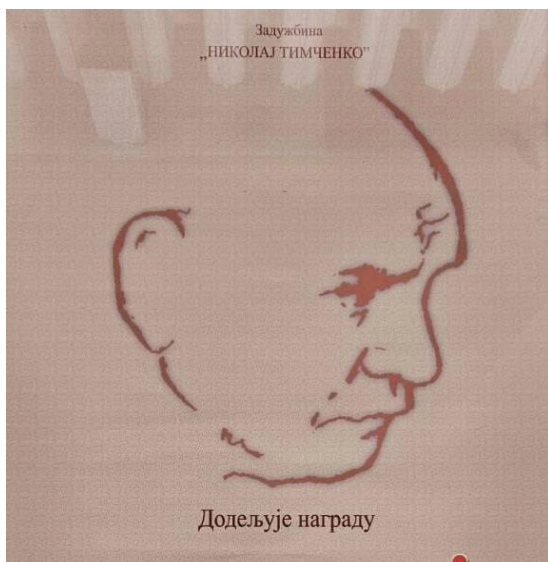

Данило Б. КОЦИЋ

**НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО
&
ЖИВОТ И МИСАО**

**МЕДИЈА ЦЕНТАР
Лесковац
2024.**

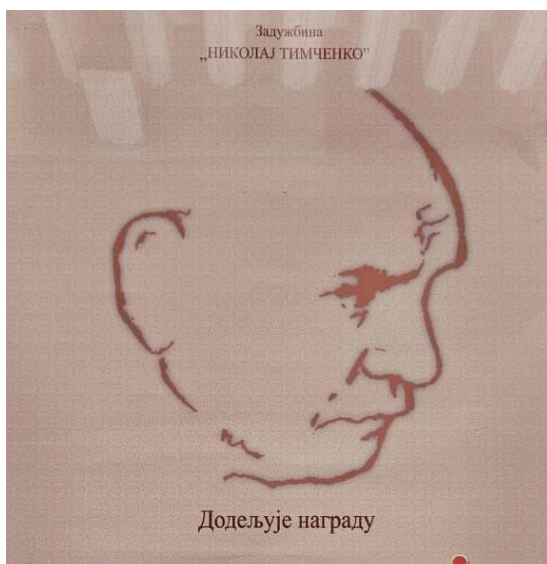
Данило Б. КОЦИЋ

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО

&

ЖИВОТ И МИСАО

(критички осврт – хрестоматија
и коментари)

МЕДИЈА ЦЕНТАР

Лесковац

2024.

Едиција:

*најбољи лесковачки писци,
публицисти и књижевни критичари*

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО

Извори, литература и грађа:

Данило Коцић: „Лесковачки писци – трагови и трагања“

Данило Коцић: „Лесковачки писци и њихово доба“

Данило Коцић: „Сликање меморије – изабрана дела“

Википедија: Николај Тимченко

Николај Тимченко и „Наше стварање“

Николај Тимченко и „Помак“

Николај Тимченко и „Алијанса“

Библиографија радова Николаја Тимченка

Задожбина Николаја Тимченка

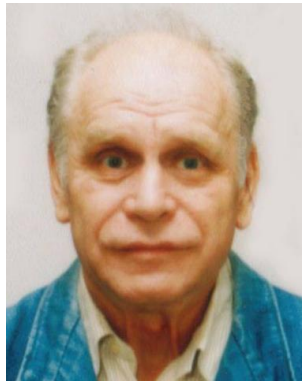
Николај Тимченко и „Наша реч“

Знамените личности Лесковца

и околине (Википедија)

I

Николај Тимченко (6. децембар 1934 - 29. децембар 2004) рођен је и умро у Лесковцу. Дипломирао је на Групи за југословенску књижевност Филозофског факултета у Београду. Радни век је провео као новинар и лектор листа *Наша реч* (Лесковац). Уредник лесковачког

часописа за културу, књижевност и уметност *Наше стварање* у два наврата (1961-1968, 2002-2004). Књижевни критичар и историчар, есејист, филозофски писац. Расправе, огледе и приказе објављивао је у свим значајнијим српским и југословенским листовима и часописима. Рукописна заоставштина Николаја Тимченка садржи више томова есејистичко-критичких и монографских радова. Задужбина „Николај Тимченко“ и Лесковачки културни центар објавили

су 2008. године *Библиографију Николаја Тимченка*, рад Дејана Вукићевића, која обухвата 1161 Тимченков рад и 62 текста о Тимченковој личности и његовом раду.¹

Пред сам крај прошле године (29. децембра) само што је напунио седам деценија живота, умро је у Лесковцу *Николај Тимченко*, књижевни и филозофски мислилац, писац, познат и цењен и ван оквира средине у којој је живео и стварао.²

Од библиотеке до куће, 29. децембра одлазеће (2004) године, наш драги пријатељ и колега филозоф и књижевник *Николај Тимченко* је превалио последњу деоницу животног пута, зауставивши се тачно на половини. У библиотеку није могао да се врати, дома свог насушног није могао да се домогне. Смрт га је сустигла пренаглашено. Изгледало је да се враћа, а заправо је одлазио. Недостајало му је само неколико десетине корака. Предухитрен је нагло утихлим дамаром. Позајмљене књиге срунуле су се из његових руку и с њима тренем склонила и она врховна – Књига његовог живота. Заувек!³

¹ Николај Тимченко, Смисао приповедања, Алтера (О српској прози 20. века, огледи, студије, портрети), приредио Владимир Мичић, Београд 2013, стр. 313. *Напомена*: Николај Тимченко је Рус по оцу, Србин по мајци. Отац Александар Владимирович Тимченко (Харков, 1894-1975, Лесковац), правник по образовању (дипломирао на Правном факултету Московског универзитета) избегао је пред црвеним терором у Србију 1920. године. Мајка Василија, рођена Хаџи-Џенић (1909-1990), домаћица. Супруга Ружица, девојачко презиме Стефановић (Лесковац, 1934-2009), професор француског. Кћерка Јелена (Лесковац, 1960), удата Мушицки, професор француског и енглеског језика, мр енглеске књижевности (супруг Бранислав, др хемије), Унуци: Александра и Никола

² In memoriam; Д. Тасића, Наше стварање, 4-1/2004/5, стр. 520. *Опширније*: Одласком овог јединственог интелектуалца, град на Ветерници изгубио је једног од својих највреднијих знамења. Где год да се, минулих деценија, у нашој културној, посебно у књижевним и филозофским круговима, изговорило име Николаја Тимченка, изговарало би се и име његовог града – Лесковца.

³ Посмртно слово Саше Хаџи Танчића на сахрани Николаја Тимченка, на Светоилијском гробљу, 31. децембра 2004. године. Текст објављен у Помаку,

II

ТИМЧЕНКОВА ДЕЛА ОБЈАВЉЕНА ЗА ЖИВОТА: *Фрагменти из историје Лесковачког позоришта I: 1896-1941.* (Лесковац 1967), *Песник и завичај.* Белешке о бивању човека у литератури (Крушевац 1969), *Зачис о песнику: О поезији Васка Попе* (Крушевац 1972), *Фрагменти из историје Лесковачког позоришта II: 1970-1980* (Лесковац 1981), *Народни музеј у Лесковцу 1948-1983.* (Лесковац 1983).

%

ПОСХУМНО ОБЈАВЉЕНЕ КЊИГЕ: *Француске белешке* (приредила Сунчица Денић), *Врање/Лесковац 2006, Књижевност и догма. Година 1952 у српској књижевности* (приредио Јован Пејчић), *Београд/Лесковац 2006, Књижевна*

бр. 29/30. јануар-јун 2005. године, под насловом Уписан у енциклопедију мртвих и наднасловом Сањана бесмртност Николаја Тимченка. Од данас име Николаја Тимченка уписано је у Кишову „Енцикло педију мртвих”, да би трајно живело. Ненадана смрт над њим уздигла се као морска корњача у канцама орла који је, испустивши је, убио Есихла коме је проричано да ће бити усмрћен предметом који ће пасти одозго; отишао је у природу да би се круг делфијског пророчанства затворио; и на крају оно што је човек избегавао сусрело га је тамо где то није ни очекивао. Николаја Тимченка смрт је сусрела на улици. После митске, ево савремене, урбане приче о човековој судбини и његовом неумитном крају. Све се одиграло онако како се одиграло, јер човек своју судбу ну не може избећи. Смрт, смрт, смрт – шта је то, уосталом? Антрополог и тумач књижевних и уметничких дела, Николај Тимченко наставиће да тамо, у његовом царству, одгонета чудо умирања. Овде, са нама, бавио се Данилом Кишом, колико и Ехилом, смислом уопште, примерима из многих цивилизација и култура и свог родног града. С књигом склопиле су се године и дани његовог живота, библиотека му је била и остала други дом, духовна кућа његовог стваралачког бића. На самој граници старе и нове године, заправо на непојмљивој граници овог и оног света, затитрала је његова племенита душа задњи пут. Ни слутили нисмо обојица да ћемо се у Библиотеци последњи пут срести и – растати. Знали смо да је човеку сваки дан последњи; да умиремо свакодневно. Али и да дело остаје трајан белег наше кратковиде присутности на животном путу од рођења до Књиге, и од ње до вечности. Поносим се тиме што сам био пријатељ и колега, а он био храбар грађанин, поштен и добар човек, врстан и уман зналац. Родни Лесковац не само да му се није одужио, него није ни умео да поштује и вреднује оно што му је он дао и завештао.

баитина Лесковца (приредио Предраг Стајић), Лесковац 2007, *Мисао, реч, судбина*. Античке теме (приредио Илија Марић), Београд/Лесковац 2008, *Меланхолија и хермеутика*. Мислилац и писац Никола Милошевић (приредио Јован Пејчић), Лесковац-Београд 2009, *О Андрићу и Црњанском* (приредили Биљана и Владимир Мичић), Лесковац 2011, *Смисао приповедања*. О српској поезији 20 века – огледи, студије, портрети, (приредио Владимир Мичић), Београд 2013.⁴ На Данима „Николаја Тимченка“ 2014. године представљена је књига његових прилога „*Психологија књижевне логорологије*“. У ЛКЦ 11. и 12. децембра 2015. године одржани су Дани Николаја Тимчена на којима је представљена Тимченкова књига „*Негатор или апологет*“, а 16. децембра 2016. године промовисан је зборник радова „Морал и вредности критичке речи – живот и рад Николаја Тимченка“.

⁴ Николај Тимченко, *Смисао приповедања*, Алтера, Београд 2013, стр. 314.

Ш

ЗАДУЖБИНА НИКОЛАЈА ТИМЧЕНКА - у Лесковцу је 19. маја 2006. године у Камерној сали Лесковачког културног центра (у 19 сати) представљена Задужбина Николај Тимченко, а од 2008. одржавају се Дани Николај Тимченко и додељује награда Николај Тимченко – за најбоље дело из науке о књижевности.⁵

Први добитник награде „Николај Тимченко“ је Новица Петковић за књигу *Словенске пчеле у Грачаници* (Београд 2008); *Други добитник* је

⁵ Колико нам је познато, ово је прва задужбина једног познатог критичара, есејисте и филозофа на југу Србије. У позиву новинарима, уз обавештење, послато је и писмо следеће садржине: *Поштовани!* Част нам је да Вам представимо *Задужбину* значајног српског књижевног критичара, есејисте и филозофског писца *Николаја Тимченка* (1934-2004). Задужбина ће, на основама српској културној јавности познатог дела, затим књижевне оставштине и, такође, духовнога зрачења личности Николаја Тимченка, настојати да се изгради у установу од важности за укупан будући развој културнога, пре свега књижевног живота Лесковца и Србије. *Задужбину* смо основали с циљем: да чува, опише и публикује рукописни фонд Николаја Тимченка; да при лесковачкој Народној библиотеци оформи *Легат „Николај Тимченко“*; да успостави и одржава књижевну манифестацију „*Дани Николаја Тимченка*“; да оснује *годишњу Награду „Николај Тимченко“* за најбоље есејистичко дело српских аутора; да подстиче и афирмише рад младих књижевних и културних прегалаца; да организује систематско проучавање стваралаштва Николаја Тимченка и других лесковачких писаца... Задужбином ће руководити Управни одбор у саставу: *мр Јован Пејчић*, књижевни критичар из Београда (председник), *др Горан Максимовић*, историчар књижевности из Ниша, *Мирослав Цера Михаиловић*, песник из Врање, *мр Јелена Мушички*, професор француског из Париза, *др Срђан Марковић*, историчар уметности из Лесковца, *Слободан Костић Коста*, правник из Лесковца и *Предраг Стајић*, политиколог из Лесковца (секретар задужбине). Те вечери, о оснивању, програмским циљевима и деловању Задужбине говорили су Ружица Тимченко, супруга Николаја Тимченка, за коју је речено да је доживотни почасни председник Задужбине и најзаслужнија за њено оснивање, мр Јован Пејчић и Предраг Стајић. Исте вечери, представљена је и постхумно објављена књига Николаја Тимченка „*Фрацуске белешке*“ (Књижевна заједница Бора Станковић, Врање и Задужбина Николај Тимченко); О књизи су говорили др Сунчица Денић, приређивач и Мирослав Цера Михаиловић, извршни издавач..

⁵ Јован Пејчић, излагање на промоцији о делу Књижевност и догма Николаја Тимченка одржаној 12. јануара 2007. године у ЛКЦ, Помак, бр. 37-38, стр. 4.

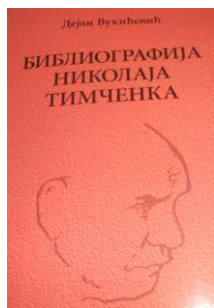
Радован Поповић за књиге Разносач месечине и Последњи српски бошљевик (Београд 2009); *Трећи добитник* је Драган Жунић за књигу Причање смисла, Књижевност и сазнање (Београд 2010); *Четврти добитник* је Душан А. Јањић за књигу Књижевна преплитања (Београд 2011); *Пети добитник* за 2013. годину је Ранко Поповић за књигу Парадокси и молитве (Ниш 2012);⁶ *Шести добитник* за 2014. годину је Небојша Васовић који живи у Торонту, у Канади, за књигу *Зар опет о Кишу?*; *Седми добитник* награде (за 2015. годину) Леон Којен за књигу У тражењу новог (Чигоја штампа, Београд 2015). Године 2016. награда је додељена Миливоју Ненину за дело „Светислав Стефановић, опет“.

⁶ Николај Тимченко, Смисао приповедања, Алтера, Београд 2013, стр. 315. Дани „Николаја Тимченка“ одржавају се сваке године у децембру. У Лесковачком културном центру 13. и 14. децембра 2013. године одржани су пети Дани „Николаја Тимченка“. Првог дана манифестације промовисана је нова књига Николаја Тимченка „Смисао приповедања“ о којој су говорили приређивач Владимир Мичић, професор, др Јован Пејчић и др Марко Недић. Такође је представљено дело професора др Душана Јањића „Видови француске књижевности“. О тој књизи су беседили Драган Радовић уредник у ЛКЦ и Предраг Станковић, професор и сам аутор, а о логорским темама Николаја Тимченка говорила је мр Драгана Бедов.

IV

БИБЛИОГРАФИЈА РАДОВА НИКОЛАЈА ТИМЧЕНКА -

У Библиографији Николаја Тимченка, коју је прередио Дејан Вукићевић, (обухвата 1161 рад и 62 текста о Тимченковој личности и његовом раду), има и прилога о лесковачким писцима, који су били у средишту његове пажње, али и наслова чланака лесковачких (и других аутора) о Николају Тимченку.⁷

Тимченка је, судећи по броју објављених радова, највише интересовало стварлаштво Саше Хаци Танчића, Жака Конфина, Душана А. Јањића, Бране Митровића, Миливоја Перовића, Тихомира Петровића, Томислава Цветковића, Михајла Дојчиновића и Радета Јовића.

%

Прилози Николаја Тимченка о лесковачким ствараоцима наведени у „Библиографији...“ (по азбучном реду):

Бараћ-Хубач Живка: Наша реч, 16. августа 1996, стр. 5; Квартет лесковачког глумишта (о глумцима Лесковачког позоришта Живки Бараћ Хубач, Дари Апић, Радоману Контићу и Радиши Грујићу), Наша

⁷ Дејан Вукићевић, Библиографија Николаја Тимченка, Задужбина Николај Тимченко, Лесковачки културни центар 2008. Напомена: Дејан Вукићевић (Краљево, 1965), библиограф, приповедач, есејист –дипломирао је на Катедри за општу књижевност са теоријом књижевности и магистрирао на Катедри за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду. За библиографију часописа Дело добио је награду „Стојан Новаковић“. Водитељ је Фонда старе, ретке и минијатурне књиге у Народној библиотеци Србије, стр. 220. Напомена: У Библиографији, нажалост, нису објављене рецензије Никола Тимченка романа *Изабрани живот и Изабрана тишина*. (видети поглавље о Данилу Коцићу).

реч, 23. август 1996, стр. 3. и Наша реч, 30. август 1996, стр. 5;

Бошковић Ј. Добривоје: Симбиоза лирског и епског, приказ, Добривоје Ј. Бошковић, Чежња, Помак, бр. 5, 1997, стр. 11;

Букелић Јован: Пут у предворје пакла, приказ, Јован Букелић, Деца пакла, Наша реч, 20. септембар 1996, стр. 5;

Величковић Миодраг: Хуморни свет малих људи Миодрага Величковића, уз награду Пјер за 1971, Наша реч, 31. децембар, стр. 15;

Грујић Радиша: Квартет лесковачког глумишта, О глумцима Лесковачког позориште Живки Бараћ Хубач, Дари Апић, Радоману Контићу и Радиши Грујићу, Наша реч, 23. август 1996, део I, 23. август 1996, стр. 3. и 30. август 1996, стр. 5;

Давинић Зоран: Прилог једној историји, Мени се свађа, Зоран Давинић, Наша реч, 1996, стр. 83-85;

Димитријевић Бора: Фрагменти из историје Лесковачког позоришта, књ. I, Народни музеј Лесковац, 1967, књ. 14;

Динић Сретен: Фрагменти из историје Лесковачког позоришта, књ. I, Народни музеј Лесковац, 1967, књ. 14; Књижевна баштина Лесковца, Културни центар, Задужбина Николај Тимченко, 2007; Белешка о Сретену Динићу, одломак, Наше стварање, 1997, стр. 117-118;

Дојчиновић Михајло: Песниково сазвежђе, приказ, Сунчеве реке, Наша реч, 17. март 1972, стр. 9; О поезији за децу Михајла В. Дојчиновића, Љубав на мрављи поглед, Удружење писаца општине Лесковац, 1998, стр. 61; Уштапове шуме, рецензија, Филекс, 2004, стр. 69;

Ђорђевић Драгутин: Велико дело изузетне личности (на вест о смрти Драгутина Ђорђевића), Наша реч, 21. мај 1999, стр. 9;

Здравковић Борислав: Књижевна баштина Лесковца, Културни центар, Задужбина Николај Тимченко, 2007; Лирика нежних треперења, приказ, Борислав Здравковић, Тренуци лирике, Наша реч, 19. мај 1967, стр. 7; Поглед на лик Боре Здравковића, Наше стварање, 2004, стр. 239-242;

Златановић Нинослав: Вредан прилог у медицинском часопису, О Нинославу Златановићу, Наша реч, 12. јануар, 1996, стр. 6;

Илић Никола П: Студија Николе П. Илића, Свештенство јужне Србије у револуцији (1941-1945), Наша реч, 16. јун 1972, стр. 7;

Јанков Татјана: Мит о води Венеције, приказ, Јосип Бродски, Водени жиг, Наша реч, 30. август 1996, стр. 8;

Јањић Душан: Поезија података, приказ, Михајло Б. Павловић, Душан А. Јањић, Француска библиографија о српској и хрватској националној поезији, Наша реч, 2. јун 1995, стр. 10; Видови француске књижевности, приказ, Душан Јањић, Књижевни поводи, Алијанса, бр. 10, јун 2003, стр. 17; Књижевна судбина завичајног писца, Помак, 29-30, 2005, стр. 1;

Јовић Раде: Дечја поезија Рада Јовића, приказ, Мапе, песме за децу, Наша реч, 28. новембар 1969, стр. 13; Трагање Рада Јовића, приказ, Наша чаршија, 2. обновљено издавање, Наше стварање, 1997, стр. 5-7; Трагање Рада Јовића, Лесковачко мајсторско писмо, Лесковац 2000, стр. 75;

Контић Радоман: Квартет лесковачког глумишта (О глумцима Лесковачког позоришта Живки Бараћ Хубач, Дари Апић, Радоману Контићу и Радишу Грујићу), део I, Наша реч, 23. август 1996, стр. 3, и део II, Наша реч, 30. август 1996, стр. 5;

Конфино Жак: Књижевна баштина Лесковца (приредио Предраг Стајић), Културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, 2007; „Народни покрет“ о комаду Жака Конфина, Лесковачки зборник, бр. 6, 1966, стр. 177-179; Нови роман Жака Конфина, приказ, Јеси ли ти разапео Христа, Наша реч, 17. јануар 1969, стр. 7; Конфино и његови лесковачки дани, Наша реч, 22. септембар 1995, стр. 4; Конфино и предратни Лесковац, бр. 19, Помак, јануар-март 2001, стр. 2-3; Жак Конфино и Миливоје Перовић – две различите судбине, Помак, бр. 25-26, јануар-јун 2004, стр. 3;

Красић Владимир: Још једна песничка књига, приказ, Мајска цветања, Наша реч, 1. јануар 1967, стр. 10;

Марић Предраг: Мит о хајдучкој трави (О роману пун месец над Власинским језером), Политика, 20. новембар 1999, стр. 30;

Марковић Срђан: Нови погледи на Медијалу и Шејку, приказ, Срђан Марковић, Леонид Шејка и Медијала, Наша реч, 30. јул 1993, стр. 5; Дело вишеструке вредности, приказ, Александар Кадијевић, Срђан Марковић, Градитељство Лесковца и околине између два светска рата, Наша реч, 14. јун 1996, стр. 9;

Миленковић Димитрије: Цветник раскошних боја, приказ, Све што цвета, антологија поезије за децу, Наша реч, 22. новембар 1996, стр. 5;

Миљковић Миљковић: рецензија, Рашки сликар (Судбокази), рецензија, Наша реч 1998, стр. 114;

Митровић Брана: Књижевна баштина Лесковца (приредио Предраг Стајић), Лесковац, Културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, 2007; Пијетет и културне потребе, приказ, Брана Митровић, Речник лесковачког говора, Наша реч, 20. август 1993, стр. 4; Журналистика и бетристика

Бране Митровића (део I), Наш реч, 27. август 1993, стр 5, Наша реч 3. септембар 1993, стр. 5, Наша реч, 10. септембар 1993, стр. 5; Професор Брана Митровић, Помак, бр. 7-8, април-септембар 1998, стр. 3-4;

Михајловић Јоца: Поезија романтичног доживљаја света, приказ, Јоца Михајловић, Раскалашне кише, Наша реч, 18, јул 1969, стр. 7;

Момчиловић Милан: Новинарство и поезија, приказ, Милан Момчиловић, Вече над Лесковцем, Наша реч, 9. август 1996, стр. 6; Интимистичка поезија, приказ, М. Момчиловић, Вече над Лесковцем, 16. август 1996, стр. 9;

Пејчић Јован: Књижевност и догма: година 1952 у српској књижевности (приредио Јован Пејчић), Српска књижевна задруга, београд, Задужбина „Николај Тимченко“, Лесковац 2006; Живот посвећен култури, приказ, Јован Пејчић, Заснови Григорија Возаревића, Наша реч, 17. мај 1996, стр. 8;

Перовић Миливоје: Хроника о Пустој реци, приказ, Лесковачки средњошколац, бр. 5, 1. новембра 1952, стр. 3; Још један роман Миливоја Перовића, приказ, Град на Морави, Наша реч, 11. јун 1965, стр. 5; Судбина једног писца, приказ, Миливоје Перовић, Наша реч, 27. октобар 1995, стр. 11; Жак Конфино и Миливоје Перовић, две различите судбине, Помак, 25-26. број, јануар-јун 2004, стр. 3;

Петровић Тихомир: Змај и српска књижевност за децу, Нови Сад, Змајеве дечје игре, 1997, стр. 49-50; Српска књижевност за децу између два рата, Машта и игра, Тихомир Петровић, Ниш, Просвета, 1998, стр. 57-58; Искрпно о дечјој књижевности, приказ, Тихомир Петровић, Историја српске

књижевности за децу, Наше стварање, бр. 1-2, 2003, стр. 144-146;

Ракић Хранислав: Нови издање једне корисне књиге, приказ, Стојан Николић, Хранислав Ракић, Јосиф Стефановић, Хронологија народноослободилачког рата и револуције на југу Србије 1941, Наша реч, 1. јануар 1967, стр. 10; Аутентична историја, приказ, Стојан Николић, Хранислав Ракић, Јосиф Стефановић, Хронологија народно ослободилачког рата и револуције на југу Србије 1942, Наша реч, 18. август 1967, стр. 7; Хранислав Ракић у „Нашој речи“ и „Нашем стварању“, Библиографија, Хранислав Ракић, историчар, Лесковац, Народни музеј, 1994, стр. 109-112;

Ристић Аристомен: Књижевна баштина Лесковца (приредио П. Стајић), Лесковац, Културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, 2007;

Стајић Предраг: Књижевна баштина Лесковца (приредио Предраг Стајић), Лесковац, Културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, 2007;

Стевановић Тодор: Чудесни свет Тодора Стевановића, О цртежима Т. Стевановића, Наша реч, 14. јануар 1994, стр. 6;

Стефановић Јосиф: Ново издање једне корисне књиге, приказ, Стојан Николић, Хранислав Ракић, Јосиф Стефановић, Хронологија народноослободилачког рата и револуције на југу Србије, 1. јануар 1967, стр. 10; Аутентична историја, приказ, Стојан Николић, Хранислав Ракић, Јосиф Стефановић, Хронологија народноослободилачког рата на југу Србије 1942, Наша реч, 18. август 1967, стр. 7; Потребна књига, приказ, Јосиф Стефановић, Жртве фашизма 1941 – 1945, Наша реч, 27. март 1970, стр. 7;

Стојановић Љуба: Роман о бурном времену, приказ, Љуба Стојановић, Глас из земље, Наша реч, 24. март 1972, стр. 7;

Стошић Душан: О Душану Стошићу и његовим књигама, Успења, бр. 3, 2007, стр. 25-26;

Такић Србољуб: Росуљски цветник, Стихиви љубави, вере и сумњи, збирка песама чланова КК „Росуља“ (уредник издања Србољуб Такић), Власотинце, Власина, 1999, стр. 5-7; Росуљски цветник, Стихови љубави, вере и сумњи, збирка песама, Књижевни клуб Росуља, (уредник Срба Такић), Власина, Власотинце 2000, стр. 5-7;

Тимченко Ружица: Под рушилачким ветром (Богдан Шеклер, тј. Николај Тимченко), приказ, Мило Бошковић, Тривалски друмови, (Непоуздано ауторство одређено на основу рукописне библиографије Ружице Тимченко), Борба, 22. јун 1974, стр. 12;

Трајковић Верољуб: Ко је захтевао бомбе, приказ, Момчило Павловић, Верољуб Трајковић, Савезничко бомбардовање Лесковца 6. септембра 1944, Наша борба, 7. септембар 1995, стр. 9;

Трајковић Драгољуб: Књижевна баштина Лесковца, Лесковац, Културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, 2007;

Туровић Добросав: Књига о једној генерацији, приказ, Добросав Туровић, Споменица генерације Више мешовите гимназије, Наша реч, 28. јун 1996, стр. 5; Вредан прилог историографији, приказ, Добросав Туровић, Јабланички покрет 1916-1918, књ. I, Наша реч, 19. јун 1996, стр. 9;

Фазловски Фреди: Николај Тимченко, део 1, Наша реч, бр. 36. 20. септембар 1996, стр. 8; Део 2, Наша реч, бр. 37, 27. септембар 1996, стр. 8;

Хаџи Танчић Саша: Песник загладан у свет, приказ, Саша Хаџи Танчић, Записан свршиће се

свет, Багдала, бр. 176, новембар 1973, стр. 17-18; Саша Хаџи Танчић, Јеврем сав у смрти, приказ, Поља, 220-221, бр. 8-9, август-септембар 1977, стр. 193-194; У потрази за ликом света, приказ, Саша Хаџи Танчић, Савршен облик, Живот, књ. 66, бр. 11-12, новембар-децембар 1984, стр. 491 - 493; У потрази за ликом света, приказ, Саша Хаџи Танчић, Савршен облик, Књижевне новине, бр. 694, 15. септембар 1985, стр. 9; Саша Хаџи Танчић, Силазак у време, приказ, Књижевне новине, бр. 759, 1. септембар 1988; Реч о пријатељу и писцу, О књижевном делу Саше Хаџи Танчића, Градина, бр. 2-3, март-април 1991, стр. 75-78; Песник интимистичке лирике, Увир, Томислав Н. Цветковић, изабрао, приредио и предговор написао Саша Хаџи Танчић, Књижевна заједница Нови Сад, 1991, стр. 116-117; Реч о пријатељу и писци, Николај Тимченко о Саше Хаџи Танчићу, Багдала, бр. 410-411, април – јун 1994, стр. 16-17; Сјајан ритам Саше Хаџи Танчића, (поводом књига Галопирајући војник, Свето место и Скидање оклопа), Српски књижевни гласник бр. 5-8, мај – август 1994, стр. 165-169; Есејистика прозног писца, Николај Тимченко о Саше Хаџи Танчићу, Наше стварање, бр. 3, 2003, године, стр. 85-90;

Хубач Жељко: У позоришту, опет нешто ново, приказ, Жељко Хубач, Ближи небу, Наша реч, 13. мај 1994, стр. 6;

Цветковић Томислав: Библиотека Наше речи, приказ, приређивач Момчило Златановић, Мори бојо, бела бојо, Томислав Н. Цветковић, Отимања, Наша реч, 20. децембар 1968, стр. 7; О Цветковићевој драматизацији Нешисте крви, приказ, Бора Станковић, Томислав Н. Цветковић, Нечиста крв (напомена уз текст), Врањски гласник, књ. 20, 1987, стр. 249-255; Песник интимистичке

лирике, Увир, Томислав Н. Цветковић: изабрао, приредио и преговор написао Саша Хаџи Танчић, Књижевна заједница Нови Сад, 1991, стр. 116-117; Нове приче једног песника, приказ, Томислав Н. Цветковић, Фотографија изнад кревета, Наша реч, 16. август 1996, стр. 9;

Цонић Вукашин: Далеки бели путеви, приказ, Вукашин Цонић, Наша реч, 4. април 1969, стр. 9;

%

ТЕКСТОВИ О НИКОЛАЈУ ТИМЧЕНКУ - у посебном поглављу (II) Библиографије Николаја Тимченка објављен је и списак текстова, односно чланака, који су други написали о Николају Тимченку.

Букелић Јован: Николај Тимченко – мудрост у невреме, Наше стварање, бр. 1 (2004-2005), стр. 428-430;

Вуковић Владета: О поезији Васка Попе, приказ, Записи о песнику, Стремљења, бр. 2, март-април 1973, стр. 242-244;

Глушчевић Зоран: Еуфемистичка игра жмурке, Одговор Н. Тимченку, Политика, 7. септембар 1978, стр. IV; Догма и књижевна левица: излагање на промоцији организованој 12. јануара 2007 у Лесковачком културном центру (учествовали Јован Пејчић, Марко Недић, Горан Максимовић и Ђорђије Вуковић), Помак, бр. 37-38, јануар – јун 2007, стр. 4-9;

Дугалић Љиљана: Наслеђе: на вест о одласку Николаја Тимченка, Наше стварање, бр. 1 (2004-2005), стр. 427-428; Повратак у метафору, у сан, Приказ, Француске белешке, Књижевне новине, бр. 1146, октобар 2007, стр. 15;

Јањић Душан: Књижевне судбине завичајних писаца, Помак, бр. 29-30, 2005, стр. 1; Николај Тимченко (1934-2004), Алијанса, бр. 13, децембар

2004, стр. 2; Николај Тимченко и Удружење писаца Лесковца, Тимченкови мали есеји у Помаку, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 420-424;

Колунџија Драган: Велики цветоносни поклоник, Песма, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 404-405;

Марић Илија: О књизи Мисао, реч – судбина, Наше стварање, бр. 1-2, 2008, стр. 120-123;

Миловановић Мирослав: Подухват достојан пажње, приказ, Фрагменти из историје Лесковачког позоришта I (1896-1941), Градина, бр. 10, октобар 1967, стр. 57-58;

Милошевић Никола: Човек од духа, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 402-404;

Миљковић Станко: Задужбина – дуг према умном човеку, О Н. Тимченку и оснивању његове задужбине, Наша реч, бр. 19, 26. мај 2006, стр. 11;

Мичић Биљана: Античке теме, приказ, Мисао, реч – судбина, Књижевни лист, бр. 71-72, јул – август 2008, стр. 7-8; Неуморни културни и књижевни прегалац, приказ, Књижевна баштина Лесковца, Наше стварање, бр. 1-2, 2008, стр. 125-129; Потрага за смислом, приказ, Француске белешке, Књижевни лист, бр. 47-48, јул – август 2006, стр. 8-9;

Мичић Владимир: Богато духовно обзоре, приказ, Француске белешке, Књижевни магазин, бр. 63, септембар 2006, стр. 46-47; Проблеми, контекст, главни књижевни актери 1952 (Николај Тимченко, Књижевност и догма: година 1952. у српској књижевности, Наше стварање, бр. 1-2, 2008, стр. 123-125; Песник и завичај, приказ, Наша реч, 19. септембар, стр. 7;

Петровић Тихомир: У спомен Николају Тимченку (1934-2004), Наша реч, 14. јанаур 2005, стр. 3;

Радовић Драган: Античке теме Никлаја Тимченка, приказ, Мисао, реч – судбина, Наша реч, 13. јун 2008, стр. 23; Париз је чиста мистика, приказ, Француске белешке, Српски југ, бр. 6, 2006, стр. 169-172;

Ристић Аристомен: Изневерена очекивања (поводом књиге Николаја Тимченка о лесковачком позоришту), приказ, Фрагменти из историје лесковачког позориште I, Наше стварање, бр. 1, јанаур – фебруар 1969, стр. 45-52;

Стаменковић Јовица: Разговор са Тимченком, Алијанса, бр. 14, јун 2005, стр. 9;

Стојановић Саша: Николај Тимченко (1934-2004), НИИ, 20. јануар 2005, стр. 47;

Стошић Душан: За сабрана дела Николаја Тимченка (о објављеним и необјављеним радовима необичног усамљеника и истакнутог књижевног критичара, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 412-416; Прилог филозофски заснованој књижевној анализи, Песник и завичај Николаја Тимченка, Лесковчанин, 7. децембар 1998, стр. 12;

Тасић Димитрије: Дело – људски завичај Николаја Тимченка, Наша стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 405-412; Николај Тимченко (1934–2004): in memoiam, Лесковачки зборник, бр. 45, 2005, стр. 441–444; Николај Тимченко (1934-2004), in memoiam, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 520-521; Сан и служба Николаја Тимченка, Књижевни магазин, бр. 48-49, јун-јул 2005, стр. 60-61;

Тасић Драган: Град светлости у успомени, приказ, Француске белешке, Помак, бр. 34-36, 2006, стр. 38; Књижевност и слобода, приказ, Летопис Матице српске, књ. 481, св. 3, март 2008, стр. 448-450; Лесковачки дисидент – Николај Тимченко, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр.

424-427; *La pensee de Nikolai Timceno*, Алијанса (Alliance), бр. 14, јун 2005, стр. 9;

Тимченко Ружица: Notice sur Nikolai Timceno, Алијанса (Alliance), бр. 14, јун 2005, стр. 9;

Ђосић Небојша: Књижевна баштина Лесковца, приказ, Новине Београдског читалишта, бр. 32, април-мај 2008, стр. 18-20;

Хаџи Танчић Саша: Једна песма Николај Тимченка, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 417-420; Николај Тимченко – непресушна енергија стварања, Алијанса, бр. 14, јун 2005, стр. 8; Студија о Васку Попи, Николај Тимченко, приказ, Записи о песнику, Свременик, бр. 1, јануар 1975, стр. 87-89; Уписан у енциклопедију мртвих: сањана бесмртност Николаја Тимченка, Саша Хаџи Танчић, реч са сахране, Светоилијско гробље, 31. 12. 2004, Помак бр. 29-30, 2005, стр. 3;

Шијаковић Миодраг: Из историје лесковачког позорипта, приказ, Фрагменти из историје лесковачког позоришта I (1896-1941), Позориште, бр. 1, јануар-фебруар 1969, стр. 95-96;

%

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО КАО ИНТЕРВЈУЕР – У Библиографији Николаја Тимченка, коју је урадио Дејан Вукићевић, објављена су и два интервјуа (стр. 198):

Ђокић Павле: Пред изложбу у Прагу: тренутак са Павлом Ђокићем, академским сликаром (разговор водио) Н.Т. (Николај Тимченко), Наш стварање, бр. 48-49, 26. новембар 1966, стр. 9;

Стојановић Миодраг: „Карикатурист је човек између Сциле и Харибде“ (разговор водио) Н.Т. (Николај Тимченко), Наша реч, бр. 51, 26. децембар 1969, стр. 11;

V ЛЕСКОВАЧКО ПОЗОРИШТЕ ДО 1941.

Лесковчани гледају позоришне представе преко сто година али се, према расположивим документима, готово са сигурношћу може сматрати да су своје прво позориште, тачније дилетанску групу, *добили 1896. или почетком 1897. године.*⁸

Такође, историја лесковачког позоришта није досад написана, али је било покушаја да се то учини.⁹

Ово је нови покушај у том циљу с тим што се мора рећи да извесни новопронађени документи

⁸ Николај Тимченко: Лесковачко позориште до 1941. године (грађа за монографију), Лесковачки зборник XL, 2000, стр. 241-279; Преносимо, укратко, најзанимљивије делове овог рада, уз напомену да је Николај Тимченко био апсолутно најбољи зналац историје Народног позоришта у Лесковцу.

⁹ *Напомена Н. Тимченка* - Сем незаобилазне Споменике тридесетогодишњице позоришног живота Лесковца 1926-1956, Лесковац 1956, у редакцији Аристомена Ристића и са прилозима Атанасија Младеновића (Зачеци позоришног живота у Лесковцу и Дилетанске групе и гостовања), Фредија Фазловског (Градско позориште - прво професионално позориште у Лесковцу), Аристомена Ристића (Академско позориште – дело напредне лесковачке омладине) и Бране Митровића (Народно позориште настављач богате позоришне традиције); *Видети* и Николај Тимченко: Фрагменти из историје лесковачког позоришта I, Лесковац 1967 (где је наведена важнија литература), Петар Волк: Позоришни живот у Србији 1944/1986, Београд 1990, стр. 471-487; Боривоје Стојковић: Историја српског позоришта од средњег века до модерног доба (драма и опера), Београд 1979, стр. 914-917; др Серије Димитријевић, Историја Лесковца и околине 1918-1928, Лесковац 1983, стр. 399-415.

омогућују да се изведу закључци који се могу сматрати поузданим.¹⁰

Досад коришћени извори, у првом реду *приповетке Радоја Домановића „Позориште у паланци”*¹¹ и *изјава Симе Бунића* коју је забележио Сергије Димитријевић, омогућавали су приближно датирање почетка лесковачког позоришта који падају у време општег националног полета у тек ослобођеним крајевима после руско-турског и српско-турског рата 1877-1878. године.¹²

(...) Пробудило се, ако се тако може рећи, и лесковачко грађанство, пре свега занатлијски и трговачки слој, као језгро привредног сегмента града, и истакло и неке своје културне потребе. Из тог споја родиле су се и иницијативе које су допринеле да се формира читаоница, а такође и да настане позориште које је заједничко дело локалне занатлијске омладине и интелигенције, тачније, наставника Ниже гимназије у Лесковцу, међу којима су били *Милутин Витковић* и – *Радоје Домановић*.

(...) Занимљиво је да је први покушај да се оснује позориште у Лесковцу учињен такорећи одмах по ослобођењу града од Турака, дакле 1878. године. О томе постоји документ на основу кога се могу извести сасвим поуздани закључци како о

¹⁰ *Напомена Н. Тимченка*: За те нове податке захвалност дугујем труду и акрибитичности Станише Војиновића, који је објавио вест из Вечерњих новости: Правила лесковачког грађанског позоришта Југ Богдан и извештај Милутина Витковића министру просвете и црквених послова (в. Станиша Војиновић: Лесковац и Лесковчани у приповеткама Радоја Домновића, Лесковачки зборник, XVIII, 1978, стр. 275-278; Лесковачко грађанско позориште Југ Богдан, Лесковачки зборник, XXVIII, 1988, стр. 263-268.

¹¹ Видети: Р. Домановић: *Сабрана дела*, књ II, приредио Димитрије Вученов, Просвета, Београд 1964.

¹² Сергије Димитријевић, *Лесковачка енциклопедија*, стр. 9.

карактеру и носиоцима те иницијативе, тако и о разлозима њеног неуспеха.¹³

Реч је о иницијативи грађана чија имена и занимања знамо јер су се потписали испод своје представке. Да је њихова иницијатива успела, имали бисмо имена првих позоришних аматера у Лесковцу. Реч је, наиме, о представци групе грађана Лесковца коју су упутили представнику Управе лесковачке полиције а затим и члану владе при Врховној команди српске војске у Нишу. У тој представци се каже да је лесковачка омладина на свом збору одржаном 3. априла 1878. године одлучила да „установи позориште које ће носити наслов „*Позориште Обновљене Србије*” да је за управника *једногласно* изабран писар Управе лесковачке *Драгутин Мутавцић* „као лице које је на више позорница било и које је за овај рад стручно” и да је састављена управа и сачињен план рада, с тим што је вичном, како се у представци каже, Драгутину Мутавцићу стављено у задатак да се о свему што је у вези с радом позоришта стара.

Из представке се даље види да су потписници поменути Драгутин Мутавцић у својству управитеља позоришне дружине, Димитрије Буринчић, у својству деловође, Димитрије Стојановић, у својству благајника, као и Ђорђе Поповић, Димитрије С. Јовановић, К. А. Јовановић и К. Крстић у својству чланова: овај списак нам тако чува имена првих позоришних аматера Лесковца или, бар, људи који су за почетак и размах позоришног живота били заинте ресовани као љубитељи уметности, родољуби и грађани Лесковца.

¹³ Милорад Т. Николић, Прва позоришна дружина у ослобођеном Лесковцу 1878, Лесковачки зборник, VIII, 1968, стр. 209-211.

(...) Према ономе што се може прочитати из представке која је и нека врста записника са споменутог састанка од 3. априла, Драгутин Мутавцић је послат у Лесковац на дужност писара лесковачке општине и да се он у свом ранијем месту боравка и службовања бавио позориштем као глумац и редитељ, да му је познато како се припрема позоришна представа и како изгледа позоришни рад у целини; њему је, између осталог, као дошљаку и чиновнику који је позоришни аматер, стављено у задатак да учини све како би и лесковачко позориште цветало и напредовало као што је било са позориштем „браће наше у Шумадији”; такође, Мутавцићу је стављено у задатак да сачини статут позоришта. Ова чињеница да је Мутавцић био дошљак вичан позоришту али послат да обавља административне послове – биће нажалост главни разлог што инцијатива није одобрена ни од лесковачке полиције ни Врховне команде у Нишу.

(...) Ревносни и заиста заинтересовани за остварење ове идеје, Мутавцић и Буринцић одмах се обраћају члану владе при Врховној команди, односно министру просвете и црквених дела, и истичу: прво, да у Београду и окружним варошима од Дунава до Дрине и Тимока постоје друштвена позоришта и да њима управљају управе „посредством друштвене управе”, друго, да је позориште у целини „школа која проширује ум народни” и да, имајући пре свега то у виду, лесковачка омладина осећа потребу да и у свом граду оснује позоришну дружину, тим пре што је „народ овога краја садашњим ратом јако замишљен о својој будућности, па би позориште „искре ним саветима и живим историјским призорима” могло позитивно утицати на раположење народа, на

изгађивање његове смућености; том циљу треба да послужи лесковачко позориште „обновљене Србије”. Међутим, упркост упорности и надањима, као и убедљивости родољубих аргумента, који су наводили Мутавцић и Буринчић, члан владе при Врховној команди *Милорад Шапчанин* својеручно је написао решење којим *није одобрио оснивање позоришта* и за то навео обичан, прагматичан разлог који, из историјске перспективе, аполутно није довољан нити се може одобрити, али који веома добро одсикава стање и непосредне потребе којима се бавила влада; наима, Шапчанин је одговорио да лица која желе да буду чланови позоришне дружине треба да врше канцеларијске дужности, да су то чиновници општинске управе која има многе управне дужности које су за владу примарне; уколико би се чиновници посветили глуми, не би, по Шапчанину, заинтересованом за обављање свако дневних задатака на установљавању нове администрације и функционисања владе на тек ослобођеној територији, имали довољно времена да обављају званичан посао. Зато Шапчанин и додаје, не користећи општу аргуменат да још није време за то, да ће се то омогућити касније, „пошто се у тамошњим крајевима заведу школе, као главнија средства за васпитање народа”, дакле када има више људи којима ће бити примереније да се баве глумом и позориштем.¹⁴

¹⁴ *Напомена*: Н. Тимченко даје као Додатак (1) објашњење уз питање „Ко је био Драгутин Мутавцић?”. Пише: „Знамо само да је постојао човек са тим именом и да су га животни ветрови и потребе нове државне власти донеле у Лесковац; знамо и то да је у Лесковцу желео да оснује позориште са дружином која се већ била окупила око њега. Али, тај човек који је заиста постојао подсећа нас на јунаке какве приче из српске реалистичке литературе последње четвртине прошлог века.

(...) Међутим, ако овај покушај лесковачких чиновника, занатли ја и грађана није успео, то никако не значи да позоришних предста ва у Лесковцу, баш у то време, прецизније од 1878. до 1896. године, није било. На основу једног извора, коме се може поклонити повере ње и са чињеничне тачке гледишта, иако је реч о белетристичком делу, стичемо прилично поуздану слику о позоришном животу у нашем граду, а посебно о односу према позоришту средине. Разуме се, закључци се морају изводити опрезно, уз пажљиву анализу текста и коришћења докумената какви су они на којима је својим цитираним прилогом указао Милорад Николић. Реч је о Сремчевој приповетки „*Путујуће друштво*”.¹⁵

Ако се зна како је Сремац радио, не измишљајући основне податке, можемо узети као чињеницу да је позоришна трупа Михаила Димића дошла у Лесковац и ту са доста материјалног и стварног успеха давала представе. Сремац изричито помиње Димића и Лесковац; Димића писац није измислио а помињање града коришћењем његовог пуног имена сигуран је знак да је писац узео стваран догађај за сиже своје приче. Михаило Димић је позоришни после ник, човек коме је позориште била професија, глумац, редитељ и управник путујуће позоришне трупе а касније и управник нишког сталног позоришта Синђелић.¹⁶

Сремац описује дочек те трупе у Лесковцу и даје неке појединости о самој трупи. (...) Према сижеу

¹⁵ Видети: Стеван Сремац, Одабране приповетке, Ново поколење, Београд 1949.

¹⁶ *Напомена* Н. Тимченка: О заслугама Михаила Димића за историју српског позоришта видети Б. Стојковић, Историја српског позоришта од средњег века до модерног доба (драма и опера), Београд 1979, стр. 341-342.

Сремчеве приповетке, Димићева дружина дошла је у Лесковац, ту била добро дочекана и ту јој је пошло добро, чак „не може бити боље” и зато се управник опирао молби главног јунака да дружина пређе у Власотинце и да ту почне давати представе. За нас је важан пишчев коментар који, сем основне чињенице, садржи и материјал за извесне социолошке и културолошке закључке о схватању феномена позоришта у средини која први пут види представе и које за њу представљају новину чији смисао не разуме. „*То је била прва српска позоришна дружина која је по ослобођењу дошла у Лесковац*” - каже Сремац. Никада нису мештани ни чули, а камо ли видели позориште. Било је додуше и у турско време нечега на ово налик, нека, да тако кажем, забаве и душевне хране, као, на пример, кад прође мечкар са мечком, кад се задржи дан-два Талијан с мајмуном или кад се какав турски „карађол” даје у кафани. Али, додаје писац, *све то није оно што је позориште*. Такође, социолози ма и културолозима, Сремац нуди још једну тему за размишљање: с једне стране опијеност што је, изгледа нам, тачнија реч за раположење главног јунака од речи ентузијазам који позориште може изазвати у појединостима, а са друге стране, најпре равнодушност и одбијање средине која и кад се занима и када одбацује показује подједнако неразумевање феномена позориште.

Досад се о почецима лесковачког позоришта могло говорити на основу података које је дао *Михајло Бунић* а забележио *Сергије Димитријевић* и приче „*Позориште у паланци*” *Радоја Домановића* у којој је наведено и име позоришта. Накнадна истраживања, која дугујемо марљивом и акрибичном Станиши Војиновићу, показују да у Домановићевом опису има неочекивано много

више фактогра фије него што би се могло претпоставити због чињенице да је у питању белетристичко дело са очито хумористичким претензијама, а да се, са друге стране, и Михајло Бунић добро сећа догађаја с краја 1896. и почетка 1897. године. Показује се, такође, да је *Атанасије Младеновић* с правом поклонио већу пажњу Домановићевој причи у којој је, може се слободно рећи, са доста тачности описана атмосфера како у позоришту тако и у граду поводом прве представе. Али, пођимо редом.

%

Радоје Домановић је дошао у Лесковац из Врања, где је радио као наставник, 26. новембра 1896. а отишао 19. јула 1898. године. Приповетку „Позориште у паланци” објавио је у Веселиновићево „Звезди” у бројевима 2-4 од 6. и 8. октобра 1898. године. У току свог боравка у Лесковцу, Домановић свој рад није ограничио на свој основни позив предавача у школи, већ се, како се може са сигурношћу претпоставити, активно бавио политиком и учествовао у јавном и културном животу града. Нема сумње да је тај боравак оставио трага и на његовом књижевном раду – своје кратке појмове о српској паланци и паланчанину овај писац изразито сатиричне вокације стекао је колико у Пироту и Врању толико и у Лесковцу, којима је био и тематски инспирисан. Позориште о коме пише у поменутој причи, нема сумње, позориште је које је постојало у Лесковцу и у чијем раду и он учествовао.

(...) Међутим, у Домановићевој причи постоји она тако често цитирана „објава” на основу које су се могли извлачити закључци о почетку лесковачког позоришта. И ја ћу ту „објаву” цитирати, уз напомену да, после упоређења са

познатим аутентичним подацима из штампе, она изгледа као Домановићева персифлажа позоришног плаката који је стварно постојао. На такав закључак наводи форма ове објаве, али и њена садржина – у неку руку то је укратко саопштен читав програм позоришта у формирању. Та објава у целини гласи:

„Чланови Л...чке читаонице одлучили су да се старањем истих образује грађанско позориште под управитељством публици добро познатог извежбаног глумца г. *Гаврила Михајловића*, а уз суделова ње чланова читаонице и приход од тог истог ставља се на руковање управи поменуте читаонице за набавку новина и књига, а нарочито шaljивих представа за нашу публику, као и петриотских комада.

„Јављамо ово поштованом грађанству и молимо да нас обилато помогне, како би се ова наша племенита установа у лику нашег места могла одржати.

„*Прва представа ће се давати код „Орача”*, за коју ће грађанство добити за сада аутографисане плакате са именима лица, а доцније ће се и штампати у овд. штампарији.

%

Позориште ће се звати „*Грађанско позориште Југ Богдан*.” Што се тиче података, сасвим је извесно да се мисли на Лесковац (Л...чка читаоница) и даје сасвим прецизно име позоришта. Остало се, *mutatis mutandis*, може прихватити као аутентично навођење чињеница.

(...) Домановић помиње и наслове комада који су играни и у првој фази овог позоришта, за време док је управник био Илић, и прву представу обновљеног позоришта, када је управу преузео професор Воја. Списак представа налазимо у поменутој белешки Сергија Димитријевића а

потврду да је игран Бој на Косову у документима које ћемо размотрити у редовима који следе.

(...) Ови основни подаци оснажују се не само познатом изјавом Михајла Бунића коју је забележио Сергије Димитријевић, него и недавно објављеним аутентичним вестима које је саопштио Станиша Војиновић. Реч је о вестима у београдским Вечерњим новостима. Има их две. У првој, објављеној 29. јануара 1897. године, каже се да је у Лесковцу *основано позориште које има 40 чланова, углавном младих људи*, да је позориште добило „локал” и „потребне ствари”, што би требало да значи да је добило просторије и опрему. Чак су подељене и улоге за увежбавање првих комада. Чланови су прионули на рад, пуни одушевљења, а када су у питању средства и стручни савети – обратиће се позоришту у Београду за помоћ. У вести се каже да *установом руководи Бунић*, „званичник суда” као човек „мало вичнији у овом раду”. На крају, дописник обећава да ће пратити рад позоришта и да ће обавештавати читаоце о томе.

%

Нешто касније, одржавши обећање, дописник Вечерњих новости јавља да је *прва представа дилетанског позоришта* – чија је дружина „састављена из угледних грађана и чиновника - „испала... на опште задовољство многобројне публике”. Нажалост, *у вести се не каже који је комад изведен*; каже се само да је „љубав господе дилетаната ка уметности... за сваку похвалу” и да се посебно истакао „својом игром” *Здравко Здравковић*: ово је, дакле, први истакнути лесковачки глумац, аматер, за чије име знамо. Ова *вест објављена је 23. фебруара 1897. године*. Према томе, може се извести закључак да је дилетанско

позориште дало своју представу, како се у вести каже *прву, представу између 29. јануара и 23. фебруара 1897. године.*

Ове вести могу се проверити подацима *Михајла Бунића*. Овај је, нема сумње, био непосредни учесник и један од оснивача позоришта. Такође, постоји извештај човека који се *потписао као управник позоришта*. Између документа који потичу од ове личности и казивања *Михајла Бунића* има извесних несагласности, али оне нису битне и лако их је отклонити.

Наиме, према *Сергију Димитријевићу*, али и према вести *Вечерњих новости*, први управник позоришта био је *Михајло Бунић*. Правила позоришта упућена на одобрење начелнику среза, потписао је као управник професор *лесковачке Ниже гимназије Милутин Витковић*; *следи потпис Михајла Бунића као секретара, Р. Дунђервића као благајника, Мих. П. Младеновића (трговца) као економа и – Радоја Домановића (предавача) као – драмтурга*. Потписали су се на примерку одобрених *Правила* (која носе датум 19. март 1897. године) и неки угледни грађани – свештеници, трговци и занатлије – који су ту фигурирали као чланови управе и надзорног одбора. Као да поново читамо ове редове из *Домановиће* вог „*Позоришта у паланци*” и да се из овог документа уверавамо да је позориште у овој фази свог постојања било ствар целокупне јавности.

(...) Иначе, према *Витковићевом* извештају (министру просвете – примедба *Д.К.*), *управа је изабрана на збору 12. фебруара 1897. године*, и развила је широку, васпитну и административну делатност. (...) Уследила је и *претпремијера: Битка на Косову*, комад самог *Витковића*, која није поменута код *Бунића* и кога нема ни на списку

изведених дела код Сергија Димитријевића, из разумљивих разлога – то је прва представа обновљеног позоришта.

(...) Витковић даје и ове значајне податке: представа је изведена у Шериф-беговом конаку који назива друштвеним станом (по својој прилици то је била напуштена кућа овог бега коју је општина или конфисковала или откупила), да је публике било много, да је била одушевљена представом и да је, најзад, без обзира што је стан био скучен, *донела 72 динара прихода* (сви подаци се углавном подударају са вешћу Вечерњих новости). Тачан датум представе коју назива премијером Влатковић није саопштио, али је написао да су представе отада даване редовно четири пута месечно, да су извођене искључиво српске драме са историјском садржином и да је просечан приход са представа био 30 динара. Набављено је нешто гардеробе и „техничких средстава” (кулиса) када су материјалне могућности то дозвољавале, а ускоро су ангажовани професионални глумци „који су помогли управи у извођењу представа”; према Влатковићу, реч је о два глумца и две глумице.

%

Дакле, да резимирам: изгледа несумњиво, протумачи ли се исправно Домановићева прича и прочитају доступни аутентични документи (извештај у Вечерњим новостима, Правила позоришта са потписима управе и извештај управника Витковића, да су *прво лесковчако позориште Југ Богдан основали омладинци, калфе и шегрти, 1896. године* и да су, по свему судећи, извели онај репертоар који је навео М. Бунић: *Бој на Косову* Матије Бана, *Злу жену* и *Женидбу и удадбу* Стерије Поповића, *Два цванцика* Милована

Глишића и *Четири милиона рубаља* београдског професора Стеве Јефтића (прва два комада спомиње и Домановић); када је позориште запало у кризу, затражена је помоћ од лесковачке интелигенције, и онда су се у рад укључили професори лесковачке Гимназије Витковић и Домановић, трговци, свештеници итд. Вечерње новости су, у ствари, писале о том обновљеном позоришту, или о другој фази његовог рада, који је дописник погрешно схватио као почетак. Мислим да нема противуречности између података да је најпре изведен комад Матије Бана, а онда Косовски бој Милорада Витковића (код Домановића можемо прочитати да је поново изведен комад са тим именом). *Крај позоришта Југ Богдан није био онакав како је описано у Домановићевој причи, али је, на жалост, убрзо уследио.* Одушевљење је спласло, а изостала су и финансијска средства.¹⁷

Може се слободно и без претеривања рећи да Лесковчани у раздобљу које је следило престанку рада градског позоришта *Југ Богдан до оснивања Градског професионалног позоришта, средином двадесетих година, никада нису остајали без позоришне представе.* Гостовања позоришта из других места, нарочито после стварања нове државе, смењивала су се често и трајала доста дуго, а ђаци, студенти, чланови секција радничког културно-уметничког друштва *Абрашевић*, па и

¹⁷ М.Тимченко, у Додатку (2) даје, између осталог, следеће објашњење. За сто година откако су гледали прву представу, Лесковчани су се неколико пута уверили да је лакше позориште основати него га одржавати. (...) Тако је било и са првим лесковачким дилетанским позориштем Југ Богдан са којим је започела историја позоришта у овом граду, тако је било и са Градским позориштем, јединим професионалним позориштем између два рата, које је радило 1926. да би се угасило већ почетком 1929. године, а то се поновило и са тзв. Академским позориштем; послератно позориште било је релативно стабилно, али му је бар два пута запретила опасност да нестане.

припадници спортских друштава основали су трупе и дружине да би дали често једну, понекад и више представа чиме су задовољавали и сопствену жељу за игром и потребе публике за позориштем. Најозбиљнији покушај да створи стално аматерско позориште припада спортском друштву *Момчило* које је оформило истоимено дилетанско позориште и живело своју прву представу, комад *Кад се сунце гаси*, 3. фебруара 1924. године. Ову дилетанску дружину помиње и Сретен Динић у једном свом чланку, констатујући са жаљењем да се она, после неколико премијера, угасила.

%

Игром случаја или, тачније, деловањем случаја - комедијанта, почетак и крај рада једног професионалног лесковачког позоришта уоквирен је двема другим гостовањима тада реномираних српских професионалних позоришта. Наиме, године 1925, у лето, тачно годину дана пре оснивања лесковачког позоришта, гостовала је трупа Битољског градског позоришта под вођством заслужног редитеља и позоришног човека *Радивоја Динуловића*; почетком 1929. године, тачно у данима када се лесковачко позориште гасило немогавши да реши своје материјалне проблеме, на дуже време у овом граду гостовало је Нишко позориште које је и пре оснивања лесковачког позоришта давало представе за лесковачку публику.

Битољско градско позориште имало је веома добар ансамб и било је веома добро организовано; у уметничком погледу, оно је било равноправно са Скопским и Нишким позориштем, чак је ово друго можда и превазилазило. На свом гостовању у Лесковцу 1925. године оно је припремило и извело, на опште задовољство публике, драма тизацију једне приповетке Боре Станковића под називом

„Врела крв”. Аутор драматизације, припремљене за ту прилику, био је Радивоје Динуловић, који је представу режирао. Деса Марковић у улози Нушке просто је очарала публику, која јој је, према белешци анонимног извештача „Лесковачког гласника” „неуморно аплаудирала”.

(...) Гостујућа позоришта ставила су на репертоар и играла за лесковачку публику *Нашу работу* Сретена Динића.¹⁸

После много покушаја и деловања више ђачких и дилетанских дружина, о којима је било речи, давнашња жеља Лесковчана да имају своје позориште *остварена је 23. августа 1926. године оснивањем Градског позоришта*. Градско позориште је било професионално, окупило је већи број веома добрих глумаца и дало више добрих представа, остваривши и нека запажена гостовања, али убрзо је морало да обустави рад због недостатка материјалних средстава.

(...) Већ почетком 1929. године позориште се угасило, ансамбл се једноставно распао а остали су дугови које је требало некако намирити.¹⁹

%

И један летимични поглед на документа који илуструју да тако кажемо административне послове око остварења идеје о лесковачком

¹⁸ *Напомена* Н. Тимченка: Видети Фрагменте из историје лесковачког позоришта I, стр. 37- 45. и 66.

¹⁹ *Напомена* Н. Тимченка: О Градском позоришту видети и чланак Ф. Фазловског у Лесковачком зборнику II, 1962; корисне податке даје С. Димтријевић у Историји Лесковца 1918-1928, стр. 399-413; сажет приказ рада Градског позоришта, чиме се потврђује да је оно занимљива епизода у историји српског позоришта, а видети оцену Боривоја С. Стојковића, „Историји српског позоришта од средњег века до модерног доба (драма и опера)“, стр. 914-915. Најзад, видети и Николај Тимченко, Фрагменти из историје лесковачког позоришта I (1896-1941), стр. 17-36. Трудио сам се да не понављам поменуте текстове, поготово закључке, па заинтересовани читаоци који жели потпуније информације о раду Градског позоришта требало би да консултује наведене радове и наведену литературу.

градском позоришту... Наиме, одбор за оснивање лесковачког Градског позоришта обратио се надлежном министарству, тачније Уметничком одељењу Министарства просвете с молбом да одобри формирање позоришта, уз образложење да Лесковац доживљује и привредни и демографски напредак, да све већи број људи не само из земље неги и из иностранства добија посао у све развијенијој индустрији града што је, несумљиво, знак израстања Лесковца у снажно градско средиште. Следи тврдња да такав *Лесковац „осећа велику потребу за стално позориште”* и несумљиво веома значајан податак да је та потреба повећана чињеницом да Нишко овлашћено позориште већ две године не гостује у Лесковцу и да нема изгледа да ће у догледно време доћи у Лесковац... (...) У истом акту се каже да је ангажовано већ осморо глумаца (четири брачна пара) и да ће остале глумце, како уредба о позоришту предвиђа, ангажовати у најскорије време. Овај акт је потписали су *Владимир Антоновић*, председник Привредног суда, *М. П. Димић*, председник општине, неизбежни *Сретен Динић* и још неколико угледних грађана. Треба уочити чињеницу да је сам председник општине у одбору и да својим потписом потврђује навод о позоришту као насушној потреби града...

(...) Уметничко одељење је инсистирало на гаранцијама квалитета, с једне стране, и упозоравало да средства за издржавање позоришта мора обезбедити сам град. То није умањило ентузијазам одбора који је послао правила и записник са седнице управног одбора, одржане 22. јула 1926. године, на којој је за *председника* изабран апотекар *Рад. С. Димитријевић*, за потпредседника трговац *Никола М. Стојиљковић*,

за управника професор Радивоје Ненадовић, за секретара шеф књиговодства банке Ђока Митровић и за благајника индустријалац Спира Коцић. Овај записник потписали су још и Влада Антоновић, Велизар Пијаде, Миле Стојиљковић, Сретен Динић и Јова Јовановић. Ваља учити чињеницу да је 22. јула за управника изабран професор Ненадовић и да су у најужем руководству били представници интелигенције и привреде, да се изразим савременим језиком, а у ствари ту су били представници ондашњег највишег слоја друштва, што ће рећи богатији и угледнији Лесковчани.

%

Друга по значају и уметничким донетима епизода у позоришном животу Лесковца између два светска рата била је егзистенција и делатност Академског позоришта. Било је опет плод рекао бих трајније и неугасиве жеље и жудње Лесковчана за позориштем а његови главни актери били су студенти, академци, један нови нараштај у друштвеном и културном развоју Лесковца, помогнути од неуморног и култури и посвећивању неизмерно оданог Сретена Динића и релативно танког слоја интелектуалаца града. *Постојало је неколико година (од 1933. до рата) и дало, поред 11 премијера, већи број културних приредби забавног карактера.* У неку руку, то је био покушај заснивања кабарета.

%

На прву премијеру се ипак релативно дуго чекало. Премијера је протекла у свечаном расположењу. Био је позван управник позоришта Моравске бановине, иначе познати историчар српског позоришта *Боривоје Стојковић* да одржи предавање о позоришној уметности а затим је изведен Нушићев *Обичан човек*. Можда избор овог

Нушићевог комада може да нам открије интенције редитеља и водећег глумца Боре Димитријевића; позориште коме је он био моторна снага желело је да игра пре свега комаде без већих претензија, а радо гледане и лако изводљиве, како сам Нушић карактерише своје дело у предговору.

%

Први управник Академског позоришта био је Сретен Динић, кога је, после прве годишње скупштине, 29. новембра 1935. године, заменио на дужности Бора Димитријевић Пиксла.²⁰

²⁰ Н. Тимченко, Лесковачко позориште до 1941, стр. 276.

VI

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО О ЛЕСКОВЦУ – Лесковац је једноставно средина која *не прима новотарије нити може да прихвати некога ко се не уклапа у његов просек, и начин живота и мишљења*. У Лесковцу се може живети само са масом, јер он нема разумевања за индивидуалитет (овде се не подносе личности, али је зато Лесковац био пун особењака, ишчашених људи, без духовне подлоге); даље, може се живети само под условом да се човек споља прилагоди тиме што неће истицати своју посебност и своја интересовања, поготово ако крије чиме се стварно бави, нарочито ако има успеха у томе.²¹

Лесковчани не читају много, и хоће да опросте некоме ко то ради и пише ван њихове средине уколико тај уме да о томе не прича и не прави од тога бог за шта, у првом реду да на основу својих писања тражи од Лесковчана да буде *признат као писац*. Не зато што стварно вреди оно што пишу него зато што је Лесковац пристао да се они сматрају писцима јер пишу по мери и уз одобрење Лесковца. Овоме треба додати то да Лесковац неће прихватити писца од вредности за свога, неће га признати – *сем ако власт и Партија не инсистирају на томе*, па и у том случају прихватање ће бити неискрено.

Лесковац афирмише као писце само оне који *одговарају његовом поднебљу* и његовим појмовима о књижевности и писању уопште. То сматрам једним од разлога што се у Лесковцу *никада није*

²¹ Николај Тимченко, Лесковац, Лесковчани: политика и култура (шесдесете, седамдесете године), из рукописне заоставштине, Наше стварање – Лесковац, LVII/1-2, 2010, стр. 167.

појавила књига која је могла да буде духовни инцидент по својој провокативности, слободоумљу, оригиналности, несвакидашњости, дакле по нечему што одудара од „нормалности“ и „исправности“, од оне норме и стандарда – о чему сам већ говорио.

Многи талетовани људи – новинари, инжењери, лекари, професори итд – отишли су из Лесковца под притиском, придављени и ометени од те лесковачке просечности, „нормалности“ и – завидности. О овоме последњем већ сам нешто рекао, а сада додајем и подвлачим: чини се да нигде као у Лесковцу нема толико суревљивости и завидљивости према човеку који нешто покушава и успева, и нигде човек не наилази на веће отпоре него у Лесковцу да искаже и докаже своје способности. То је просто отерало многе људе из Лесковца јер је заиста и заморно и напорно тражити енергију на отклањање спољашњих баналних препрека. И још нешто: борба против „нормалности“ Лесковца је узалудна, сваки појединачни напор у том циљу и правцу осуђен је унапред на пропаст. Нико у Лесковцу нема шанси на успех као стваралац, као човек од духа, као личност, као индивидуалитет, а још мање има изгледа на признање ако је аутентичан, даровит и самосталан.

Чини ми се да је то била једна од главних карактеристика културног живота Лесковца шездесетих година: постојале су појединачне иницијативе, али увек су културни радници били разједињени, сметали један другом, денуцирали један другог, као да су се плашили да неко од њих, по правилу најгори, не стекне некакву афирмацију и да се на ма који начин „прочује“.

Препреке за пунији развој културног живота долазиле су, у ствари, од самих културних радника и парадоксално, али чини се тачно, културни развој отежавали су и чинили немогућим сами културни радници својим првонцијалним и некултурним односом према култури, својим *малим или ништавним стваралашким могућностима* и својом суревљивошћу према колегама и њиховим инцијативама. Тек су они, када би био учињен неки озбиљнији и несебичнији покушај, ступали су на сцену политичари и партијски комитети, који су најпре „оцењивали“ и „анализирали“, а затим доносили одлуке о забранама и кажњавању појединаца после „извршене диференцијације“. У таквим „случајевима“ обично су страдали они који су показивали минимум људскости и поштовања према културном чину, водећи рачуна о свом сопственом достојанству и интересима својих колега.

Морам још да кажем свој утисак за који не смем да тврдим да је тачан, јер бих ја први желео да буде демантован, али бојим се да сам у праву, што је стравично: наиме, већина тзв. културних радника у Лесковцу (то су по правилу они који раде и примају плату у културним установама, па су зато културни радници, а не зато што нешто пишу, сликају, компонују или у правом смислу организују културни живот) заправо *мрзе културу*, далеко је од аутентичног културног чина, јер не могу да поднесе ни слободу ни аутентично, критичко суђење, који су основи сваког културног чина.

Све се ипак своди на чињеницу да у Лесковцу *није било, нити сада има развијених стваралачких личности* које су могле да остваре дело или бар да културни рад и стваралаштво прихвате као своју судбину, у оном смислу како је то за наше прилике

у целини тих година формулисао Добрица Ћосић. За све њих „рад у култури“ био је прилика да се како-тако преко плате осигура егзистенција (што се, наравно, не сме осуђивати, али ја говорим о култури и културним ствараоцима), а да се, интегрисањем у одабране и прихваћене, од Партије контролисане и организоване културне токове, подржава оно што је „прихватљиво“, „нормално“, „социјалистичко“ и „самоуправно“. Никаквог истраживања, никакве личне иницијативе, никаквог сопственог мишљења или става, а поготово никаквог супродстављања томе „нормалном“, боље рећи успостављеној норми чији је утемељивач и мандатор Партија у чије име делују комесари.

Посебно је била развијена самоцензура помоћу које су ти културни радници пазили да се оно што је забрањено или што је ван норме некако не провуче и доспе на светлост дана; тада су постојали многи табуи и многи забрањени књижевници и мислиоци и о њима се једноставно није смело говорити, та имена се нису смела јавно помињати, ни цитирати њихова дела нити њихове мисли. Тако, поред Маркса, није смело бити ни Ничеа или Хајдегера (јер су „фашисти“), поред Крлеже и Андрића, који су били мера свих естетских пресуђивања, није се смело говорити о Црњанском и о писцима који су се „рђаво“ показали под окупатором, односно орихватали ону другу тоталитаристичку идеологију, како би рекао Станко Ласић...²²

²² Николај Тимченко, исто, стр. 167-169

VII

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО О ДУШАНУ СТОШИЋУ – Дијапазон духовног

интересовања и ангажмана Душана Стошића веома је широк. И креће се од филозофије, и то претежно марксистичке, с тежњом да се у први план ставе и аргументовано образложе њени хуманистички аспекти и домен, преко лингвистике, естетике, теорије књижевности, филозофије и књижевне критике, све до теоријске физике у којој је остварио резултате признате и позитивно коментарисане од наших најкомпетентнијих стручњака; теријски ангажман Душана Стошића остваривао се и преко активног учешћа у сесијама чувене и својевремено веома утицајне Корчуланске летње школе, Сусрета филозофа, књижевника, политиколога, историчара, социолога, затим на Тари, Врњачкој Бањи, Аранђеловцу, Београду итд., у организацији Српског филозофског друштва, чији је био члан готово од самог његовог оснивања, као и састанака Отвореног универзитета који су били илегални, јер су били забрањени од Титовог режима.²³

Али се Стошић није зауставио само на теоријском ангажману, већ је и практично деловао као председник Друштва за стране језике у Лесковцу, као и предавањима на Радичком универзитету у Лесковцу, као члан Управног одбора Народне библиотеке, чији је упрвник био марљиви и тихи лесковачки културни радник Ратмирко Петровић. Изгледа ми, круна његовог ангажмана, док је живео и радио у Лесковцу, било је учешће у раду

²³ Николај Тимченко, "О Душану Стошићу и његовим књигама", Успења, бр3, новембар 2007, стр. 25.

редакције Нашег стварања; он је био душа редакције и време (то је друга половина шездесетих година) наглог успеха ове публикације; Стошић је у овом гласилу објавио више есеја, критика и чланака, који су због велике актуелности, смелог указивања на културне, политичке и идеолошке проблеме савремености били стално предмет пажње не само читалаца часописа него и идеолошких комисија и партијских дужебрижника, који су пратили рад у култури и контролисали делатност интелектуалаца, културних радника и писаца. Стошић је, такође, један од најистакнутијих учесника Састанка редакција провинцијских часописа, одржан у Лесковцу на иницијативу и у организацији редакције Нашег стварања и постао је прворазредни културни и политички догађај у Србији крајем 1967. године.

Одлазак Душана Стошића из Лесковца представљао је велики губитак за ову средину мада је он био под сталном присмотром не само партијских дужебрижника и правоверних идеолога, него и полиције. Нећу претерати ако кажем да је ниво дискусија о разним културним проблемима његовим изостанком знатно смањен, јер се више није чуо његов умни глас нити су учесници добијали подстицаје из његових аналитичких и садржајних говора, увек усмерених ка суштини проблема и подстицајних за даље разматрање. Стошић је, и поред препрека на које не наилазио, и даље, кад год је могао, учествовао и у културним акцијама Лесковчана, и објављивао прилоге у лесковачким публикацијама које су се појављивале нешто касније. Он је сарадник „Освита“, часописа који је оставио видан траг у лесковачкој периодици квалитетом објављених прилога и чињеницом да је на својим страницама окупио читав низ

најугледнијих српских стваралаца: Стошић је сарадник листа Лесковчанин, као и часописа Наше стварање; појављивао се и на промоцијама књига, предавањима у Дому културе и Народном музеју. Сарадња Стошићева и у поменутих публикацијама и на поменутих приредбама знатно је повећавала њихов ниво и издвајала се својим особеностима.

Док је боравио у Лесковцу Стошић се интензивно бавио филозофијом и писао есеје, студије и критике из те области, посвећујући видну пажњу и естетици, књижевној критици и есејистици. Већи део прилога у првој књизи – посвећеној књижевности – Стошић је написао у Лесковцу. Они су објављени не само у лесковачким публикацијама, него и у београдским, сарајевским и загребачким часописима, у којима је био радо виђен сарадник. Први утисак који се стиче поновним читавањем тих прилога јесте: они нису ништа изгубили од своје свежине, вредности и аутентичности. И ову последњу реч, у исто време и суд вредности, покушаћу да објасним. Она је заправо кључна реч, ако се жели да објасни специфичност појаве и значај свеколике духовне делатности Душана Стошића.

Својевремено, када сам имао срећу и интелектуално задовољство да га слушам у готово свакодневним разговорима које смо водили, чинило ми се да Стошић пише мало, и жалио сам због тога, јер је он имао шта да каже и у писаном облику саопшти јавности своје опсервације и увиде у сложене проблеме књижевности и филозофије. Сада видим да ће оно што је написао испунити најмање четири књиге. Али то не треба да изненађује или да битно коригује мој утисак. Наиме, Стошић интензивно ради већ близу педесет година, он је толико присутан у јавном и

културном животу да је то морало дати овакав резултат када је у питању квантитет. Ствар је у томе да Стошић на спада у тзв. критичаре-хрончаре нити у писце којима је стало да имају што више библиографских јединица; он брижљиво бира ауторе и теме о којима ће писати и то на основу критеријума: први је да аутор јесте аутентични стваралац који је уз све то и на удару идеолошке критике, а други, да он сам, уз оцену вредности и указивања на специфичности претресане књиге или разматрање аналитичке теме, каже нешто битно и ново, а своје о проблему у обзорју књиге или аутора. А то Стошић чини опет из два разлога: прво, да укаже на аутентичног ствараоца који је због своје индивидуалности на удару идеолошке критике и да, друго, потврди сопствену чежњу за аутентичношћу. Јер, у време када је владала идеолошка критика, ваљало је размицати њене оквире и оградe и оспоравати њене догме; смисао критичког ангажмана у тим услова огледао се пре свега у афирмацији аутентичног стваралаштва и негацији хорског, колективног мишљења; афирмацији личног, индивидуалног мишљења а истовремено настојање да се изађе из оквира идеологије, били су *spiritus movens* теоријске и практичне делатности Душана Стошића.

Лако је приметити да је писац Добрица Ћосић у то време највише заокупљао пажњу критичара и теоретичара Душана Стошића. Стошић види у Ћосићу великог писца. Ћосић је по мом мишљењу значајан писац и то је, чини ми се, важна дистинкција. Ћосић је значајан писац, јер је у време борбе за аутентично стваралаштво без идеолошких стега – својом позицијом у ствари отварао врло занимљив проблем. Наиме, идеолошко опредељење Добрице Ћосића било је јасно: он је био комуниста,

недвосмислено опредељени борац за комунистичку идеологију – страствени афирматор југословенске социјалистичке револуције. То није крио, напротив. Али, истовремено, Ћосић је, бар декларативно, стављао у исти ред идеологију и стваралаштво, наглашавајући да стваралаштво мора да буде аутентично, да не сме да трпи од идеологије; два основна појма за Ћосића били су револуција и стваралаштво: једноставније речено, писац доказује аутентичност приказујући истинито револуцију. То је и сам Ћосић покушавао да оствари у свом делу инспирисаном револуцијом, али је несумњиво да су се у том покушају показали неки шавови који су целу ту конструкцију ипак демантовали. Значај овог писца, међутим, огледа се и у томе што је у свом белетристичком делу постављао и неке круцијалне проблеме епохе или времена у коме се развијала идеја и пракса социјалистичке револуције. У том смислу Ћосић је био занимљив и за Стошића који ипак, по мом мишљењу, мало пречује када овом писцу приписује врхунски естетски квалитет.

Друга Стошићева књига пред нама посвећа је у целости разноврсном (прозном, песничком, есејистичком, уређивачком) делу Саше Хаџи Танчића, који пореклом и тематиком неких својих дела припада лесковачкој средини. Ако би се могло једном речи да искаже утисак о овој књизи, рекло би се: критичар је нашао свог писца! И опет је по среди она чежња за аутентичношћу: Стошић у Хаџи Танчићу види аутентичног писца југа Србије, неку врсту наследника Боре Станковића и то кроз целу књигу настоји да образложи и докаже. Углавном успешно, рекло би се. Мора се још истаћи да је својим продорним погледом у Хаџи Танчићево дело, Стошић открио у њему слојеве и

онтолошке продоре које нису запазили критичари који су писали о Хаџи Танчићевом делу, а тих критичара је заиста велики број. Стошић, такође оправдано, у овом писцу и ангажованом интелектуалцу види оваплоћење креативног духа, истичући Хаџи Танчићеву делатност у уређивању часописа „Градина“; међутим, ваља истаћи да је Хаџи Танчић уређивао и лесковачке публикације „Освит“ и „Лесковчанин“.

О Стошићу бих могао да говорим (да ли и адекватно, то је друго питање), јер му много дугујем, а он је задужио и Лесковац и српску књижевност и филозофију. Лесковац се овом ствараоцу и интелектуалцу, на жалост, није одужио: напротив, учинио му је и много неправди али, ипак, остају и Лесковац и Стошићево дело. Никад није касно.²⁴

²⁴ Николај Тимченко, „О Душану Стошићу и његовим књигама“, Успења, бр. 3, новембар 2007, стр. 26. *Напомена:* Пренели смо комплетан прилог.

VIII

ТИМЧЕНКО И УДРУЖЕЊЕ ПИСАЦА -

Николај Тимченко је био наугледнији члан Удружења писаца Лесковца. Удружењу је, дакако, чинила част да у својим редовима има писца који је у српској књижевности стекао име врсног књижевног критичара и есејисте и који је својим усправним животом, праводољубивошћу и доследношћу уживао велико поштовање у свом родном граду, и не само у њему.²⁵

Могоао је Тимченко и да не „приступи” Удружењу (зна се да није писао молбу за учлањивање у много важније институције), али Удружење није могло без њега, његовог имена, знања, ауторитета. Са њим је ово, некако, добијало у значају.

И као што је у сваком послу који је радио оставио неизбрисив траг, тако је и удео Тимченка у деветогодишњем животу удружења лесковачких писаца (основано је фебруара 1996) био драгоцен, незаобилазан. Није се истицао бучним иступима у јавности, и, уопште, ретко је, нажалост, учесовао у јавним манифестацијама, трибинама, књижевним вечерима.

Тих, ненаметљив и надасве скроман, није се никада гурао у прве редове нити је тражио

²⁵ Душан А. Јањић, Николај Тимченко и Удружење писаца Лесковца (Тимченкови мали есеји у Помаку), Наше стварање, број 4/1 1004/05, стр. 420.

zaslužena друштvena признања за која, uostalom, није ни марио. Али, када се у неким приликама „јавио за реч”, његова се увек помно и са уважавањем слушала. Подржавао је, међутим, сваку идеју која је означавала помак у књижевном и културном животу града у коме је живео. Тако је свестрано подржао идеју о гласилу Удружења, листу за књижевност, уметност и културу. И када говоримо о доприносу Николаја Тимченка раду удружења, он је *понајвише везан за лист „Помак”*.

У њему је редовно сарађивао и *није било броја (сем једног изузетка)* у коме се нису појављивали његови прилози, називани најчешће, не знам зашто, „мали есеји”, јер они су по својој вредности били најмање мали. Ти, његови „мали есеји” подизали су ниво „Помака” и, наравно, уз вредне прилоге других аутора и умешност уредника, оправдавали његово постојање.

%

У 19 до сада објављених свезака „Помака”, Тимченко је објавио *25 текстова*, тематски врло различитих, што речито говори о широком дијапазону његових интересовања и показује, и на овом примеру, у овом сегменту његовог ангажовања, да је био свестрани проучавалац књижевног и других културних феномена.

Све његове текстове објављене у „Помаку” можемо разврстати у неколико целина. Тимчено се у првом реду бави значајним српским писцима: Стеријом, Андрићем, Црњанским, Исидором Секулић, Десанком Максимовић, Слободаном Јовановићем, Богданом Поповићем, Драинцем, Растком Петровићем, Ађелком Крстићем. У ову групу се може убројити и текст о Милошу Ђурићу, нашем највећем хеленисти. Другу целину чине прилози (таквих је пет) о страним писцима:

Пушкину, Чехову, Камију. Три написа је посветио завичајној књижевности пишући о Жаку Конфину, Миливоју Перовићу и Брани Митровићу, пет је, пак, критичких приказа новонасталих књига и, најзад, два чланка се не односе директно на књижевност, један је из историје лесковачког позоришта (што је, иначе, био предмет вишегодишњег његовог занимања) и један је о књизи уопште, поводом Трећег салона књига у Лесковцу.

(...) У завичај Николаја Тимченка, његову духовну баштину, улазе и есеји објављени у „Помаку”; они су неодвојиви део пишчевог укупног ствалашатва.

Х КЊИЖЕВНОСТ И ДОГМА –

Иза Николаја Тимченка остале су хиљаде страница необјављених рукописа – приказа, чланака, расправа и монографских радова, целих књига посвећених одређеним писцима и темама.

Ја ћу бити слободан да у име Задужбине „Николај Тимченко“ поменем само неке од тема којима се Николај Тимченко бавио готово опсесивно. Ви знате распон његових књижевних, историјских и филозофских интересовања, од древног доба, до старе Грчке и Рима, преко ренесансног раздобља, класицизма (нарочито га је француски привлачио)... Али бавио се исто тако и 19. и 20. веком. Колико националним, дакле српским књижевним и филозофским темама, толико и интернационалним, општесветским темама. И у томе своме бављењу, интересовању, истраживањима, Николај Тимченко је, готово по страни од јавности, формирао читав низ завршених или готово завршених рукописа.²⁶

Две књиге су, као што рекох, објављене. Ове, 2007. године надамо се, планирамо да штампамо две књиге његових огледа и, преко тога, „Библиографију“ Николаја Тимченка, која обухвата преко 1.100 јединца, што значи да ће то бити посебна, трећа књига. Аутор библиографије

²⁶ Јован Пејчић, излагање на промоцији о делу Књижевност и догма Николаја Тимченка одржаној 12. јануара 2007. године у ЛКЦ, Помак, бр. 37-38, стр. 4. Књигу је приредио Јован Пејчић, а реч је о заједничко издању Српске књижевне задуге Београд и Задужбине „Николај Тимченко“.

мр Дејан Вукићевић приводи крају овај завршни посао.²⁷

Николај Тимченко оставио нам је, заправо, идеалан поднаслов књиге. Допустио сам себи да га још и скратим, уверен да тиме нећу изневерити средишње пишчево настојање: осветлити књижевни живот у Србији (колико је неопходно: и у Југославији) у прекретној 1952. години. А суштину општекултурних, литерарно-естетских и идеолошких збивања битних за ову годину одредили су спорови на релацији друштво – уметност, партија – књижевност, значи питање слободе стваралаштва у новоуспостављеном комунистичком друштвеном поретку. Зато сам се определио да глвни наслов буде *Књижевног и догма*.

Дело је, по свему, настало почетком осамдесетих година. У поглављу „Година 1952“ у Народном студенту овај податак изричито се наводи. Можемо поћи даље па изнети да је рад завршен најкасније 1984. На то упућује чињеница да књиге, расправе, чланци, сећања, коментари на које се у напоменама указује на прекорачују 1983. годину као годину свог издања. (...) Склопивши једанпут рукопис своје „хронике године 1952. у српској књижевности“. Николај Тимченко му се, сви су изгледи, после 1984. није враћао.²⁸

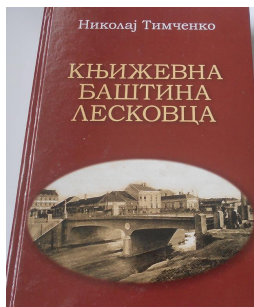
²⁷ Јован Пејчић, Помак, бр.37/38, стр. 4.

²⁸ Јован Пејчић, Реч приређивача, Николај Тимченко, Књижевност и догма, 237-239. *Напомена приређивача:* Књига која је пред читаоцем представља део рукописа заоставштине Николаја Тимченка и чува се у задужбини његовог имена, основаној у Лесковцу септембра 2005. године. Рукопис је дводелан. Садржи машинопис – од 115 страна основног текста и 43 странице напомена. Редослед поглавља утврђен је у рукопису бројевима у горњем десном углу (1, 2, 3...), а свако од њих има сопствену пагинацију. Од укупно 85 фуснота, аутор је првих 20 везао за тачно назначена места у основном тексту – преостала упућивања рад су приређивача. Већ написаним поглављима Николај Тимченко се, сва је прилика, враћао и по више пута. Измене и

XI

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО И КЊИЖЕВНА БАШТИНА ЛЕСКОВЦА –

Акрибичан, да употребимо термин који је он волео да користи, и марљив какав је био, увек живо заинтересован за многе облике културног стваралаштва, а нарочито у књижевности, Николај Тимченко је целога живота писао – али није све објавио и многе од својих књижевних замисли није стигао да заврши. Систематичан, понекад до перфекционизма, он је своје рукописе сврставао и распоређивао у засебне фасцикле, исписујући при томе радно-тематске наслове на њима.²⁹

Међу овим бројним фасциклама с рукописима једна је носила назив „Лесковачке теме“. У њу је Тимченко одлагао своје текстове о лесковачком културном животу, о прошлим и савременим збивањима и приликама у књижевности и уметности, о позоришту и образовању, о старим и новим књигама лесковачких аутора. Одлагао их је

допуне руком је исписовао на маргинама прекуцаних страна – једанпут наливпером, други пут фломастером, негде хемијском оловком. Нисам сигуран да бих без помоћи љубазне и предусретљиве госпође Ружице Тимченко, ауторове супруге, увек верно реконструисао смисао и значење пишчевих накнадних интервенција. Сам спис налази се у одвојеној фасцикли на којој пише: *Фрагментарна хроника године 1952*. У српској књижевности. На уводној, пак страни рукописа, стоји: *Фрагментарна хроника године 1952*. Наслов са фасцикле, написан руком, свакако је млађи и, утолико, он је последња реч ауторова. Уосталом, прецизнији је. Али и такав – дескриптиван, сме се закључити да је он за аутора пре свега имао радни карактер.

²⁹ Предраг Стајић, *Поговор*, Књижевна баштина Лесковца, Лесковачки културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, Лесковац 2007. стр. 209-213.

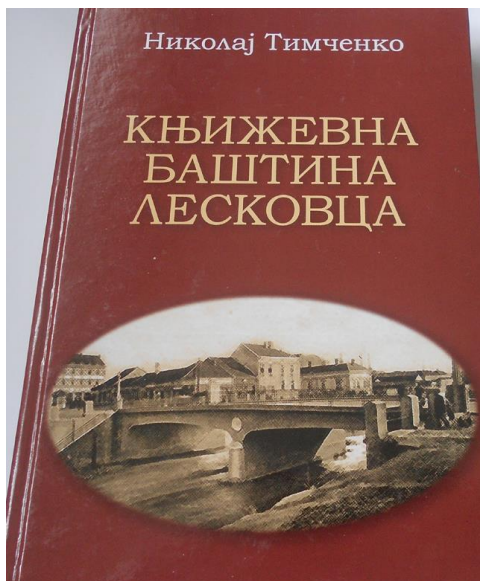
тако да се, иако рукопис није заокружен, могла наслутити концепција планиране књиге. Преглед садржаја књиге „*Књижевна баштина Лесковца*“, њена унутрашња структура, као и избор тема које је аутор начинио, следе управо тај почетни наум Николаја Тимченка. Замисао о којој је реч, темељну идеју о карактеру будуће књиге и ширини материје коју жели да обухвати, открива он, наиме, већ у уводном делу расправе о књижевном стваралаштву у Лесковцу између два светска рата. Његов циљ очито није био да читаоцу пружи једноставан историјски преглед књижевног стваралаштва у Лесковцу. Амбиције су му, нема сумње, биле сложеније и обухватније: дубоком анализом не само књижевног стваралаштва, већ укупног духовног напора у Лесковцу током стварања његове градске физиономије, показати њихов утицај на развој културног живота лесковачке чаршије, која се споро и тешко ослобађала свог паланачког духа. Николај Тимченко био је човек сав предан стварааштву, заљубљеник у писану реч. Са оптимизмом идеалисте и једном несвакидашњом радошћу прилазио је сваком покушају белетристичког и научног изражавања, поготово ако се то догађало у његовом родном граду. Просто је зрачио преданошћу умовању и писању, подстицао и храбрио своју околину да истраје у нимало лаком ходу по изазовним и несигурном подручјима поезије, прозе, драмског стваралаштва, есејистике и критике, историје, филозофије... Деловао је као нико од његових суграђана личним примером посвећеника и znalца. Управо ова Тимченкова особина дошла је до пуног изражаја у његовим радовима о завичајним темама. Најбољи доказ у овом смислу представља књига коју читалац држи у рукама. Као врстан историчар

и теоретичар књижевности, Тимченко овде одмах на почетку истиче потребу појмовног одређења књижевне баштине. Пошто је дао почетне одреднице појма, прецизно одређује области које треба истраживати, односно указује на то шта је све потребно обрадити да би изабрана тема истраживања била целовито сагледана.

Други део Тимченкове књиге испуњава текст о часопису „Наше стварање“, по речима самог аутора – најзначајнијег и најдуговечнијег лесковачког књижевног часописа. То је сад културни и књижевни Лесковац после Другог светског рата. Тимченко „Нашем стварању“ прилази носталгично и са извесном присношћу, са уочљивом симпатијом. То не значи да је овај рад лишен критичких ставова, има их итекако (они су објективна констатација неких чињеница које су се одиграле и које он као поштени посматрач није могао да прећути), али – уопште – текст о Нашем стварању открива сву Тимченкову оданост, па и слободу према часопису.

Пишући о животу „*Нашег страдања*“ – како га је у шали, али из милоште, често звао – о његовом рађању; несигурном ходу и саплитању, али и уздизању и високом узлету па и слому, поновном усправљању, онда истрошеној снази, Николај Тимченко у ствари је прикривено исприповедао роман о сопственом мучном ходу по лесковачкој књижевној сцени. Тиха и блага нарав, прескромност и стална нека сетна повученост од јавности, учинили су да Тимченко у свом тексту о часопису „Наше стварање, иако је био његов *spiritus movens* и његов животни сапутник, себе помене

само једним неутралним одређењем – један новинар, као споредног и сасвим случајног учесника.³⁰

³⁰ Предраг Стајић, исто, стр. 213. *Напомена:* Садржај књиге Књижевна баштина Лесковца: **I** део: Књижевни живот у Лесковцу између два светска рата (Увод, Избори и литература, Периодизација; Сретен Динић – културни преглаца и писац; Жак Конфино – позоришни писац; Журналистика и белетристика Бране Митровића, Критика у Недељним новинама (делатност Народнoг универзитета, Аристомен Ристић као приказивач и критичар); Критичарске активности Јована Јовановића; критике Драгољуба Трајковића; Лист Народни покрет Јована В. Јовановића; **II** део: Часопис Наше стварање и књижевно стваралаштво Лесковца; *Додаци:* Књижевни живот у Лесковцу. Пресек; Главни сарадници Нашег стварања; Поглед на лик Боре Здравковића; Песмопис – антологија Мирослава Миловановића.

ХП

СМИСАО ПРИПОВЕДА ЊА НИКОЛАЈА ТИМ ЧЕНКА

Смисао приповедања је најновоја књига Никоја Тимченка коју је објавила Задужбине која носи његово име. Поднасловом књиге *О српској прози 20 века: огледи, студије, портрети*, одређена је њена композиција. Књигу је приредио професор Владимир Мичић. Књига је промовисана на Данима Николаја Тимченка 2013. године у ЛКЦ.³¹

Поднасловом књиге *О српској прози 20. века: огледи, студије, портрети* одређена је и њена композиција. На самом почетку су три огледа општег карактера. У првом Тимчековом разматрању проблем аутономије уметности („Идејно у уметности у савременој српској књижевности“), у другом значај вредносног суда за књижевни текст („Амбивалентност појма вредности“), док трећи представља кратак преглед српске прозе друге половине двадесетог века („Регионално у делима савремених српских прозаиста“). У трагању за смислом књижевноуметничког дела Тимченко не полази са једног утврђеног естетичког и књижевнотеоријског становишта, јер се и сам изграђивао под различитим утицајима, еkleктички обједињујући у критички исказ и традиционалне и савремене приступе. Уочљиви су у његовим радовима утицаји позитивизма, формализма, феноменологије, али и

³¹ Николај Тимченко, Смисао приповедања, Алтера, Београд 2013. године.

структуризма и теорије рецепције. У појединим радовима Тимченко књижевним делима приступа споља, разматра их у контексту времена у којем су настајали, приказује интимне драме писаца, указује на њихов конкретан уметнички или идеолошки ангажман. На другој страни, често ћемо у његовим огледима и студијама уметничко дело видети као аутономни естетски феномен одвојен од уметника који га је створио. Комплексно разматрање књижевних феномена последица је Тимченковог дијалектичког сагледавања и уметности и света, али и потврда огромног знања и широке културе луцидног истраживача, заговорника плурализма метода, који често доводи у везу неспојиво. Треба напоменути да се *Смисао приповедања* надовезује на претходну Тимченкову књигу *Између стваралаштва и егзистенције* у којој су прештампани радови о Андрићу и Црњанском. По важности ови радови формирају посебну целину у Тимченковом критичком сагледавању прозе 20 века, с обзиром на то да стваралаштво двојице књижевника чини центар око кога се истовремено и групишу и концентрично шире кругови мисли, идеја и поступака њихових савременика.³²

³²Владимир Мичић, *Континуитет, значења, уметност приповедања* (Теме Николаја Тимченка), Николај Тимченко, *Смисао приповедања*, Алтера, Београд 2013, стр. 317.

ХП

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО КАО ПУБЛИЦИСТА – Николај Тимченко се, поред других области стваралаштва, бавио и публицистиком, и то сасвим разумљиво, јер провео је читав радни век као новинар, а новинарство, односно журналистика и публицистика су као две сестре рођене, као два дела једне исте делатности, с тим што се у публицистици, у дневним и периодичним листовима и часописима, као и у засебним публикацијама, актуелни политички, културни и други проблеми, теме и збивања разматрају дубље, свестраније, комплексније и амбициозније него у текућој журналистици.³³

(...) Може се рећи да је Николај Тимченко био врло плодан публициста, посебно ако његову оријентацију проширимо и на текстове који се тичу тема и појава из прошлости, чије је штампање по схватању аутора било значајно у датом тренутку, дакле актуелно што је карактеристика публицистике. Неколико ствари падају одмах у очи када се посматра целина Тимченковог публицистичког рада: *Прво*, његова интересовања су усмерена искључиво или готово искључиво на културу, наравно уз асоцијације или алузије на друштвено политички живот; *Друго*, питања која разматра фокусирана су највећим делом на Лесковац у чему је основна разлика у односу на друге области његовог стваралаштва. *Треће*, публицистичке текстове објавио је углавном у Нашој речи, али покоји чланак нашао је места и у

³³ Душан А. Јањић, Николај Тимченко као публициста, Наше стварање, бр. 3-4, 2010, стр. 210.

Нашем стварању, Лесковачком зборнику, Помаку, Алијанси; *Четврто*, Николајева публицистика јавља се у форми чланка или фељтона, гдегде као полемика, а наш аутор објавио је и три књиге које се могу, шире гледано, сврстати у публицистичка дела, мада су то претежно монографије историографског карактера које припадају, дакле, домену историје културе. Мислим овде на две књиге из историје лесковачког позоришта и на монографију „*Народни музеј Лесковац*“.³⁴

Бавећи се културном публицистиком, Тимченко културу анализира или целовито, као јединствен феномен, или кроз њене делове, сегменте, уметности у првом реду. Притом, уз књижевност, највише пажње поклања позоришту. Интересантно је колико је оно привлачило нашег публицисту. Поред две добро документоване књиге, штампао је на десетине и десетине чланака квалификујући их најчешће као грађу за историју лесковачког позоришта. Текст „*Сто година позоришног живота у Лесковцу*“ изашао је у „Нашој речи“ чак у 32 наставака, од јуна 1996. до јанаура 1997. године. Николај Тимченко је, иначе, нарочиту пажњу придавао и проучавању лесковачке штампе и периодике и он је у више махова читаоцима нашег недељника упознао са садржајима и дометима ове врсте литературе. Спис *Из старих лесковачких књига и часописа* објавио је, примерице, у 20 наставака. Предмет његовог занимљања били су и послератни лесковачки часописи „Лесковачки зборник“, „Освит“, разуме се и „Наше стварање“ за које је поводом 40.

³⁴ Исто, стр, 211. *Напомена* проф. Душана Јањића: Две књиге о позоришту су „Фрагменти из историје лесковачког позоришта 1896-1947“ (1967) и „Фрагменти из историје лесковачког позоришта II 1970-1980“ (1981)

годишњице излажења казао да је „ушао у ризницу лесковачке културе и у њој заузео једно од почасних места“. Тимченко се интересовао и за друге сегменте културе у Лесковцу – за просветне прилике, за сликарство и друге уметности, филм, на пример. Као председник Клуба љубитеља филма крајем 60. година 20. века био сам пријатно изненађен Николајевим познавањем филмске уметности, њених изражајних специфичности и ту своју упућеност у филм штедро је доказивао у дискусијама које смо водили у Клубу и у написима у Нашој речи. Ипак, најважнији део Тимченковог публицистичког рада представљају текстови на опште културолошке теме у којима наш аутор говори о стању у лесковачкој култури или у нашем друштву уопште при чему имплицитно своје ставове и оцене заснива на примеру Лесковца. У Нашој речи је скоро две и по године, од јанура 1966. до септембра 1967. водио сталну рубрику, колумну под називом *Разговори о култури у комуни* и у њој је из недеље у недељу, са извесним краћим прекидима, обрађивао питања која су се тичала културног живота у Лесковцу. (...) Но, Тимченкова колумна је, такорећи од самог старта, изазивала бурно реаговање појединаца. Николају је пребацивано да, између осталог, дели културу на елитну и масовну, потцењујући ову другу, да је присталица прокажене крилатице „*култура културним радницима, политика политичарима*“, спочитавајући му да је критизер. Наравно, није изостао Тимченков одговор у коме је одбацио наводе својих опонената. Одговор је био одмерен, али понегде и оштар.³⁵

³⁵ Исто, стр. 213. *Напомена*: Тимченко одговара на упућене му критике у оквиру његовог петог наставка *Разговора о култури у комуни*, као допуна,

(...) У сваком случају, наговештен је сукоб на лесковачкој културној сцени, сукоб који се временом распламсавао да би кулминацију доживео на састанку редакција локалних часописа уже Србије, одржаном крајем октобра 1967. године у Лесковцу. На том састанку уводно излагање под насловом „Крива духовних вредности“ поднео је управо Николај Тимченко; оно је штампано у Нашем стварању те исте 1967. године.³⁶

И може се, ако се апстрахује идеолошки аспект, и данас читати као актуелни текст, публицистички текст *par ehelence*, бриљантан, убедљив есеј, као драматичан пледоаје за одбрану добро нарушених моралних и духовних вредности у нашем друштву. Овај Тимченков опширан текст у ствари је највећим делом сажетак претходно објављених чланака из његове колумне. Полазећи од теме састанка, положаја културе у провинцији, Тимченко поставља питање „где је и шта провинција у култури, да ли се њене границе могу једноставно одредити географским мерилима или за вредновање такозваног провинцијалног духа и менталитета и његово одређивање треба узети у обзир и неке друге елементе“, да би дао одговор да „као мерило за одређивање провинцијалности или културне уздигнутости једне средине треба узети, пре свега, културне иницијативе, њихове резултате и, наравно, однос средине према тим иницијативама и култури као друштвеном феномену“. Тимченко детектује симптоме кризе „у

одн. напомена уз текст *О једној критици и још о којечему*.

³⁶ Напомена проф. Душана Јањића: Пун назив теме био је „Културна политика и путеви и задаци развоја културе у провинцији“. Поред представника редакција локалних часописа, у раду састанка учесовали су српски културни ствараоци као што су Добрица Ћосић, Михаило Марковић, Никола Милошевић, Светозар Стојановић, Миладин Животић.

којој су се нашле духовне и културне вредности у нашем друшту“, говори о духовној учмалости, пасивности, политиканству, отпорима, чак мржњи према култури; корене отпора види у небризи друштва, у експанзији прагматизма, у грубом економистичком прилазу културним добрима. Против таквог стања ствари ваља се борити, кличе Тимченко: „Наша дужност (дужност интелектуалца у провинцији) је у томе да употребимо све наше моћи и људске енергије у одбрану достојанства културе и културног дела.“

(...) Шта би се, најзад могло рећи о одликама Тимчекове публицистике! Она је, најпре плод једне беспримерне интелектуалне радозналости, истраживачког духа или духа побуне и немирења са постојећим стањем, споја интелигенције и ерудиције, као и моћи дубљег сагледавања стварности. Све то чини основу необично широког спектра пишчевих интересовања.

(...) Мислим да су његови публицистички радови помало скрајнути, да заслужују већу пажњу. Они су неодвојиви део његовог укупног стваралаштва.³⁷

³⁷ Проф. др Д. Јањића *Николај Тимченко као публициста*, Наше стварање, 3-4, 2010, стр. 210-215.

ХШ

НИКОЛА МИЛОШЕВИЋ НО ТИМЧЕНКУ

- Ако би се за неког могло казати, без патетике, и без оног претеривања које је, такорећи, природно у неким оваквим свечаним приликама, да је живео са књигом и за књигу, онда се то може рећи за *Николаја Тимченка*.³⁸

Штавише, онај „случај комедијант” Милоша Црњанског учинио је, то сте сад били у прилици да чујете, да Николај Тимченко не само живи са књигом и за књигу, него да са књигом и умре. Задесила га је смрт онда када се враћао из библиотеке са две повелике књиге. Међутим, онај ко се определио за такав неки живот, њему живот није могао бити лак. Било је, наравно и биће, интелектуалаца, и овде и другде, који су лакше проживели свој животни век, чак неки од њих и у некој врсти благостања. Међутим, Николај Тимченко изабрао је да буде интелектуалац, позајмићу наслов једне књиге Исаије Берлина, *против судбине*. А такви интелектуалци нису никада добро забележени код моћника овог света. А и у време када је српски народ био народ разбојника и убица, како нам је то поручио Жак Ширак за време бомбардовања, Николај Тимченко није био неко ко ће та два става искористити да свој материјални положај побољша и да до афирма

³⁸ Обраћање проф. Николе Милошевића на комеморативном скупу у Београду, поводом смрти Николаја Тимчена „Човек од духа, Наше стварање”, 4-1 /2004-5

ције дође, да пропутује свет, и да чак буде неко од власти повлашћен, како би то један наш социолог рекао, мисонар који ће нам приповедати шта су људска права. Такав, дакле, какав јесте, он је свој животни пут одабрао такав какав је био, и ми, који га се присећамо, питамо се шта смо му остали дужни. Кад умре неко ко иза себе остави дубок траг, то питање се увек поставља, а одговор на то питање се зна: таквим људима ми увек остајемо дужни. Нажалост, кад они оду тамо, у ону земљу из које се, како каже Хамлет, није вратио нико, нема начина да им наше дугове вратимо. Николај Тимченко је сада тамо, ослобођен од свих земаљских брига, премда, како је био брижан за ствар овог света, и наш положај у свету, можда он и однекуд може да види и да чује оно што ми овде говоримо, али то је оно што надилази нашу моћ разумевања. Оволико колико наша смртна памет сеже, дакле, једино што можемо да пресудимо у овом тренутку је да покушамо да вратимо дуг за оно што је он за живота урадио. Да нешто учинимо да се његово име и оно што је он написао вреднује онако како за живота није било вредновано, и ако то чинимо, ми ћемо вратити дуг не Николају Тимченко него нама и нашој српској култури.

Ја желим да скренем вашу пажњу на једну специфичну околност која је делатност Николаја Тимченка и то његово делање против струје учинила много тежим но што би то иначе био случај. Ми који живимо у главном граду ове земље и који смо, на неки начин, ето, и сами покушали и ишли против струје, били смо, ипак, у повољнијем положају. А Николај Тимченко је живео у једном провинцијском, како би се то рекло, граду, у коме муње и громови севају јаче и ударају жешће. Многи, дакле, писци нису, живећи не само изван

Београда и у самом Београду, били под таквим неким ударима муња и громава; он јесте и не треба се чудити што га је смрт однела у годинама када га је однела, него се чудити да је и толико могао преживети у условима у каквим је живео. Међутим, кад сам за тај град употребио онај израз који се често може чути – провинција – ја желим да вашу пажњу овом приликом скренем на то да провинција постоји само у духу. Без обзира на то где неко живи, без обзира колико становника има град у коме живи, тај неко у духу неће бити провинцијалац, и то је управо био случај са Николајем Тимченком. Тимченко и један број његових пријатеља и сарадника од којих ћемо неке овде сада и чути и који су овде у овоме часу присутни, образовали су једно, мало додуше, али заиста изузетно духовно језгро које је зрачило не само у Лесковцу него и далеко изван Лесковца, све до града у коме ми данас живимо. Ја ћу, приводећи ово моје излагање крају, још само нешто да предочим. Могли сте, додуше, то разабрати и из казивања Димитрија Тасића. Али, ево, да вам то овако уобличим. Можда није било те књиге коју није прочитао Николај Тимченко; нема овде међу нама никога, било да је писао романе, приповетке или песме, а да све то Николај Тимченко није ишчитао. Читао је он много, разум се, и из других неких области – из филозофије, социологије, психологије, све је то био предмет његовог занимања, а колика је његова читалачка страст била, судите по томе што је чак и све моје списе ишчитао. Дакле, Николај Тимченко био је човек духа.

Духовно је Николај Тимченко живео и сад је негде у царству духова.

ЈЕДНА ПЕСМА НИКОЛАЈА ТИМЧЕНКА

Када је писац од угледа и опуса, попут *Николаја Тимченка*, критичар и књижевни есејист који је приказима, огледима и студијама делотворно учествовао у књижевно-критичким и књижевно-историјским (пре)вредновањима и тумачењима старије, новије и савремене литературе, у зборнику за друштвена питања, културу и књижевност „*Други лист*” (број 1, Врање, јун 1990) објавио песму, потом још једну (песму), није се могло очекивати веће изненађење од датог. Индикативног наслова „*Свет и ја*”, открила је и испољила дотад непознато ствалачко интересовање Николаја Тимченка да пише поезију, поготово пошто је афирмисан *дискурзивним* текстовима и књигама, нарочито оним његовим равнима које рачунају на антрополошке приступе и увиде као методолошки супстрат. Заправо, *новооткривени* Тимченков стваралачки простор добрано је при том рачунао са оним што је већ остварио и вредносно потврдио у датим областима књижевности.³⁹

Песма „Свет и ја” несумљиво је наглашене антрополошке и поетичне самосвести. Рефлексивна, бави се местом и улогом човека у бескрајном простору света у чије се дубине песник загледао као мистичну и неодгонетиву праслику бивствовања, исписану личним доживљајем и

³⁹ Саша Хаџи Танчић, *Једна песма Николаја Тимченка*, *Наше стварање*, 4-1/2004-5, стр. 417.

трагом. Ова релативно кратка, али смислом бременита и асоцијативна песма дословце гласи:

*Шта ћу ја овде,
на овом свету,
где нежне птице нестају
а и сродници ми раде о глави?*

*Али, шта ће ми глава
која не вреди ни по луле дована?
Жив сам још баш зато
што овај свет трпи само такве главе.*

*Тако се свет и ја добро слажемо
иако се не подносимо.
Свету нико није потребан.
Он може све сам, и без милости.*

*Свет је потребан мени
али да бих могао живети у њему
и он и ја треба да будемо бољи,
што, изгледа, није могућно.*

Док читамо песму „Свет и ја”, ми стално, наине, уочавамо и сазнајемо аподиктичну поруку треће строфе да свету нико није потребан и да он може све сам, и без милости. У распону од иронијске деконструкције, до патоса интегралности, смењују се облици неспоразума човека са светом у коме живи. Објава поетских алузија о немогућности обнављања интегралности човека и света тријунфује, нажалост, на крају песме. Ужасна и коначна, завршница естатичног карактера заправо је нихилистичка самонегација модерног субјекта. Наглашеним присуством личног, појединачног, сопственог, дакле,

стављањем себе у егзистенцијални оквир чије су димензије одређене светом у коме живи, у којем се све одвија, песник је заправо открио да је његов опстанак несигуран и незаштићен без узејамног побољшавања. Облик монолога, проистеклог из потребе за обраћањем себи, у суштинској је вези са обавезом према свету и брига за њега. То је песников индивидуализовани глас из заједнице. Песма „Свет и ја” истовремено показује функционисање те антрополошке равни од себе ка свету и од себе ка другима, покрећући при том комплексније трагање за одговором на многа питања о есенцијалној и егзистенцијалној природи бића, као и одговор на круцијално питање, постављено у Тимченковој песми већ првим стихом: Зашто сам се нашао овде које после његовог недавног одласка заувек, проширено, може заправо да гласи: Зашто сам се уопште нашао овде, ако морам да одем одавде?

Пошто је отишао са овога света, шта бива са њим и његовом душом, и да ли се она, у неком виду, вратила у свет одакле је кренула? Осмисливши песму „Свет и ја”, открио нам је, иако ерудита и интелектуалац првога реда, да је умео и да машта и да се у маштању издигне од земље, да се поистовети са нежним птицама у нестајању и види себе како лети и летом надилази све непријатности са сродницима који му раде о глави. Николај Тимченко постао је песмом творац и маштар, и није више само тумач и аналитичар већ вечни радозналац неутољиве глади за другачијим, бољим светом, да би са њим уследило и боље осмишљење себе. Али на овом свету, на крају, све разочарава. У фрагменту дневничког записа, објављеног у листу „Лесковчанин”, јуна 1999. године, он ће дословце записати: „Дакле, једна тиха

и ненаметљива потврда чињенице која ме све мање погађа – увек сам био страно тело које ова средина није признала за своје. То није никаква трагедија, а то не сматрам својом несрећом.” Јер је у родном граду налазио исту људску природу сродника који му раде о глави, исте људске односе и, што је набитније, опет оно исто своје биће опевано у песми „Свет и ја”.

Песма је остала, а песник је отишао, оставиши за собом и своје дневнике, још један књижевни жанр који је такође потајице неговао до краја живота. У том смислу је овај и овакав распон питања у његовој песми „Свет и ја” нужен на начин на који се такође може разумети.. Шта ћу ја овде, у поезији?

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО **– ИЗАБРАНЕ ПЕСМЕ**

РЕЧИ И ПЕСМА

Ја нисам песник
И ово нису стихови
Исписујем речи што и како
Извиру из оне тмине и хаоса
Што их у недостатку адекватније речи
Називамо душом

У душу коју оптимисти сматрају
Средиштем човековог бића
Непорециво сумњам
Срце у које се осећајни људи куну
Не верујем да имам
Па ипак речи теку
Из те виртуелне душе
Из тог проблематичног срца.

И онда, одједном,
Као светлост из тунела
Јаваља ми се знак
Речи знају за душу и за срце
И за које постојање
Ма какво да је...
Ако потеку те речи настаје песма

СВЕТ И ЈА

Шта ћу ја овде,
на овом свету,
где нежне птице нестају
а и сродници ми раде о глави?

Али, шта ће ми глава
која не вреди ни по луле дована?
Жив сам још баш зато
што овај свет трпи само такве главе.

Тако се свет и ја добро слажемо
иако се не подносимо.
Свету нико није потребан.
Он може све сам, и без милости.

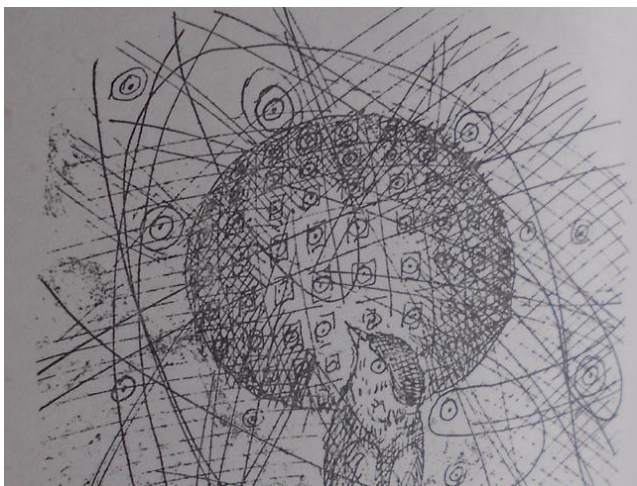
Свет је потребан мени
али да бих могао живети у њему
и он и ја треба да будемо бољи,
што, изгледа, није могућно

ИДЕЈА

Она није дошла у заказани час
Извесног дана на виђење
Са судбином и неизвесношћу.

Она није одржала обећање
У које сам полагао наду
И које је испуњавало душу.

На њеној страни је живот
Мени је припало чекање и нада
Ништа, па ни ово, није случајно:
Живот и нада никад се не слажу

**ПРОФ. ДР ДУШАН ЈАЊИЋ
И НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО**
%
**ИСТОРИЈА ЛЕСКОВАЧКЕ
ПЕРИОДИКЕ**

- *Alliance – Алијанса*
- *Помак*
- *Наше стварање*
- *Лесковачки зборник*
- *Освит*

1)
УЗ ПРВИ БРОЈ – Новембра 1998. године појавио се први број листа-билтена Алијанса – Alliance, гласила Друштва Југославија - Француска у Лесковцу. До краја 2008. године објављено је 20 бројева и на челу редакције као главни уредник био је проф. др Душан Јањић.

%

На насловној страни првог броја објављен је прилог „Уз први број“: Једно од основних права чланова Друштва Југославија-Француска јесте да буду обавештени о свим видовима деловања Друштва. То је и главни разлог што покрећемо билтен-гласило које ће у првом реду обавештавати о активностима које Друштво организује, о мерама које његови органи предузимају, о будућим акцијама његовим. Билтен ће излазити повремено, најмање два пута годишње, зависи то од многих околности. Зависи то пре свега од рада самог Друштва, од остваривања његових програма.

Уверени у будућу плодну активност Друштва, ми, међутим, не желимо да билтен буде само пуки

регистратор протеклих догађаја и информатор о наредним активностима.

Хтели бисмо да он, у складу са својим именом *Alliance* – *Алијанса*, буде спона између двеју култура, српске и француске, истински израз њихове повезаности и блискости.

Билтен ће зато редовно обележавати велике датуме, годишњице, јубилеје у француској историји, култури и науци, а посвећиваће пуно пажње и присуству наше науке и културе у Француској.

У билтену ће наћи место и преводилачка остварења и други ауторски текстови чланова Друштва.

Посебно ће радо бити објављивани прилози професора француског језика у којима се износе искуства из педгошке праксе или обрађују неки дидакички проблеми.

Надамо се да ће билтен живети колико и Друштво – ДУГО.⁴⁰

2)

ОСНИВАЧКА СКУПШТИНА - На иницијативу десетак грађана, углавном професора француског језика, у Лесковцу је основано Друштво Југославија – Француска.

Оснивачка скупштина одржана је 11. марта 1998. године у сали Народног музеја. Скупштини је присуствовало 57 професора и наставника француског језика, инжењера, лекара, просветних радника, правника, економиста, студената и грађана других професија.

Скупштина је усвојила Статут и Програм рада Друштва и изабрала је органе Друштва: председника, Извршни одбор и Надзорни одбор.

За председника је изабран др Душан Јањић, професор универзитета.

• ⁴⁰ *Алијанса*, број 1, Лесковац, новембар 1998. стр. 1. *Напомена*: Пренет комплетан прилог „Уз први број“.

У Друштво је, на самој скупштини, потписивањем приступница, учлањено 48 грађана (до краја октобра 1998. године број чланова је порастао на 70).

Друштво је самостално у раду, али оно је огранак Алијанса Југославија – Француска у Београду.⁴¹

3)

ДРУГИ БРОЈ АЛИЈАНСЕ – Фебруара 1999. године објављен је други број *Алијансе*. На насловној страни штампан је прилог „Спона између двеју култура“ (Друштво Југославија-Француска улази у другу годину свога постојања“).⁴²

⁴¹ Обновљена традиција, „У Лесковцу основано Друштво Југославија – Француска“, *Алијанса*, бр. 1, новембар 1998, 1.

⁴² Од другог броја, у дванаест наставака, проф. др Душан Јањић објавио је фељтон „Из историје лесковачког Друштва пријатеља Француске“. У првом наставку, под насловом „Почети друштва“, проф. др Душан Јањић је, између осталог, записао: „Наше Друштво наставља у извесном смислу традицију предатног Друштва пријатеља Француске и природно је што о свом претходнику желимо да сазнамо нешто више. Почели смо за трагањем за документима, о његовом постојању и деловању, али наше разочарање је било велико. Материјални докази о животу Друштва (правила, записници, извештаји, плакати, фотографије) изгубљени су (затурени, уништени?!). Нестала је и библиотека Друштва и документација „*француске школе*“. Рат и бомбардовање, али и небрига да се сачува део овековне културне историје града, као да су хтели да се затре помен о једном друштву које је имало племенити циљ, да зближава, развија пријатељство између два народа. Срећом, није све било изгубљено. Остала су нека казивања, сећања, покоја узгредна напомена у списима савременика, остале су новине, тај тако важан сведок минулог времена. *Лесковачки гласник*, који је излазио између два рата (од 1921. до 1941. године) био је управо наш најдрагоценији извор сазнања о Друштву уз кратковечне *Недељне новине* (1933-1935). На жалост, нису сачувани сви бројеви „Лесковачког гласника“ (у самом Лесковцу налази се тек 1/3); но, ипак, на основу прикупљених података можемо у основним цртама да реконструиремо историју Друштва чији пут настављамо после прекида од 57 година. Друштво пријатеља Француске, *Societe des Amis de la France*, основано је у Лесковцу 28. маја 1919. године (до овог датума смо дошли посредно, на основу писања *Лесковачких новина* у мају 1934. године. Интересантно је да у једном француском документу (*Annuaire des cercles des Amis de le France, Belgrade, 1940*) стоји 1921. као година оснивања Друштва у Лесковцу. Друштво је основано на иницијативу једног броја „*француских ђака*“ (према једној напомени у „*Спеменици Гимназије*“, 1979, стр. 110-111, у Француској се за време рата школовало више од 30 Лесковчана). Међу оснивачима је био и Сретен Динић, школски надзорник, народни просветитељ, књижевник, будући дугогодишњи уредник *Лесковачког гласника* (податак из споменице у част Сретену Динићу, штампаној 1940). Према казивању савременика, Основачка скупштина је одржана у кафани

„У марту се навршава годину дана од оснивања Друштва Југославија-Француска у Лесковцу. Прилика је то да се на измаку ове прве године постојања баци један поглед унатраг и одговори на питање да ли је Друштво оправдало наде које су у њега полагане, да ли ово остварује циљеве због којих је образовано.

Мада је наше Друштво још увек ново и младо, мада је годину дана кратак период да се потпуније оцени његов рад, неки се одговори ипак могу дати. У настојању да буде пре свега спона између двеју култура, српске и француске, Друштво је у протеклом периоду организовало бројне активности. Почев од априла ово је сваког месеца, изузев јула и августа, приређивало по коју културну манифестацију. Културна длатност започела је разговором о Алберу Камију поводом новог превода *Мита о Сизифу*, а у мају је обележена стогодишњица рођења велике српске песникиње Десанке Максимовић. Обележена је и стогодишњица смрти Стефана Малармеа, једног од највећих француских песника 19. века, а у децембру је приређено вече српских и француских симболиста. Но, нису само појаве у књижевности биле предмет рада Друштва. Одржано је и предавање о Полу Гогену, поводом 150 година од рођења великог сликара, организовано је, септембра, вече посвећено осамдесетогодишњици пробоја Солунског фронта, а непосредно пре почетка светског фудбалског првенства у Француској уприличен је, уз пројекцију филма, разговор о том великом медијском догађају.

Друштво је поклонило одређену пажњу и проблемима у настави француског језика. Организована су два предавања за наставнике: једно о искуствима у раду „*француске*“ школе при *Алијанси* у Београду, друго о методици наставе страних језика (предавач је био

Касино (у центру града, у непосредној близини садашњег хотела *Београд*). (...) Незванични назив Друштва био је *Француско српски клуб* и под тим именом биће познато у граду, а тако ће га најчешће називати и *Лесковачки гласник*.

истакнути методичар, професор Универзитета у Београду др Наум Димитријевић).⁴³

Из „Стваралачке радионице чланова Друштва“ другог броја *Алијансе* издвајамо две песме Томислава Н. Цветковића „Носим те облаке“ и „Ода човеку“, које је на француски превела Ружица Тимченко и прилог Николаја Тимченка „Слободан Јовановић и француска књижевност“.

4)

ТРЕЋИ БРОЈ АЛИЈАНСЕ – Управо када је Друштво Југославија-Француска у Лесковцу обележавало прву годишњицу свога плодног и успешног рада, на нашу земљу се, марта 1999. године, сручила велика несрећа. Агресија НАТО пакта; бомбардовања, разарања и бројне људске жртве изазвале су у нашем народу запрепашћење, огорченост, гнев, осуду. Агресија је посебно болно одјекнула у нама, члановима Алијансе Југославија-Француска, јер смо активно сврставање Француске уз западну алијансу доживели као затирање наше Алијансе. Неверица је у нама прерасла у разочарење, потиштеност. Чули су се и протести наших чланова.

(...) Друштво је обуставило своје активности, али се није угасило.

(...) Извршни одбор Друштва је крајем октобра одлучио да наш огранак Алијансе настави са радом и прва манифестација новог почетка било је обележавање, у првој половини децембра, стопедесете годишњице смрти великог француског писца Онореа де Балзака.⁴⁴

5)

ЧЕТВРТИ БРОЈ АЛИЈАНСЕ – Сарадња са Француским културним центром у Београду, институцијом чији је основни циљ промиција

⁴³ „Спона између двеју култура“, фебруар 1999, *Алијанса*, бр. 1, 1.

⁴⁴ „Нови почетак“ (После дуге паузе Друштво Југославија-Француска обнавља рад), *Алијанса*, Лесковац, децембра 2000, 1.

француског језика и франкофонске цивилизације на југословенским просторима, има значајно место у раду Друштва Југославија-Француска у Лесковцу. Она је један од његових приоритета и записана је као обавеза и у његовом Статуту. Чим је наше Друштво основано, марта 1998. године, успоставили смо блиске односе са Француским културним центром јер смо знали да се без свестране помоћи ове институције не могу успешно осваривати програмски циљеви Друштва.

(...) Сарадња је, дакле, успостављена, али је убрзо била прекинута. Бомбардовање Југославије проузроковало је обустављање активности Друштва, а Француски културни центар био је задуго затворен. Тек после значајних промена, које су се у Србији догодиле, окобра 2000. године Друштво је обновило рад и поставило се наравно питање сарадње са наново отвореним Француским центром.⁴⁵

%

У „Хроници“ (јануар-јун 2001) бележи се: Изашао из штампе трећи број Алијансе у тиражу од 200 примерака. У сали Лесковачке гимназије одржано вече посвећено поезији Жака Превера. О француском песнику говорио Душан Јањић, стихове читали ученици Гимназије, а шансоне певао Јован Тасић. Отворена „Француска библиотека“ у просторијама Народне библиотеке „Радоје Домановић“ у Лесковцу.⁴⁶

%

Чланови Друштва (од 1999. године) објавили су следеће књиге: Душан Јањић, *Основе француске пословне кореспонденције*, Ниш 1999; Томислав Н. Цветковић, *Војвода Никола Скобаљић* (треће издање), Београд 2000; Срђан Марковић, *„Невена Теокаревић“*, Београд 2000; Драган Тасић, *Престо псоглава* (песме), Лесковац 2000; Љиљана Јањић, *Кућни праг*, песме, Лесковац 2001. године.

⁴⁵ Сарадња са Француским културним центром, „Обећана значајна помоћ Друштву Југославија-Француска у Лесковцу“, *Алијанса*, бр. 4, јун 2001, 1.

⁴⁶ *Алијанса*, бр. 4, јун 2001. 2.

6)

ПЕТИ - ШЕСТИ БРОЈ – Извршни одбор Друштва донео је одлуку о установљавању славе „Света Јелена“. Први пут, 12. новембра 2001. године, уз пригодан програм, обележена слава Друштва – Света Јелена. Домаћин славе био је Зоран Карапанџић, директор ОШ „Васа Пелагић“.

У Народној библиотеци приређено је вече посвећено Андре Малроу поводом стогодишњице његовог рођења. О стваралаштву великог писца говорио је Мирослав Стаменковић, професор француског језика, а о теми Малро и његовом односу према Србији и Србима Душан Јањић.⁴⁷

7)

СЕДМИ БРОЈ – Деветог фебруара 2002. посета г. Денија Гајара, директора Француског културног центра и г-це Александре Кирпис. На скупу са једним бројем чланова Друштва (у Дому културе) разматрана је могућност узејамне сарадње. Библиотеци Друштва предат је нови поклон у литератури.

Изложба Француска фотографија (Les photographes de France). Изложбу отворио Душан Јањић. У пригодном програму учествовали Драган Радовић, песник, Марко Јорданов, студент француског језика и Милена Милуновић, ученица Лесковачке гимназије.⁴⁸

%

Друга редовна изборна скупштина Друштва одржана је 17. априла у просторијама ОШ „Васа Пелагић“ у Лесковцу. У раду Скупштине учествовало је 30 чланова, а присуствовали су као гости и Милорад Милићевић, начелник Јабланичког округа, Милун Динић, потпредседник Извршног одбора СО Лесковац и Горан Ристић, начелник Секретаријата за друштвене делатности СО Лесковац.

⁴⁷ „Хроника“ (јул-децембар 2001), *Алијанса*, бр. 5-6, децембар 2001, 2.

⁴⁸ „Хроника“ (јануар-јун 2002), *Алијанса*, бр. 7, 2.

Председник Друштва (Душан Јањић) најпре је поднео Извештај раду Друштва у протеклом периоду. Он је оценио да су остварени солидни резултати о чему сведочи и велики број одржаних предавања, трибина, књижевних и музичких вечери. Истакао је да је поклоњена одређена пажња и стручном усавршавању професора француског језика, а као пример успешног рада навео је издавања листа *Алијанса*. Указао је и на проблеме с којима се Друштво сусреће (простор, недостатак финансијских средстава, присуство у медијима), као и на потребу да се Друштво у већој мери окрене младима. У свом извештају председник се посебно осврнуо на примерну сарадњу са Француским културним центром у Баограду, који је спреман да Друштву пружи још већу помоћ.

После извештаја Надзорног одбора, чији је закључак да је Друштво „радило у свему према Закону и Статуту“, прешло се на расправу. У расправи, у којој је учествовало неколико чланова, потврђени су наводи из извештаја и делатност Друштва је оцењена као успешна. Дати су корисни предлози и сугестије за будући рад. Поздрављена су иступања представника друштвене заједнице који су обећали знатнију помоћ Друштву.

Скупштина је, на крају, изабрала органе Друштва: председника, Извршни и Надзорни одбор. За председника је поново изабран др Душан Јањић, професор универзитета.⁴⁹

⁴⁹“Изборна скупштина Друштва“, *Алијанса* 2002, бр. 7. стр. 2. *Напомена:* Органи Друштва: председник Душан Јањић, Технолошки факултет; ИЗВРШНИ ОДБОР: Светлана Наумовић, инжењер Здравље, др Мирослав Величковић, начелник ортопедије, Слободан Стојиљковић, приватни угоститељ, Јасна Хрвић, Лесковачка гимназија, Данијела Синадиновић, ОШ Власотинце, Тодор Јорданов, Лебанска гимназија, Зоран Карапанџић, директор ОШ Васа Пелагић – Лесковац; НАДЗОРНИ ОДБОР: Владимир Банковић, инжењер Здравље, Бобан Анђелковић, правник, Општински суд, Ивана Пауновић, ОШ Јосиф Костић – Лесковац.

8)

ОСМИ - ДЕВЕТИ БРОЈ – Сусрет са Mme Laguerre, из Француског културног центра, и Владимиром Павловићем, председником Удружења професора француског језика Србије, о стању у настави и активностима Удружења (Лесковачка гимназија, 18. септембар 2002). Књижевно вече посвећено двестогодишњици рођења Виктора Игоа (свечана сала Лесковачке гимназије, 6. новембар 2012). Изложба „YUGONUGO“, поводом велике годишњице В. Игоа. Изложбу отворио Denis Gaillard, директор Француског културног центра у Београду (29. новембар, Лесковачки културни центар).⁵⁰

За представљање једног друштва, удружења или установе од велике је важности присуство у медијима (телевизија, радио, штампа). Друштво Југославија-Француска у Лесковцу се надало да ће његове активности бити редовно праћене у медијима, локалним у првом реду. За четири године свога постојања оно је организовало бројне манифестације и постало је незаобилазни чинилац у културном животу Лесковца, па се, с разлогом, рачунало да ће бити на адекватан начин представљено у јавности. Но, чини се, преварило се у својој рачуници. За локалне медије, Друштво као да не постоји. У ствари, у првој години свога рада (од марта 1998. до марта 1999. године) активности Друштва су наилазиле на благодан пријем и у локалном листу *Наша реч* и на *ТВ Лесковац* и на појединим локалним радио станицама. Готово без изузетка бележени су, неретко и шире коментарисане, приредбе, предавања, трибине, књижевне вечери које је Друштво организовало. И када се, после октобарских догађаја 2000. године очекивало да ће наше Друштво добити још више места у медијима, настао је мук.

(...) У нашим средствима информисања није било ниједне једине речи о *Алијанси*, једином листу ове врсте

⁵⁰ „Хроника“ (јул-децембар 2002), *Алијана*, бр. 8-9, децембар 2002, 2.

у Југославији, листу који настоји да буде спона између српске и француске културе.⁵¹

9)

ДЕСЕТИ БРОЈ – Својим десетим бројем *Алијанса* улази у шесту годину излажења. Уз задовољство због њеног досадашњег трајања, постављамо питање шта и како даље. Чини се, најпре, да није спорно да је „Алијанса“ потребна Друштву Србија-Француска, да је потребна нашој средини као чинилац који доприноси њеном богатијем културном животу. То значи да овај лист треба да настави да живи.

Редакција је спремна да одржи достигнути ниво *Алијансе*, да у границама својих моћи лист учини још бољим. При томе, у целини гледано, не би се мењала концепција која изражава циљ да лист буде спона између двеју култура, српске и француске. Остале би, дакле, постојеће рубрике, али би се настојало да прилози буду квалитетнији, разноврснији, актуелнији. Могуће је и повремено издавање специјалних бројева или бар ширих тематских целина.

(...) Редакција изражава спремност да се ухвати у коштац са издавачким проблемима, да продужи живот листу. Време ће показати да ли је она у стању да то учини. Свака будућност је, знамо, неизвесна, непредвидива, али надамо се да ће *Алијанса* бити дуговечна. Повољне оцене о њој обавезују да јој се омогући даље излажење.⁵²

%

Алијанса је, пре свега, поносна на своје сараднике. Окупила их је доиста у великом броју, чак стотинак. Међу њима су, поред професора француског језика, и научни и културни радници, као и припадници других професија. И то не само из Лесковца, него и из Београда, Ниша и других градова у Србији, па чак и из Француске. Уз афирмисане ствараоце, много је оних који су у

⁵¹ „Однос медија према Друштву“, *Алијанса* бр. 8-9, 2002, 2.

⁵² „Уз десети број“, *Алијанса* бр. 10, јун 2003, 1.

„Алијанси“ објавили своје прве текстове, а то су, у првом реду, млади – ученици средњих школа и студенти француског језика и књижевности. Њихово учешће даје и посебну вредност нашем листу.

Специфичност *Алијансе* је и њена двојезичност. У неколико последњих бројева отприлике пола текстова је на српском, пола на француском језику. Ова сразмера задовољава, чини се, потребе франкофоних читалаца, али и интересовање шире публике.⁵³

%

У сали Народног музеја, 18. марта 2003. године промовисана је књига *Књижевни поводи*, огледи и записи о француским писцима Душана Јањића. Учествовали су проф. др Михаило Павловић, Душан Стошић, Драган Радовић и аутор.

Двадесет и седмог марта, организована је свечаност поводом Месеца франкофоније и француског одликовања председнику Друштва др Душану Јањићу. О франкофонији су говорили Сунчица Милошевић и Душан Јањић.

У дворишту Градске куће у Лесковцу 16. маја представена је књига *Изабрана дела Жака Превера*. О књизи су говорили проф. др Радивоје Константиновић, Петар Живадиновић и Душан Јањић.⁵⁴

Од марта 2003. године Друштво ради под називом „Друштво Србија-Француска“. Одлука о промени назива донета је прошле године на Скупштини Друштва са закључком да ће се променити када се промени назив државе. Како је до такве промене дошло почетком марта 2003. године, одлука скупштине ступила је на снагу.⁵⁵

⁵³ „Јубилеј Алијансе“, *Алијанса* бр. 10, јун 2003, 1.

⁵⁴ „Хроника“ (јануар-јун 2003), *Алијанса* бр. 10, јун 2003, 2.

⁵⁵ „Промена назива Друштва“, *Алијанса* бр. 10, јун 2003, стр. 2. *Напомена*: У рубрици „Литерарна радионица – Поезија у преводу“ представљено је осам лесковачких песника, чије су песме објављене на српском и француском језику: Борислав Здравковић („Потопљено море“), Томислав Н. Цветковић („Балада о одјеку“), Раде Јовић („Музика“), Димитрије Тасић („Ноктурно“), Војислав Истатковић („Суша“), Драган Здравковић (песма без наслова) и Небојша Ђокић („Годови“).

10)

ЈЕДНАЕСТИ БРОЈ – Децембар (2003) је Друштву Србија-Француска донео велику радост. Почев од овог месеца, оно је у Лесковачком културном центру почело да користи просторије у којима ће се одвијање његове бројне активности. Реч је о просторијама изнад Салона књиге, који је до сада повремено коришћен као Мала галерија. Друштво неизмерну захвалност дугује и Француском културном центру у Београду на знатним финансијским средствима издвојеним за опремање простора савременим намештајем и средствима за рад.⁵⁶

У Народној библиотеци у Лесковцу одржано је (16. октобра) књижевно вече „Париз – надахнуће песника“, а 23. децембра у Читаоници Друштва одржано је књижевно вече: „Париз као инспирација српских песника“. Учесници: Душан Јањић, Драган Радовић, Јован Тасић, Милена Ђокић.

11)

ДВАНАЕСТИ БРОЈ – Маја 1904. године у Београду је основано прво Друштво српско-француског пријатељства и сарадње.

(...) Друштво је нарочито активно било у годинама пред Први светски рат. Остало је забележено да је његов почасни председник био краљ Петар, а чланови најистакнутија имена научног и политичког живота у Србији (између осталих Јован Скерлић, Богдан Поповић, Јован Жујовић, Милан Грол). Савезништво у Великом рату и школовање српске омладине у великом броју у Француској допринели су да се непосредно после рата у појединим градовима стварају француско-српски клубови (у Лесковцу 1919. године).

(...) Друштво пријатеља Француске основано је у Лесковцу 1921. године, међу првима у земљи, а оно је

⁵⁶“Боље могућности за унапређење рада“ (Друштво Србија-Француска добило је на коришћење просторије у Лесковачком културном центру), *Алијанса*, бр. 11, децембар 2003, 1.

својом делатношћу постало значајан чинилац у културном и друштвеном животу предратног Лесковца.

После Другог светског рата, у измењеним условима, организација је наставила са радом под именом Друштво за културну сарадњу Југославија-Француска са седиштем у Београду, да би деведесетих година прошлог века променила име у „Алијанса Југославија-Француска“. Алијанса је имала неколико огранака у Србији, а у Лесковцу је 1998. године образовано Друштво Југославија-Француска. Коначно, услед измењених политичких околности, организација у Београду је пре две године (2002) добила назив Друштво за културну сарадњу Србије-Француска.⁵⁷

У читаоници Друштва 6. априла 2004. године обележена је двестотагодишњица рођења Жорж Санд. Предавање на француском језику одржала је Тања Коцић, професор Медицинске школе, а одломке из њених дела читали су ученици Медицинске школе.

Трибина „Ежен Јонеско – десет година после смрти“ одржана је 20. априла. Учествовали су Драган Радовић, Душан Јањић, Ненад Тодоровић и Драган Тасић.

У оквиру трибине приказа је представа Јонесковог комада *Лекција*. Драган Тасић је у Културном центру (12. маја) одржао предавање „Француско-српске литерарне везе“, а 8. јуна одржано је „Вече љубавне поезије и шансона“ на коме је учествовало више од 30 ученика гимназија из Лесковца, Лебана и Власотинца, али и Медицинске и Музичке школе.⁵⁸

%

Март је традиционално месец франкофоније и у свету се прославља низом манифестација. У Лесковцу су дани франкофоније обележени двома приредбама.

Најпре је 9. марта у Камерној сали Лесковачког културног центра одржано веома успело „Вече француских шансона и поезије“. Био је то, у ствари,

⁵⁷“Нераскидива спона двеју култура, Сто година постојања Друштва за културну сарадњу Србија-Француска“, *Алијанса*, бр.12. јун 2004, 1.

⁵⁸ „Хроника“ (јануар – јун 2004), *Алијанса*, бр. 12, јун 2004, 2.

солистички концерт нашег врсног шансоњера, професора Јована Тасића.

(...) У просторијама Друштва, 26. марта, отворена је изложба ликовних радова ученика Гимназије из Лесковца.

Био је то специфичан и врло занимљив поглед, исказан афишима и колажима, на Француску, њену историју, географију, културу.

Пажњу је нарочито привукао, у средишту поставке, рељефно и маштовито дат лик Париза. Изложбу је отворила Јасна Хрвић, професор Гимназије.⁵⁹

12)

ТРИНАЕСТИ БРОЈ – На самом крају 2004. године, 29. децембра, умро је изненада у Лесковцу Николај Тимченко, истакнути српски књижевни критичар, есејист, филозоф.

Врстан интелектуалац, стваралац ренесансне културе, Тимченко је иза себе оставио дело непроцењиве вредност. Његови есеји и књижевне критике у најпознатијим српским и југословенским часописима и студије *Песник и заичај* и *Запис о песнику*, вредан су прилог нашој књижевној критичкој и теоријској мисли и чине част српској књижевности.

Задужио је Лесковац вишеструко, својим именом и местом у српској књижевности, својим ангажманом у култури родног града. Немерљив је његов допринос у развоју лесковачке периодике, драгоцен је његов удео у ширењу правих културних вредности и подстицању младих на стваралаштво, у истраживању културне прошлости Лесковца (о томе сведоче, посебно, његове монографије о историји лесковачког позоришта и о Народном музеју). Његова реч, писана и усмена, хуманистички усмерена и правдољубива, помно се читала и слушала, јер је носила у себи снагу истине, духа, мудрости. Ако има правде, његово ће име бити

⁵⁹ „Приредбе поводом Дана франкофоније“, *Алијанса* бр. 12, јун 2004, 2.

трајно уписано у историју српске књижевности и у најужи круг заслужних лесковачких стваралаца.

Видно је задужио и Друштво Србија-Француска у Лесковцу. Био је један од његових оснивача, првих и најугледнијих чланова. Прво јавно појављивање Друштва, трибина о новом преводу *Мита о Сизифу* Албера Камија, везано је увелико за његово име. Својим предлозима и сугестијама помогао је да Друштво, за ових неколико година постојања, постане незаобилазан чинилац културног живота Лесковца.

На његову иницијативу почела је да излази *Алијанса* и он јој је својим знањем и позвањем, као члан редакције и незаменљиви сарадник, пружио велику помоћ. Није било броја у коме се нису нашли његови умни чланци и есеји о француској књижевности и српско-француским књижевним везама. Они су подизали ниво „Алијансе“ и чинили да буде боља и разноврснија. Његови прилози о Дидроу, Стендалу, Игоу, Флоберу, Јонеску приказали су га и као изванредног znalца француске литературе. Са пажњом и узбуђењем читамо у овом броју *Алијансе* његов последњи текст, о роману *Принцеза де Клев* госпође де Лафајет.⁶⁰

%

Од 4-13. јула организована је осмодневна екскурзија чланова Друштва до Париза. У свечаној сали Лесковачке гимназије 6. новембра приређено је књижевно вече: „Јован Јовановић Змај и француска књижевност“. Предавач Душан Јањић, а на вечери учествовали Душанка Јанковић, Драган Радовић, Љиљана Јањић и квартет КУД „Абрашевић“. У просторијама Фонда ПИО 11. новембра (2004) обележена слава „Света Јелена“. Домаћин славе Јован Тасић, а у програму учествовали ученици Гимназије и Музичке школе. Књижевно вече посвећено Артуру Рембоу, поводом 150. годишњице од рођења одржано је 22. децембра. О Рембоу су говорили Драган Тасић и Душан

⁶⁰ Душан Јањић, „In memoriam, Николај Тимченко (1934-2004)“, *Алијанса*, бр. 13, децембар 2004, 2.

Јањић, а стихове на француском и српском читали су ученици Лесковачке гимназије.⁶¹

13)

ЧЕТРНАЕСТИ БРОЈ – Крајем априла (25. априла 2005) у Лесковцу је боравио амбасадор Француске у Србији и Црној Гори, господин Иг Перне (Hugues Pernet). После састанка у Регионалној привредној комори, г. Иг Перне је нашао времена да са својим сарадницима посети просторије Друштва Србија-Француска. Живо се интересовао за досадање активности Друштва и будуће подухвате.

(...) Његова Екселенција, амбасадор Француске, приликом сусрета са представницима Друштва, уручио је Милијани Ристић, победници такмичења за франкофону песму у СЦГ, поклон, луксузно издање књиге *L'Histoire de France aux 100 tableaux*.⁶²

Поводом 100. годишњице рођења Жил Верна, предавање је одржала Тања Коцић, професор (29. март 2005).

У камерној сали Лесковачког културног центра, приређено је „Вече Љиљане Јањић“ (14. априла). Певала је шансоне, српске и руске народне песме, а представила се поезијом и прозом на српском и француском језику. Гости су били КУД Хисарлије, Радован Илић, Иванка Ђокић, Градимир Илић, Тања и Сања Коцић, Јован Тасић, Милијана Ристић.

Приређено је и вече „Србија у делима француских писаца“. Предавач. Душан Јањић, а у програму су учествовали Благоје Ивановић, Душанка Јанковић и КУД Хисарлије. Одржано је и предавање „Француска – земља парфема“ (8. јуна) мр Владимира Банковића, дипл. инжењера из компаније Здравље.

⁶¹ „Хроника“ (јул-децембар 2004), *Алијанса*, бр. 13, децембар 2004, 2.

⁶² „Амбасадор Француске г. Иг Перне у Лесковцу“, *Алијанса*, бр. 14, јун 2005, стр.1. *Напомена*: У овом броју, стр. 8, објављен је чланак Саше Хаци Танчића, „Сећање на Николаја Тимченка: Николај Тимченко – непресушна енергија стварања“. У истом броју објављен је и Тимченком чланак „Уместо увода: Реч о Монтењу“ (стр. 10).

О Жан Пол Сартру (15. јуна), поводом стогодишњице рођења, предавање је одржао Душан Стошић, књижевни критичар из Београда.⁶³

14)

ПЕТНАЕСТИ БРОЈ – У сарадњи са Лесковачким културним центром и Француским центром из Ниша, од 30. јуна до 8. јула у Лесковцу су одржани „Дани француског филма“. Владимир Павловић, универзитетски наставник и преводилац из Београда, одржао је предавање о литерарном превођењу (16. јун 2005). Промовисана је књига проф. др Михаила Павловића *Мој Аполинер – „Мон Apollinaire* (25. октобар 2005). О књизи су говорили Душан Јањић и Драган Тасић, а Аполинерове стихове казивали су на француском и српском језику ученици Гимназије из Лесковца. Дванаестог новембра 2005. године Друштво је обележило славу „Света Јелена“, а 23. децембра отворена је изложба слика академског сликара из Лесковца Драгољуба Станковића Чивија.⁶⁴

15)

ШЕСНАЕСТИ – СЕДАМНАЕСТИ БРОЈ - Из Министарства културе Владе Републике Србије на адресу Друштва Србија-Француска у Лесковцу стигао је почетком октобра (2006) допис следеће садржине:

„Поштовани и драги пријатељи Франкофоније,

Са великим задовољством и радошћу желим да вас обавестим да је Србије 29. септембра на самиту франкофоних земаља у Букурешту, постала чланица Међународне организације Франкофоније. Уједно користим ову прилику да вам се искрено захвалим на великој подршци којом нисте штедели да помогнете сваки наш заједнички корак на овом путу. Свима вам

⁶³ „Хроника“ (јануар-јун 2005), *Алијанса*, бр. 4, јун 2005, 2.

⁶⁴ „Хроника“ (јул-децембар 2005), *Алијанса*, бр. 15, децембар 2005, 2.

честитам и од свег срца желим много успеха у будућем раду.

У нади да ћемо и у будуће сарађивати на обострано задовољство,

Иван Гарић, Министарство културе⁶⁵

%

У Лесковачком културном центру (11-26. августа) организована је манифестација „Дани француског филма“. Осамнаестог октобра предавање о Полу Сезану (са илустрацијама); предавач: др Срђан Марковић, професор факултета уметности у Нишу.

Обележена (12. новембра) Слава Друштва „Света Јелена“. Домаћини: Предраг и Душанка Јанковић.

Представљена књига Душана Јањића *Француски клуб* (6. децембра 2006). О књизи су говорили др Живан Стојковић, Драгиша Костић и Драган Тасић. На промоцији у Нишу (у Француском центру), 12. децембра, књигу су представили Саша Хаџи Танчић и др Ристо Лаиновић.

На Технолошком факултету (21. децембра), у организацији Друштва и Технолошког факултета, организовано „Вече сећања на академика Звонка Марића“. О животу и делу Звонка Марића говорио је Душан Стошић из Београда.

У организацији ЛКЦ, 22. децембра, организовано вече посвећено Душану Стошићу, књижевном критичару, физичару и романисти. О његовом делу говорили су Драган Тасић, Драган Радовић и Душан Јањић.⁶⁶

%

Изборна скупштина лесковачког „Друштва Србија-Француска“ одржана је 7. маја у просторијама Друштва. Скупштини је присуствовало 35 чланова. Уводно излагање је поднео председник Друштва др Душан Јањић.

⁶⁵ „У породици фанкофоних земаља“, *Алијанса*, бр. 16-17, децембар 2006, 1.

⁶⁶ „Хроника“ (јануар-децембар 2006), *Алијанса*, бр. 16-17, децембар 2006, 2

(...) После усвајања извештаја, Скупштина је изабрала органе Друштва: председник Душан Јањић, универзитетски професор.

Извршни одбор: Светлана Наумовић, инжењер технологије, Предраг Јанковић, власник предузећа, Тодор Јордановић, професор француског језика, Јасна Хрвић, професор француског језика, Владимир Банковић, инжењер технологије, Тања Коцић, професор француског језика;

Нарзорни одбор: Бобан Аранђеловић, дипломирани правник, Јелица Симоновић, економиста, Данијела Синадиновић, професор француског језика.⁶⁷

16)

ОСАМНАЕСТИ, ДЕВЕТНАЕСТИ БРОЈ – Обележавајући „Дан Франкофоније“ (20. марта 2007) приређено је вече шансона. Учествовали су ученици гимназија из Лесковца, Власотинца и Лебана. Поводом Дана Франкофоније, предавање о Леополду Седару Сенгору одржао је Душан Јањић, а стихове је читао Драган Радовић (просторија Друштва, 27. март).

У ЛКЦ одржано је промоција књиге *Ламартинови стиси о Србима*. Предавање о Ламартину и његовом виђењу Србија (29. маја) одржала је проф. др Јелена Новаковић, из Београда.

Јула-августа одржана је ревија францускуских филмова у организацији Друштва, ЛКЦ и компаније Здравље.

Љиљана Ђурђић одржала је (25. септембра) у просторијама Друштва предавање о савременом француском писцу Мишелу Уелебеку.

У свечаној сали Лесковачке гимназије одржано је предавање „Међународна научна сарадња академика Звонка Марића“ (8. октобар). Предавачи: проф. др Мирјана Поповић-Божич и проф. др Марко Поповић, из Београда.

⁶⁷ „Изборна скупштина Друштва“, *Алијанса*, бр. 16-17, децембар 2006, 22.

Концерт лесковачког Дечијег оркестра „Звездице“ у Мајену (Mayenne), у Француској. (21. октобар 2007).

У просторијама Друштва, 6. новембра, одржано је књижевно вече: 150 година *Цвећа* зла Шарла Бодлера. О Бодлеровој поезији говорили су Душан Јањић и Драган Тасић. Стихове су читали ученици Лесковачке гимназије Милан Вукашиновић и Миливоје Милетић и професор Јасна Хрвић.

Слава Друштва „Света Јелена“ (10. новембар). Прослава је одржана у просторијама Друштва. Домаћин слава био је Предраг Станковић, професор Лесковачке гимназије.⁶⁸

На самом почетку 2007. године, 3. јануара, умро је изненада др Томислав Цветановић. Био је члан Друштва Србија-Француска од његовог оснивања. Одличан лекар, оториноларинголог, добар зналац француског језика, др Томислав Цветановић „Манци“ је успоставио присне везе са својим француском колегама, учествовао је на многим скуповима у Француској. Важио је за једног од најревноснијих пратилаца активности Друштва. Остаће у трајном сећању чланова овог српско-француског удружења.⁶⁹

17)

ДВАДЕСЕТИ БРОЈ – Навршила се деценија постојања Друштва Србија-Француска у Лесковцу. У животу једне институције десет година није дуг временски период, али у врсти установе какво је ово наше удружење, односно друштво, то је ипак раздобље достојно поштовања. Преваљени пут знак је постојаности, уласка у фазу зрелости и најави је дуговечности.

Темељи Друштва постављени су на Оснивачкој скупштини одржаној 11. марта 1998. године у сали лесковачког Народног музеја. Тада је усвојен Статут и изабрани су органи Друштва Југославија-Француска у

⁶⁸ „Хроника“ (јануар – децембар 2007), *Алијанса*, децембар 2007, бр. 18-19, 2.

⁶⁹ „In memoriam“, *Алијанса*, бр. 18-19, децембар 2007, 2.

Лесковцу. Пет година касније, у називу ће стајати Србија уместо Југославија.

Актом оснивања успостављена је веза са Друштвом пријатеља Француске које је у Лесковцу постојало између два светска рата. Оно што представља основу и наставак традиције, то су истоветни циљеви који повезују ова два друштва: неговање и развијање пријатељских српско-француских веза, пре свега на духовном плану, и ширење франкофоније, пропагирање француског језика и упознавање са вредностима француске цивилизације и културе.

Новоосновано Друштво, званично регистровано у МУП-у Лесковац 2. априла 1998. године, започело је своју активност врло амбициозним програмом. Од априла до краја године одржано је осам јавних предавања и трибина из разних области (литературе, ликовне уметности, српско-француских веза, спорта), два предавања организована су за професора француског језика, штампан је први број *Алијансе*. Успостављена је сарадња са Алијансом Југославија-Француска и Француским културним центром у Београду.

У наредним годинама настављена је плодна активност Друштва, проширена новим облицима рада: музичке приредбе, изложбе, екскурзије, филмске пројекције („Дани француског филма“), курс француске конверације, обележавање „Дана франкофоније“, промоција књига, слава Друштва „Света Јелена“. Оснивањем Француског центра у Нишу продубљена је сарадња са француском страном.

(...) Добијањем и коришћењем просторија у Лесковачком културном центру отворена је нова страница у историји Друштва. Уз знатну материјалну помоћ амбасаде Француске у Београду у опремању просторија, створени су услови за рад француске библиотеке и медијатеке и, уопште, за садржајније и квалитетније деловање. Овај својеврсни дар општине и Културног центра у Лесковцу значио је признање

Друштву за његов допринос богатијем културном животу града.

Наравно, пређени пут није био присут само ружама. Било је у десетогодишњој историји и падова, застоја, условљених субјективним или објективним разлозима. Могло се, вероватно, више учинити, на пример, на промоцији и ширењу француског језика. Али, у целини гледано, делатност Друштва може се оценити успешним.⁷⁰

%

Десет година излажења и 20 штампаних бројева листа Друштва Србија-Француска *Алијанса* – *Alliance* јесте јубилеј вредан пажње. Покренута новембра 1998. године као билтен који би чланове Друштва обавештавао о предузетим активностима, Алијанса је, у ствари, од самог почетка била гласило са много већим амбицијама и све до сада остала је у правом смислу речи спона између српске и француске културе. Концепција и физиономија овог двојезичног листа, вероватно јединственог у земљи, није битно мењана. Дограђивана је и усавршавана је, али само да би се циљеви Друштва, и кроз штампану реч, потпуније остваривали.⁷¹

Концепцију *Алијансе* смо изнели у првом броју, а у 20. броју њу смо шире објаснили. Овога пута нећемо помињати ни резултате, нећемо правити статистичке прегледе. Било би нам потребно много, много простора, Оно што је највредније у *Алијанси* то су њени сарадници и млади и старији, и ученици, односно студенти, и професори и припадници других професија, и они из Лесковца, али и из других крајева земље, као и из Француске.

У овом јубиларном броју поменућемо само можда највредније сараднике који су уз главног уредника (др Душана Јањића) чинили језгро листа.⁷²

⁷⁰ „Јубилеј достојан поштовања (Друштво Србија-Француска обележава десет година постојања)“, *Алијанса*, бр. 20. јун 2008, 1.

⁷¹ „Двадесети број часописа Алијанса“, *Алијанса*, бр. 20, јун 2008, 3.

⁷² *Напомена*: У 20. броју Алијансе (јун 2008, стр. 12.) објављена су имена свих чланова Друштва Србија - Француска уз напомену редакције да је

Драган Тасић је од првог броја редовни сарадник. До сада је оставио бројне преводе француских песника (он је, иначе, председник Преводилачке секције Друштва). Објавио је такође више текстова о француским писцима, као и књижевно-критичке чланке.

Ни Љиљана Јањић није пропустила ниједан број Алијансе. И она је преводила француске песнике, али је

редослед начињен према времену учлањивања. У првом делу су професори француског језика, а у другом остале професије: Укупан број чланова уписаних током десет године је 141. Ео списка: ПРОФЕСОРИ ФРАНЦУСКОГ ЈЕЗИКА - Душан Јањић, Љиљана Јањић, Ружица Тимченко, Љубиша Митић, Мирослав Стаменковић, Славица Вукадиновић, Радивоје Данковић, Тодор Јорданов, Јелена Симоновић, Јулијана Гавриловић, Вида Васковић, Снежана Пауновић, Јован Тасић, Томислав Митић, Зоран Карапанџић, Љубинка Станковић, Мирјана Стојановић, Зорица Пејић, Душанка Јанковић, Предраг Јанковић, Сунчица Милошевић, Мирјана Спасић, Оливера Јовановић, Сузана Недељковић, Јасна Хрвић, Данијела Јовић, Татјана Бадњаревић, Данијела Синадиновић, Предраг Станковић, Ненад Стаменковић, Радмила Тодоровић, Вера Лазаревић, Марија Тричковић, Мирјана Ристић, Тања Коџић, Благоица Николић, Ивана Пауновић, Драгана Стошић, Мирјана Ристић, Драган Ђорић, Татјана Гавриловић, Наташа Стаменковић, Биљана Ђорђевић, Сузана Стојковић, Јелена Стаменковић, Александар Јанковић, Иван Ђорђевић, Драган Стојиљковић, Љубинка Јовановић, Мирјана Ђорђевић, Тамара Стојиљковић, Татјана Јовановић, Јелена Тодоровић, Сузана Костић, Драган Поповић; ОСТАЛЕ ПРОФЕСИЈЕ: Николај Тимченко, Видак Јовановић, Миодраг Цветковић, Томислав Цветановић, Слободан Станковић, Срђан Марковић, Владимир Банковић, Александар Јањић, Синиша Ђорђевић, Мирослав Богдановић, Миодраг Димитријевић, Драган Тасић, Владимир Пешић, Светлана Наумовић, Валентина Маринковић, Димитрије Миленковић, Милан Митић, Мишел Митић, Томислав Цветковић, Светолик Станковић, Слободан Стојиљковић Дале, Саша Ранчић, Драгиша Костић, Бобан Аранђеловић, Добрила Аранђеловић, Војислав Димитријевић, Часлав Тасић, Смиља Ђорђевић, Катарина Ђорђевић, Драгољуб Станковић, Мирослав Величковић, Душанка Стојановић, Станица Милошевић, Перица Пешић, Гордана Крстић, Панто Пауновић, Радивоје Радивојевић, Слободан Стојиљковић, Томислав Савић, Смиља Илић, Златко Лонг, Ана Митић, Миодраг Станковић, Живојин Тасић, Мирјана Анђелковић, Јелица Симоновић, Светлана Николић, Александра Стојановић, Раткица Стојановић, Пеђа Станковић, Вера Милошевић, Александар Станковић, Катарина Стојиљковић, Горан Церовић, Марија Јовановић, Наташа Димитријевић, Игор Ђорђевић, Љубица Јовановић, Александар Николић, Видосава Цакић, Радмила Здравковић, Сузана Стефановић, Владимир Стефановић, Драган Нешковић, Драган Младеновић, Јелена Митић, Нада Коматиновић, Марина Аризановић, Јелена Ђорић, Раде Ђорић, Звонимир Стојановић, Бобан Крстић, Раде Стојановић, Душанка Стаменковић, Наталија Здравковић, Миодраг Андрејевић, Марија Здравковић, Предраг Поповић, Слободанка Николић, Зора Стојиљковић, Новица Ристић, Сретен Анђелковић, Весна Здравковић, Зорица Ђорђевић, Горан Милутиновић и Србислав Филиповић.

објављивала и своје песме на француском језику. Сарађивала је и у рубрици о настави француског језика.

Јасна Хрвић је двојачко била присутна у *Алијанси*: директно прилозима из методике француског језика и индиректно, припремајући рубрику радова ученика Лесковачке гимназије на разне теме.

Јован Тасић, најзаслужнији за рад Музичке секције Друштва, обогатио је наш лист низом текстова о француским шансоњерима.

О непроцењивом доприносу Николаја Тимченка, као лектора и аутора бројних радова већ смо писали (број 13).

Ружица Тимченко је сарађивала у скоро сваком броју „Алијансе“. Истицала се посебно преводима прозних, али и поетских остварења француских писаца.

Душанка Јановић је такође била драгоцен сарадник у нашем листу. Нарочиту пажњу заслуживали су њени текстови из области наставе француског језика.

Тодор Јорданов је, исто тако, оставио видан траг у „Алијанси“ како својим чланцима, тако и подршком овом нашем гласилу.

Тања Коцић је, до одласка у Београд, објавила више текстова у *Алијанси* на француском језику.⁷³

18)

ПРЕДАВАЊА, ТРИБИНЕ, КЊИЖЕВНЕ ВЕЧЕРИ... - Ово је била доминантна делатност Друштва са 40 догађаја од чега се 27 односило на књижевност. Говорило се о француским писцима, српско-француским књижевним везама, Паризу као извору инспирације писаца... Читали су се на француском или српском језику песме или одломци из дела књижевника. Осим тога држана су предавања о француским сликарима, париској школи и Сави Шумановићу (4). Три предавања и вечери биле су посвећи академику Звонку Марићу (2) и Душану Стошићу. Биланс обухвата и друге теме (6): годишњица

⁷³ „Двадест бројева часописа Алијанса“, *Алијанса*, бр. 20, јун 2008, 3.

пробоја Солунског фронта, светско фудбалско првенство у Француској, Француска – земља парфема, француска кухиња, Србија у делима француских аутора, превођење.

Музичке приредбе: Одржано је 13 музичких приредби, највећим делом вечери шансоне. Ове су вечери биле најпосећеније.

Ликовне изложбе: Било је 10 ликовних изложби... У овој области остварена је лепа сарадња са француским културним центрима у Београду и Нишу.

Предавања и разговори са професорима француског језика: Овај облик рада (10) укључио је и госте из амбасаде Француске... госте из Београда, али и домаће предаваче.

Дани франкофоније: Обележавани су од 2003. године, у марту. Поред два предавања (о франкофоном свету и Сенгору), организована су и такмичења у знању француског језика и познавању франкофоне цивилизације.

Дани француског филма: Почев од 2005. године током лета приказивано је 18 савремених филмова у сарадњи са Лесковачким културним центром и компанијом Здравље.

Промоција књига: Одржане су промоције књига Душана Јањића (2), Михаила Павловића (о Аполинеру), превод Преверових песама, као и књиге *Ламартинови списи о Србима*. Редовно је представљен сваки број *Алијансе*.

Екскурзије: Леп одзив код чланова имали су екскурзије до манастира Градац и неких других српских манастира (2), до Тополе и, посебно, екскурзија до Париза организована јула 2004. године.

Курсеви француског језика: Било је неколико покушаја организовања курсева (неуспелих). Бележимо овде само курс француске конверзације у 2006. години.

Слава „Света Јелена“: Од 2001. године редовно је прослављана слава Друштва „Света Јелена“ (8), уз обреде, послужења, каткад са пригодним програмом (три пута у школама, два пута у ресторанима, једном у

просторијама Дома пензионера, два пута у просторијама Друштва):. Изашло је до сада 20 бројева *Алијанса – Alliance*.⁷⁴

19)

АЛИЈАНСА И ЛЕСКОВАЧКА ПОЕЗИЈА – Од првог броја *Алијансе* (новембар 1998), до последњег, (20. број, јун 2008), значајна пажња била је посвећена превођењу најзначајнијих дела француске књижевности, а овде ћемо се осврнути на преводе песама лесковачких стваралаца. Поред главног уредника, проф. др Душана Јањића, највећи допринос преводилаштву дали су Драган Тасић, Ружица Тимченко и Љиљана Јањић.

Први лесковачки песник чије су две песме преведене на француски је Томислав Н. Цветковић. У другом броју *Алијансе* (фебруар 1999, стр. 12.) објављене су његове песме (на српском и француском језику) „Носим те облаке“ и „Ода човеку“ у преводу Ружице Тимченко.

У десетом броју *Алијансе* (јун 2003), у рубрици Осам песама савремених лесковачких песника, на српском и француском објављени су радови: Борислав Здравковић („Потопљено море“), Томислав Н. Цветковић („Балада о одјеку“), Раде Јовић („Музика“), Михајло Дојчиновић („У новом сазвежђу“), Димитрије Тасић („Ноктурно“), Драган Здравковић (песма без наслова), Небојша Ђокић („Годови“) и Војислав Истатковић („Суша“).⁷⁵

У *Алијанси* (бр. 12, јун 2004), у рубрици „Преводи“, објављена је песма Димитрија Миленковића („Волим“) и афоризми Перице Пешић у преводу Мирјане Михајловић, а у 14 броју (стр. 18, јун 2005) у преводу Ружице Тимченко објављена је песма Мира Коцић („Ни прошлости нема“).

⁷⁴ „Друштво Србија-Француска у огледалу статистике“, *Алијанса*, бр. 20, јун 2008, 2.

⁷⁵ „Избор песама Саша Хаџи Танчић“ (превод: Ружица Тимченко, Љиљана Јањић и Сунчица Милошевић), *Алијанса*, бр. 10, јун 2003, 12-13. *Напомена*: У првом броју, у рубрици „Из стваралачке радионице чланова Друштва – Поезија у преводу“, објављени су преводи Драгана Тасића, Тање Јовановић, Марије Марковић, Љиљане Јањић и Ружице Тимченко.

Хаику песме Перице Пешић („Хаику“), у преводу Мирјане Михајловић, објављене су у *Алијанси* (бр. 15, децембра 2005), а у наредном (16-17. број, децембар 2006) у преводу Ружице Тимченко објављена је песма Николаја Тимченка („Идеја“).

У *Алијанси* (бр. 18-19, децембар 2007) објављене су песме: Јовица Стаменковић („Ноћ вештица“) у преводу Душана Јањића, Перица Пешић („Светлост смела“) у преводу Владимира Банковића, Љиљана Јањић („Изгубљени кључ“) у њеном преводу, Драгана Тасића („Натприродна пшеница“), такође у преводу самог аутора.

ЧАСОПИС „ПОМАК“

У првом броју листа за књижевност, уметност и културу *Помак*, гласила Удружења писаца Лесковца, који се појавио октобра 1996. године, наилазимо на веома запажен прилог проф. др Душана Јањића, аутора докторске дисертације „Југословенске књижевности у француским књижевним часописима после Другог светског рата“ (стр. 10) под довољно занимљивим и провокативним насловом: „Литерарна периодика и рецепција страних књижевности“ (уз цртеж Ненада Кражића).

„Литерарна периодика је веома важна компонента књижевног живота једне земље. Неоспорна је, пре свега, велика улога литерарних часописа и листова у развоју националне књижевности, јер у њима, као специфичним инструментима књижевне праксе, најчешће се покрећу нове идеје и оваплоћују уметничке тежње одређених група, па чак и појединаца. Зато су ови с правом називани „моторима књижевности“. Квалитети једне литературе, нова естетска и идеолошка струјања, најделотворније се, доиста, изражавају у књижевној

периодици. Књижевни часописи и листови представљају и реалну слику литерарног живота једне епохе. Преко њих се, заправо, најпотпуније и најконкретније могу пратити текућа збивања у књижевности и култури једне земље. Но, књижевна периодика успоставља и мостове са другим срединама. У њој добијају места преводи остварења истакнутих писаца других народа, третирају се компаративне теме или се објављују расправе и есеји о значајним страним књижевницима, региструју се појаве и кретања, прикази и осврти, прате се одједи на које су наишла преведена дела. Више пута се и први сусрет са одређеном страном литературом одвија преко књижевне периодике. Посредством књижевних часописа и листова врши се често утицај једне литературе на другу. Историја српске књижевности пружа обиље таквих примера. Нису ли, рецимо, *Српски књижевни гласник* или *Страни преглед* пре II светског рата омогућавали продоре утицаја великих европских књижевности у нас?"

(...) Установили смо, рецимо, да се наша народна поезија јавља више од 200 пута у француским књижевним листовима и часописима XIX и XX века (преводи појединих песама, расправе, прикази, дуже или краће информације). Професор Јањић, између осталог, на једном примеру, изводи занимљив закључак: „Као илустрацију улоге коју периодика има у рецепцији српске књижевности на франкофонском говорном подручју поменућемо само још податке да је белгијски књижевни лист „*Le Journal des poètes*” објавио превод 35 српских песама и да су у угледном париском часопису „*Europe*” нашла места песничка и прозна остварења више од 50 наших књижевника.”

Професор Душан А. Јанић је посветио пажњу новим преводима Андрићевих дела у свету. „Један од феномена скорашње (и текуће) рецепције наше књижевности у свету је и оживљавање интересовања за личност и дело Иве Андрића. После 30 и више година од доделе Нобелове награде за књижевност, 1961. године,

међународна културна јавност „открива” нашег великог писца.”⁷⁶

Одличан зналац француско-српских односа, професор Јањић напомиње да се најчешће преводе Андрићева дела: *На Дрини ћуприја* и *Травничка хроника*, *Песме* из 1920. или *Знакови поред пута*. Карактеристичан пример рецепције Андрићевог књижевног опуса у свету за последњих десет година представља његово присуство на франкофонском говорном подручју. Чак осам издања Андрићевих дела објављено је до фебруара ове године у Француској и Швајцарској...

(...) Са овим новим издањима, аутор романа *На Дрини ћуприја* остаје наш далеко најпревођенији писац у Француској.⁷⁷

Колико је професор Јањић виспрен аналитичар, можда ће најбоље показати следећи пример. Анализирајући једну једину реченицу, направио је прилог на готово две стране *Помака*.⁷⁸

Професор Јањић опширно пише о Бранку Миљковићу уз оцену да „дело Бранка Миљковића још увек, чини се, није довољно истражено”.⁷⁹

Везаност Миљковића са француском поезијом је трострука. Он је најпре био плодни преводилац са француског језика. Преводио је стихове великог броја песника (тридесетак).

(...) Бранка Миљковића доводе у везу са француском поезијом и бројни прикази, есеји и чланци, које је објављивао у разним нашим листовима и часописима, од 1955. до конца 1960. године.

(...) Најважније је, дакако, трећа димензија односа Бранка Миљковића према француским песницима. Реч је о дубљој повезаности нашег песника са корифејима

⁷⁶ Д. Јањић, „Нови преводи Андрићевих дела у свету“, *Помак*, бр. 3/4, април-септембар 1997, 18.

⁷⁷ Исто, стр. 18.

⁷⁸ Душан Јањић, „Трагом једног писма: О једном писму Жака Конфина Иви Андрићу“, *Помак*, бр. 7/8, април-септембар 1998, 4.

⁷⁹ Душан А. Јањић, „Бранко Миљковић и француска поезија“, *Помак*, бр. 9, октобар-децембар 1998, 8-9.

француске модерне поезије, о неспорној блискости њихових поетика и песничких остварења. Та трећа димензија претходи из претходне две, односно у најтешњој је вези са Миљковићевим препевима и књижевнокритичким текстовима.⁸⁰

„Један помен српске народне поезије из 1574. године” – назив је опширног текста професора Јањића, који се појавио у 10. броју *Помака* (јануар-март 1999). Међу првим најновијим сведочанствима о постојању српске народне поезије налази се и једна белешка, помен, из 1574. године из пера једног француског путописца. Реч је о приказу игре и песме девојке из једног српског села у путопису *Пјера Лескалопјеа* који је прошао кроз Србију на путу за Цариград, марта 1574. године.

(...) Свој пут криз нашу земљу Лескалопје завршава 27. марта када, на путу од Ниша према Софији, у селу Клисурице, недалеко од Беле Паланке у југоисточној Србији, присуствује призору који подробно приказује. После описа женске ношње и напомене о погребном обичају, француски путописац наставља: „Неке девојке дођоше да играју пред нама да добију новац и украсише се, као невесте, шеширима опточеним разнобојним перјем које су причврстиле на главу. Играле су по две заједно једна према другој, најзад ритам постаде бржи, па скакаху и удараху ногама у истом такту. Њихови свирачи беху четири њихове другарице које су стајале по две и две и једне другима одговарале истом песмом.”

(...) Интересантно је да овај помен нашег народног стваралаштва није наишао ни на какав одјек међу проучаваоцима старине српске народне поезије и, посебно, њене рецепције у свету, мада Лескалопјеов путопис није био непознат нашој науци.⁸¹

Професор Јањић у наредном, 11/12. броју *Помака* (април-септембар 1999) опширно пише о преводилачком

⁸⁰ *Помак* бр. 9, октобар-децембар 1998, 8. и 9.

⁸¹ *Помак* бр. 10, јануар-март 1999, 5.

раду Жака Конфина и у истом броју, у чланку „Поводом јубилеја Помака“, даје осврт на тај лист.

Најбољи доказ да се професор Јањић није интересовао само за француске писце и француско-српске односе и литературу је његов чланак под назнаком „Гете и српска народна поезија“ (*Помак*, бр. 13, октобар-децембар 1999), а повод је 250 година од рођења великог немачког песника. Највећа му је заслуга што је, бавећи се нашом народном поезијом, увео српску књижевност у Европу. Године 1775. превео је на немачки, на Хердеров подстицај, „Хасанагиницу“ и, мада није познавао српски језик, остварио је прави преводилачки подвиг. Имајући пред собом, поред италијанског и немачког превода, и изворни текст наше баладе. Гете је осетио њене формалне вредности и препевао је у десетерцу, сасвим се приближивши облику и ритму оригинала.⁸²

Професор Душан Јањић није се пречесто бавио писањем о делима лесковачких стваралаца, али када је то чинио, радио је – професорски; педантно, уз јасне ставове. Такав је случај са „Скицом за један портрет“, на готово три стране *Помака* (обрадио живот и рад Томислава Н. Цветковића)⁸³ или о Жаку Конфину и његом преводилаштву,⁸⁴ а представио је на занимљив, и привлачан начин Михајла Дојчиновића и његову најновију збирку песама *Уштапове шуме*.⁸⁵

У 15. броју *Помака* професор Јањић се враћа француској литетатури. Овога пута пише о Балзаку поводом 150. годишњице од његове смрти, али назив чланка понајвише говори о његовом интересовању: „Српске теме у Балзаковом књижевном делу“.

⁸² Опширније видети: Д. Јањић, „Гете и српска народна поезија“, *Помак*, бр. 13, октобар-децембар 1999, 4.

⁸³ *Помак*, бр.14, јануар-март 2000. године; Видети поглавље о Т. Н. Цветковићу.

⁸⁴ Душан Јањић, „Жак Конфино као преводилац“, *Помак*, бр. 19, јануар-март 2001, 3.

⁸⁵ Душан Јањић, „У знаку светлости и тајанства“, *Помак* 29/30, јануар-јун 2005, 24 -25.

(...) Балзак у два своја романа говори о Србима и Црногорцима: у роману *Један улазак у живот*, који се појавио 1842. и у *Сељацима*, делу објављеном 1844. године.⁸⁶

У јавности је са великим интересовањем и занимљивим коментарима (у београдској Политици) примљен прилог професора Јањића о првим преводима поезије Десанке Максимовић на стране језике. У литератури о животу и делу Десанке Максимовић провлачи се годинама, из књиге у књигу, у много књига, погрешан податак о првом преводу њене поезије на неком од страних језика. Тврди се, наиме, да су песме Десанке Максимовић први пут преведене на немачки језик 1924. године.

(...) Први превод из песничких дела Десанка Максимовић објављен је, међутим, на француском језику и то, четири године раније, 1920. У париском часопису „*Revue yougoslave*”, у броју 12 (децембар 1920), на страни 532. налази се превод песме „Састанак“ (на француском „*Le revoir*”).⁸⁷

О Змају и француској књижевности, уз стогодишњицу смрти Јована Јовановића Змаја, Душан Јањић пише опширан приказ уз оцену да је „Змај био један од оних наших писаца који су били веома окренути светској књижевности”, да је „веома ценио француску књижевност и да је „уз Његоша, Змај најпревођенији песник XIX века”.⁸⁸

Јањић пише о француским славистима и српској књижевности. И то је последњи његов прилог објављен од првог броја *Помака*, октобра 1996. и у наредних десет година.⁸⁹

⁸⁶ Д. Јањић, „Српске теме у Балзаковом књижевном делу“, *Помак*, бр. 15/16, 2000, 4-5.

⁸⁷ Д. Јањић, „Први превод поезије Десанке Максимовић на страном језику“, *Помак*, бр. 20, 2001, 7.

⁸⁸ Д. Јањић, „Змај и француска књижевност“, *Помак*, бр. 27/28, јул-децембар 2004, 14-15.

⁸⁹ Душан Јањић, „Француски слависти и српска књижевност“, *Помак* 31/32, јул-децембар 2005, 3.

Професор Душан Јањић веома је присутан и у наредним бројевима *Помака*, који су се појављивали, најчешће као двобројеви, до краја 2016. године.

Ево оцене др Душана Јањића о часопису Удружења писаца Лесковца: „*Помак* је, чини се, од првог броја имао изграђену, препознатљиву физиономију чије су главне одлике, по мени, разноврсност и обиље. Разноврсност у сваком погледу. Најпре, она жанровска. Мада у листу доминира поезија, заступљене су и друге књижевне врсте: приповетке, одломци из романа па и позоришних комада, есеји, књижевнокритички прикази, путописи, ликовна и позоришна критика... И није само књижевност испуњавала странице *Помака*. Лист је пратио актуелна културна збивања, али се дотицао и минулих времена настојећи да сачува од заборава оно што је интересантно и вредно из наше прошлости. *Помак* је имао и има једну изузетну рубрику: „Портрет знаменитих Лесковчана“. Ја сам увек, са великим занимањем, читао животописе истакнутих суграђана, како оних који су се већ преселили у вечност, тако и наших савременика. Признајем да ме је увек привлачила и последња страница, посвећена хумору и испуњена, по правилу, карикатурама, афоризмима, досеткама. Разноврсност *Помака* огледа се у присуству различитих литерарних оријентација: од класичног, традиционалног казивања или певања до херметичке поезије и постмодерне прозе. Разноврсност, такође, и генерацијски: од текстова оних који долазе, најмлађих, до прилога оних који полако одлазе. Кад кажем обиље, мислим на мноштво аутора и текстова. *Помак* је окупио, доиста, велики број сарадника не само из Лесковца и околине. Он нам је представио, на пример, песнике из више крајева Србије и Југославије, па чак и из иностранства. Оно што ја лично посебно ценим, то је да *Помак* није и не жели да буде некакав уштогљени, елитистички лист, часопис, доступан само за тзв. проверене, потврђене вредности. Има у овом листу наравно и њих (на пример, прилози Албахарија, Павловића и других). Радује, међутим, то што он даје

шансу и непознатима, отвара врата младима, и зато има важну културну мисију. Када се једном буде писала историја српске културне периодике с краја XX века, „Помак” се сигурно у њој не може заобићи. Овај лист, чији је главни уредник и *spiritus movens* овог вредног културног подухвата, Томислав Н. Цветковић, добиће, уверен сам у то, истакнуто и заслужено високо место.“

У Народном музеју представљен је и јубиларни, 20 број (април–јун 2001. године), али у наредном двоброју (јул - децембар 2001. године) нема информација са те прославе, сем фотографије (на њој су др Душан Јањић, Живојин Прокоповић, Николај Тимченко и Томислав Н. Цветковић. Тај двоброј (21/22) је последњи који је уредио Томислав Н. Цветковић, јер се после тога, на лични захтев, иако су многи чланови Удружења писаца захтевали да и даље уређује лист, повукао са те дужности.

Редакцију последњег броја *Помака* на челу са Томиславом Н. Цветковићем чинили су: др Душан А. Јањић, Јосиф Стефановић, Велимир Хубач, Раде Јовић, Ненад Кражић, Михајло Дојчиновић, Слободан Костић - Коста, Милан Момчиловић, Миодраг Величковић (технички уредник), Стојна Марковић и Ана Марковић, коректори и Гмитар Обрадовић (ликовна решења насловне стране). У том 21/22. броју *Помака* (јули - децембар 2001), Т. Н. Цветковић, у рубрици Знамените личности пише о Милошу С. Милојевићу, националном буднику Србије деветнаестог века, а неуморни др Душан А. Јањић о стогодишњици рођења Андреа Малроа.

Без неког нарочитог потреса, дошло је до промене у листу. Број 23/24, који се појавио априла 2002. године, као главни уредник потписао је Станко Миљковић, новинар Наше речи, увелико афирмисан у лесковачком крају као критичар и писац неколико романа и књиге есеја. Једини број *Помака*, који се, рекосмо, појавио априла 2002. године, уредила је редакција у чијем су саставу, поред главног уредика, били: др Тихомир Петровић, др Душан Јањић, Данило Коцић, Драган

Радовић, Раде Јовић, Слободан Костић - Коста, Миодраг Величковић (технички уредник), Гмитар Обрадовић (ликовно решење насловне стране), Мира Коцић (секретар редакције). Шта је била главна Миљковићева прекупација можда се понајбоље може видети на првој страни, где је објављена Реч уредника, дакле не уредништва, него главног и одговорног уредника, који се на крају, дабоме, и потписао.

У том, 23/24. броју *Помака*, поред поменуте „Уводне речи“, пажњу су привукли прилози Саше Хаџи Танчића (Шехерезада хиљаду и једна ноћ, прича), Николаја Тимченка („Писац и мудрац Стерија“), проф. др Стане Смилковић („Владимир Цветановић о књижевности Старе Србије“), Милана Рад. Божовића („Последња возња, репортажни запис“), Томислава Н. Цветковића („Алигатор“, одломак из драме, награђене на конкурс Међурепубличке заједнице културе у Пљевљима).

Запажени су прилози др Тихомира Петровића („Песник ђачке љубави - Мирослав Антић“ и приказ књиге Миодрага Матицког „О српској прози“, Просвета 2001), Верице Баторевић („Подсећање на људе из прошлости: Кумови“), а о *Историји српске књижевности за децу* пишу проф. др Тихомира Петровића, др Душан Јањић и Данило Коцић.

Станко Миљковић, новинар, професор, романописац, нажалост, није могао (из здравствених разлога) да настави започети посао. Пауза у излагању *Помака* постајала је све дужа и све опаснија. Поједини чланови редакције су му упућивали *другарске критике* и коначно је дошло до избора и новог уредништва.

У двоброју 25/26 (јануар – јуна) 2004. године, на насловној страни, под масловом „Повратак Помака“, нова уредница *Помака*, Верица Баторевић-Божовић, иначе директор и главни уредник лесковачког недељника *Наша реч*, пише: „Априла 2002. године објављен је последњи број 23/24 листа за књижевност, уметност и културу *Помак*. Скоро шест година, од првог броја (октобар-децембар 1996. године) ово тромесечно гласило књижевних стваралаца не само

Лесковца већ и градова широм Србије, метрополе, па и оних у расејању, стицало је и стекло своју читалачку публику, али и одговарајући углед у књижевним круговима. А онда је наступио мук и *Помак* се после двогодишње паузе поново обраћа својим читаоцима и креће у освајање културних простора, који су, несумњиво, без њега били сиромашнији. Но, свакако, најбитније у целој овој ситуацији је чињеница да се смогло снаге за повратак *Помака*. На радост и стваралаца и читалаца... Надамо се да ће овај лист и надање излазити тромесечно.”

Из наредног, 25/26. броја листа, дознајемо да је Верица Баторевић Божовић, главни уредник, др Душан Јањић, одговорни уредник, а да су чланови редакције Томислав Н. Цветковић, Мира Коцић, Светолик Станковић, Љиљана Ана Вучковић и Јовица Стаменковић.

Помак је, на другој страни, објавио и информацију да је крајем јануара 2004. године одржана Изборна скупштина Удружења писаца општине Лесковац на којој је за председника изабран др Душан Јањић.

Бројеве 27/28 (јул–децембар 2004), 29/30 (јануар–јун 2005), 31/32 (јул–децембар 2005) такође је уредила иста уредничка екипа и то врло добро. Николај Тимченко се оглашава поводом стогодишњице смрти Антона Павловића Чехова (1860-1904), а ту је и лепа прича Љиљане Јањић „Нарушени склад“. Опширан, занимљив прилог, написао је проф. др Душан Јањић, „Змај и француска књижевност“ (уз стогодишњицу смрти Јована Јовановића Змаја).

У наредном 29/30. броју који је био у знаку обележавања смрти Николаја Тимченка и Михајла Дедића. *Помак* објављује посмртно слово Саше Хаџи Танчића о Николају Тимченку. „О Михајлу Дедићу“ Верица Баторевић пише у *Помаку* у рубрици Запис за сећање: „Михајло Дедић значајан издавач“. Насловна страна броја посвећена је кратком, али ефектно написаном прилогу др Душана Јањића „Књижевна

судбина завичајних писаца“ и такође оценом др Јањића збирке *Уштанове шуме* Михајла Дојчиновића.

Редакција са Верицом Баторевић Божовић, као главним и др Душаном Јањићем као одгорним уредником, уредила је још само један двоброј – 31/32 (јула-децембар 2005). Др Душан Јањић, који одушевљава вредноћом и сталном присутношћу у *Помаку*, овога пута представен је прилогом „Француски слависти и српска књижевност“.

Редакција која је припремала четири двоброја *Помака* (25/26, 27/28, 29/30 и 31/32) од јануара 2004. до децембра 2005. урадила је тај нимало лак задатак врло добро, најважније је да се лист појављивао и допринео афирмацији најмлађих писаца.

Почетком фебруара 2006. године, на Изборној скупштини закључено је да је руководство – Управни одбор, председник Скупштине проф. др Душан Јањић и уредништво *Помака* - „добро радили, али је могло и боље“. Ипак, најважнији задатак је остварен – *Помак* је опстао!

Једногласно је за председника Удружења писаца Лесковац изабран Данило Коцић, новинар и писац, а за главног и одговорног уредника *Помака* Драган Радовић, професор и песник. Изабран је, такође једногласно, Управни одбор, који је задужен за уређивање *Помака*: Верица Баторевић Божовић, Светолик Станковић, Јовица Стаменковић, Томислав Н. Цветковић, Перица Пешић и Драган Радовић. Неколико дана после конститусања, Управни одбор је за потпредседника, опет једногласно, изабрао Светолика Станковића.

За мање од два месеца, припремљен је 33. број *Помака* (јануар-март 2006) и почетком маја 2006. промовисан у Народној библиотеци. Насловна страна *Помака* је први пут штампана у боји. На првој страни је објављен у рубрици „Лични став“, прилог Николаја Тимченка, који је заступљен и у рубрици „Моја француска лектира“ прилогом „Стендалово осећање живота“.

Први пут, од кад излази, појавио се крајем 2006. године *Помак* као троброј (34-36). На насловној страни објављена је песма Николаја Тимченка „Речи и песма“:

„Ја нисам песник
И ово нису стихови
Исписујем речи што и како
Извиру из оне тмине и хаоса
Што их у недостатку адекватнијих речи
Називамо душом.”

У овом броју објављен је одломак првонаграђеног романа Данила Коцића *Изабрани снови* са анонимног књижевног конкурса Филекса, 2006. О *Француском клубу*, неуморног проф. др Душана Јањића, опширно пише Драгиша Костић. У овом броју огласио се Драган Тасић освртом на *Француске белешке* Николаја Тимченка (Књижевна заједница „Бора Станковић”, Врање 2006): „Покојни Николај Тимченко добио је посмртно издање белешки и успомена на свој боравак у Паризу. Овај, 34-36. број *Помака* биће посебно упамћен по *Библиографији* Јанка Н Ивановића. У њој су прибележена сва имена аутора *Помака* од 1. до 20. броја овог листа, што ће засигурно много значити за истраживаче лесковачке прошлости.⁹⁰

Помак се наредних година појављивао уз велике тешкоће, јер није било довољно средстава. Године 2014. појавио се четвороброј (65 – 68). У импресуму пише - Уреднички одбор: Верица Баторовић-Божовић, председница Удружења писаца Лесковца, Томислав Н. Цветковић, Михајло Дојчиновић, Станко Миљковић, Љиљана Јањић, секретар, Живан Стојковић и Властимир Вељковић, главни и одговорни уредник.⁹¹

У *Помаку* бр. 41/42. за 2008. годину објављен је извештај новинара Данила Коцића о Изборној скупштини Удружења писаца општине Лесковац под

⁹⁰ Видети *Библиографију*, *Помак* бр. 34-36, децембар 2006.

⁹¹ У импресуму тога броја назначено је да су Томислав Н. Цветковић, Станко Миљковић и Гмитар Обрадовић, иначе аутор знака *Помака* – преминули.

насловом „Афирмисати најбоље вредности“. У извештају се наводи да је нова председница Удружења писаца Верица Баторевић – Божовић, позната новинарка Наше речи, а главни уредник *Помака* Властимир Вељковић, такође познати новинар и писац. Одато је признање дотадашњем уреднику *Помака* Драгану Радовићу, познатом песнику. Изабран је и Управни одбор: Верица Баторевић – Божовић, Властимир Вељковић, Томислав Н. Цветковић, Михајло Дојчиновић, Станко Миљковић, Мира Коцић и Јовица Стаменковић.

„Педесет бројева, полета, помака и домака, помпи и препрека – доспели смо тако до Дана за памћење, за дику и драговање за педесетим *Помаком* брижно и брижљиво бираним, и богати садржајем сачињеним сроком словима слован!“⁹²

Седморо уредника *Помака*: Томислав Н. Цветковић, Јосиф Стефановић, Станко Миљковић, Верица Баторевић Божовић, др Душан Јањић, Драган Радовић и Властимир Вељковић – данима су данили и ноћима ноћобдили над рукописима реномираних и ранореклих стваралаца наше и осталих средина Србије, послушкујући ЕХО поетских и прозних творби бројних аутора. За деценију и по *Помак* је пројездио поетске трибине Лесковца, Врања, Ниша, Прокупља, Куршумлије, Београда... завирио у домове културе и зарадовао знатижељнике, од основаца до угледних стваралаца, пунио рубрике листова, часописа који га примаху као продор у скривене просторе духовитости духа надарених и лепоречјем омамљених!⁹³

На последњој страни јубиларног 49-50 броја *Помака* (јануар – јун 2010) објављена су имена и фотографије свих главних и одговорних уредника „Помака“ у минулих петнаест година.

⁹² Томислав Н. Цветковић, „Педесети Помак – разлог радовању“, *Помак*, година XV, бр. 49/50, јануар-јун 2010, стр. 1.

⁹³ У овом прилогу објављена су имена свих сарадника *Помака* из Лесковца, али и других градова широм Србије.

- Томислав Н. Цветковић – главни уредник бројева 1-16, главни и одговорни уредник бројева 17-22;
- Јосиф Стефановић – одговорни уредник бројева 1-14;
- Станко Миљковић – главни и одговорни уредник 23-24 броја;
- Верица Баторевић – Божовић – главни уредник бројева 25-32;
- Душан Јањић – одговорни уредник бројева 25-26, 31-32;
- Драган Радовић – главни и одговорни уредник бројева 33-40;
- Властимир Вељковић – главни и одговорни уредник бројева 41-50⁹⁴

У 50. броју *Помака* представљени су чланови Удружења писаца проф. др Душан Јањић, Јосиф Стефановић и Властимир Вељковић.

У јубиларном 49/50. броју *Помака* (јануар – јун 2010. године), објављени су шири прикази неколико књига лесковачких писаца. Милан Рад. Божовић пише о *Требежини* Михајла В. Дојчиновића (Филекс, Лесковац 2008); Марија Стојановић се оглашава критиком збирке песама Љиљане Јањић *Изгубљени кључ*, Милија Деспотовић даје критички суд о збирци Дејана Ђорђевића *Непристајање* (Филекс, Лесковац 2008), а Станко Ђорђевић пише о збирци Небојше Крстића *То код нас не може да буде* (Филекс, Лесковац 2008).

У 51/52. броју *Помака* (јул – децембар 2010) на насловној страни објављен је прилог Верице Баторевић Божовић „Омаж Томиславу Н. Цветковићу (1933 – 2010)“ поводом његове смрти.

У 53/54. броју *Помака* (јануар – јун 2011) посебну пажњу привлаче прилози Драгана Тасића („Иво Андрић: Разговор с Гојом“), Душана Јањића („Доситеј Обрадовић и Европа“), Биљане Мичић („Бранко Миљковић – принц песник“), Саше Хаџи Танчић („Прозор за бескрајно читање – из живота наше

⁹⁴ Властимир Вељковић је главни и одговорни уредник листа *Помак* и у наредним бројевима листа.

библиотеке“), Томислава Н. Цветковића („Било некад“ – последњи текст припремљен за *Помак*), Ненада Кражића („Дочек краља Милана у Лесковцу“ – одломак из комедије коју је према Сими Бунићу написао Ненад Кражић), Хранислава Ракића („О познатим Лесковчанима из другог угла – Криво огледало III Живана Стојковића“).

У броју Помака бр. 55/56, представљени су чланови Удружења писаца проф. др Живан Стојковић, Небојша Ђокић, Светолик Станковић и Братислав Годоровић. Проф. др Душан Јањић у прилогу „Приче о старом Лесковцу“ износи оцене књиге Ненада Кражића *Кад су Ветерницом пловили чамци* (Филекс, Лесковац 2007). У *Помаку* 55/56 проф. др Душан Јањић објавио је „Запис за сећање – Димитрије Миленковић (1937 – 2011)“.

Из четвоброја Помака 57/60 издвајамо опширан приказ Драгана Тасића најновије књиге проф. др Душана Јањића *Књижевна преплитања* (Алтера, Београд 2011). У *Помаку* је објављена и информација да је проф. Јањић добио награду „Николај Тимченко“ за најбоље дело у области науке и књижевности за 2011. годину управо за књигу *Књижевна преплитања*. Награду му је уручио Јован Пејчић, а о књизи су на свечаности 30. јуна 2012. године у Културном центру у Лесковцу говорили су аутор и Душан Стошић.

У *Помаку* бр 61/64 (јануар – децембар) посебно су занимљиви прилози Марије Стојановић (Две стотине година од рођења Петра II Петровића Његоша), проф. др Душана Јањића (Његош и франкофонски свет) и опширан приказ Данила Коцића „Борислав Здравковић (1930 – 2012): Постао песничка легенда и за живота“. У овом броју *Помака*, у рубрици *In memoriam*, објављени су прилози о Снежани Јањић (1950 – 2012), Милану Рад. Божовићу (1940 – 2013), др Драгутину Николићу (1939 – 2006) и Слободану А. Младеновићу Ботку (1928 – 2002). Поводом смрти песника, књижевног критичара и есејисте Драгана Тасића објављен је прилог Драгана Радовића „Драган Тасић – стваралашто мисаоности и духовности“.

На насловној страни *Помака* број 65/68, јануар – децембар 2014. године објављен је веома занимљив прилог проф. др Душана Јањића „Бранко Ћопић у европској преводилачкој књижевности“ (поводом тридесет година од смрти великог српског писца).

Поводом смрти Саше Хаџи Танчића (1948 - 2014) објављени су опширни прикази Драгана Радовића, уредника *Нашег стварања* и Данила Коџића: „Саша Хаџи Танчић (не)прочитано дело“.

Године 2015. појавио се четвороброј *Помака* (69 - 72) у коме посебну пажњу привлачи оцена главног и одговорног уредника изнета у прилогу „Беспарица кочи Помак“: „У 2014. години из штампе је изашла само једна свеска листа за књижевност, уметност и културу *Помак*, четвороброј 65-68 (јануар – децембар 2014) на 40 страница, што је уобичајни обим. Поновила се 2012. и 2013. година када је лист изашао као четвороброј. Разлог томе је недостатак финансијских средстава.⁹⁵

Пажњу читалаца 69 – 72. броја *Помака* привукао је прилог проф. др Душана Јањића „Осам деценија од рођења Данила Киша – у видокругу српске и светске књижевности“. Издвајамо и прилог Живана Стојковића „Проф. др Душан Јањић у прозном акростиху“.

Редовна изборна скупштина Удружења писаца Лесковца одржана је 15. априла 2015. године у Камерној сали ЛКЦ. За чланове Управног одбора удружења у новом сазиву изабрани су: Верица Баторевић Божовић, Властимир Вељковић, Михајло Дојчиновић, Љиљана Јањић (секретар), Живан Стојковић, Небојша Ђокић и Зоран Стојановић. Састав новог Надзорног одбора чине: Миодраг Горановић, Груја Петковић и Иван Беџић. Чланови Комисије за издавачку делатност: Душан Јањић, Данило Коџић и Светолик Станковић. Чланови Комисије за пријем нових чланова су: Мира Коџић, Слађана Здравковић и Драган Радовић.⁹⁶

⁹⁵ Властимир Вељковић, „Беспарица кочи Помак“, бр. 69- 72, 2015, 38.

⁹⁶ *Помак*, бр. 69 -72, 2015, 38.

На конститувној седници Управног одбора Верица Баторевић – Божовић поново је изабрана за председника Управног одбора Удружења писаца Лесковца. Седница је одржана 11. маја 2015. године. На тој седници за секретара је изабрана Љиљана Јањић, која је и у претходном мандату била на тој дужности. За главног и одговорног уредника листа за књижевност, уметност и културу *Помак*, по други пут, изабран је Властимир Вељковић.

Најновији број *Помака* (70 – 73, јануар - децембар 2016) промовисан је 24. новембра у Лесковачком културном центру. Представили су се чланови Поезије 016: мр Зоран Јовановић, Андријана Митровић, Зоран Јовановић Јајински, Тамара Стојановић, Горица Станковић и други песници. Радове објављене у *Помаку* читали си проф. др Душан Јањић, Љиљана Јањић, Светолик Станковић Гуте и други аутора. Посебну пажњу привукли су прилог Данијеле Радовановић (објављен на на 1. и 2. страни) о 140. годишњици рођења Боре Станковића: „Писац неутешне чежње“ и чланак проф. др Душана Јањића: „Подухват достојан највећег поштовања“ (о двотомној студији Данила Коцића *Лесковачки писци – трагови и трагања*).

НАШЕ СТВАРАЊЕ

Први број *Нашег стварања* часописа за друштвено-политичка питања, науку и књижевност, први ове врсте у Лесковцу, појавио се септембра 1953.

Николај Тимченко пише: „Пре педесет година у културном животу Лесковца догодило се нешто веома важно. Значај тог догађаја нису били свесни ни његови иницијатори, ни његови учесници и најмање културна

јавност града. Наиме, првих дана септембра појавио се први број *Нашег стварања*, часописа за друштвено-политичка питања, науку и књижевност; његову појаву поздравили су потенцијални сарадници и локални лист *Наша реч*, али он није побудио већу пажњу јавности. Часопис је био замишљен као месечник и до краја прве календарске године изашла су четири броја у три свеске (трећи је био двоброј за новембар и децембар 1953. године). У тој чињеници, међутим, треба тражити разлоге за прве, готово непремостиве тешкоће у којима се редакција готово одмах нашла.⁹⁷

(...) Неки истраживачи сматрају да се *прва фаза* часописа завршава већ 1955. годи не када се догодио први, двогодишњи прекид у излажењу; друга фаза би обухватала 1957. и 1958. годину, када је часопис престао да излази све до 1961. године. Мислимо да није оправдано видети ма какве резлике између часописа до 1955. и часописа, после паузе, у 1957. и 1958. години.

Заправо, часопис је фактички имао не само две фазе него *два почетка*: онај прави или хронолошки, поменут 1953. године и други, 1961. са донекле измењеном физиономијом, изгледом и потпуно новом редакцијом.

У *Речи редакције* у броју 1, једином за ту годину, напоменуто је ово: „Поново после двогодишње паузе, покрећемо часопис *Наше стварање*. Замишљен као трибина за изношење мишљења о различитим питањима нашег друштвеног, политичког, економског и културног живота, часопис ће, окупљајући све оне који пишу, активно учествовати у процесу нашег развика и размишљању о његовим перспективама, покушати да у свему томе буде делотворан чинилац.”

Нови почетак *Нашег стварања*, како је већ речено, пада у годину 1964. Извршене су опсежне припреме, што значи да је одржано више састанака редакције, а брижљивије је него раније обављена селекција понуђеног материјала.

⁹⁷ Н. Тимченко, *Наше стварање*, бр. 4/2003, стр. 9-27.

(...) Часопис је престао да буде приоритет са гледишта друштвено-политичких потреба; сада се финансирао и из иначе танког буџета предвиђеног за културу. Тиме се може пртумачити податак да је нова редакција у 1961. години издала само један број, наредне, 1962. само два двоброја, а 1963. одустала од припремања нових бројева, а да 1964. године објави само једну свеску у виду четвороброја! Додуше, мора се истаћи да је 1966. године часопис најредовније излазио – објављена су четири појединачна броја и један двоброј.

(...) Године 1965. часопис опет чини једногодишњу паузу да би у 1966. години са поновно формираном гломазном редакцијом, готово редовно излазио.

(...) Године 1967. оцењује Николај Тимченко, „догодило се нешто изузетно битно у историји часописа“. Потез о коме је реч односи се на *раздвајање издавачког савета од редакције*: практично, то је било раздвајање групе друштвено-политичких радника који су отишли у савет, од групе културних радника, односно амбициозних стваралаца који су чинили редакцију; то је био даљи корак ка радикалнијем осамостаљивању редакције и часописа. Редакција је постала бројчано мала, мобилна и састављена од људи који су прилежно и с ентузијазмом прионули на рад јер им је писање, публиковање и књижевност била и „ужа специјалност“ и припремна амбиција, што ће рећи часопис као делатна културна чињеница. То ће се најбоље видети ако се каже да је главни и одговорни уредник остао Томислав Н. Цветковић, песник, управник Народног позоришта, покретач многих културних иницијатива у граду, дакле човек који је развоју културе у овој средини посветио све своје радне године; чланови те бројчано мале редакције били су и историчар Хранислав Ракић, директор Народног музеја, један од најплоднијих сарадника часописа и писац више историографских књига; Миодраг Стефановић, професор филозофије, поборник, како се тада говорило, стваралачког марксизма, сарадник часописа и члан

Српског филозофског друштва; Душан Стошић, члан Друштва за стране језике, Друштва за српски језик и књижевност и Филозофског друштва Србије, сарадник *Праксиса* и *Филозофије*, часописа филозофских друштава Хрватске и Србије, писац запажених студија које је објавио у београдским и загребачким часописима, истакнути предавач на Народном и Радничком универзитету у Лесковцу, плодни сарадник и уредник *Нашег стварања* и писац неколико књига из филозофије, теорије књижевности и естетике.

(...) Циљ редакције је био да се ради без арбитраже спољашњег чиниоца у руху партијског цензора; ова концепција часописа рађала се у време када је ситуација у земљи постајала све сложенија и када је критички однос према свему што је ту ситуацију чинило актуелном био неопходан. Таква концепција, разуме се, није могла бити прихваћена јер је следио, како се убрзо показало, и неповољан стицај околности.

Први покушај да се провери не само оправданост него и могућност да се почне остваривати поменута концепција био је састанак редакција локалних часописа који је организовала редакција *Нашег стварања* и који је, после озбиљних припрема, био заказан за крај октобра те године. Дефинисана је и главна тема састанка које није била ни инвентивно смишљена ни на први поглед подстицајна за разговор који не био био један у низу тада уобичајних дискусија које су се завршавале без икаквог ефекта. Та тема је била „Културна политика и путеви и задаци развоја културе у провинцији“; тема, рекох, стереотипна, али интенције су биле критичке а не афирмативне и апологетске. Тако су и бирани евнетуални учесници којима су упућени позиви: били су то ствараоци који су већ били познати по својим критичким ставовима према нашој социјалистичкој пракси иако су се углавном изјашњавали као марксисти и приврженици изворне комунистичке идеје.

Од већег броја позваних, одазвали су се Добрица Ћосић, Никола Милошевић, др Михаило Марковић, др

Миладин Животић, др Светозар Стојановић, Триво Инђић и Стеван Мајсторовић; одазвала се и већина редакција провинцијских часописа чији су представници учествовали у генералној дискусији и на књижевној вечери приређеној за публику. Своје редакције представили су уредници др Сава Пенчић и Драгомир Јанковић (*Градина* – Ниш), Драгомир Лазаревић (*Багдала* – Крушевац), Милутин Милутиновић (*Кораџи* – Крагујевац), Воја Красић (*Ток* – Прокупље), Петар Вулић и Миломир Краговић (*Октобар* – Краљево) и др Миодраг Николић (*Привредни гласник* – Ниш). У последњи час, службено спречени, отказали су учешће Војислав Живковић (*Браничево* – Пожаревац) и Томислав Мијовић (*Развитак* – Зајечар).

Програм састанка био је добро замишљен и садржајан. Првог дана вођена је опсежна, целодневна дискусија о поменутој теми у којој су учествовали сви гости из Београда и сви уредници часописа; у сали Народног позоришта одржано је добро посећено књижевно вече на коме су радове читали уредници часописа. Другог дана гости из Београда одговарали су пред публиком на питања у оквиру теме „Актуелни проблеми наше културе данас“. Дискусију првог дана отворио је опсежним излагањем које је дало тон целој расправи Никола Милошевић; он је говорио о генези наше савременог економизма и улитаризма. „Завршну реч“ дао је Добрица Ћосић. Целокупан материјал са састанка – и дискусија првог дана, и одговори на питања и актуелним проблемима у култури, као и литерарни радови са књижевних вечери и краћи текстови уредника часописа о условима у којима раде гласила која уређују објављени су у двоброју 5/6 за 1967. годину.

Међутим, сама концепција састанка и интенције редакције о којима је било говора, али у првом реду анализа изведена на састанку наишле су на жестоку осуду партијских форума; појавио се велики број написа у штампи и одржан је велики број састанака партијских активиста којима је присуствовало више високих

руководилаца; осуда лесковачког састанка добила је шире размере и тај конфликт означен је као почетак сукоба између српске интелигенције и Партије.

Часопис је био поштеђен и мера и евентуалне забране: једино је захтевано да материјал са састанка буде достављен на увид партијским форумима који су задужени за то – пре него што број буде штампан. Часопис је наставио да излази, у прво време чак и појачаним темпом. Све што се десило у вези са редакцијом свело се на оставку припадника тзв. радикалног и опозиционог дела редакције, њену поуну новим поузданим члановима и појачани рад савета. У том смислу радикализација концепције часописа, о којој је било говора, показала се као мач са две оштрице јер је, поготово поменути број 5-6, учинио часопис познатим и траженим у читавој Србији и гласилом чије је учешће у општим културним и идеолошким токовима бар у једном тренутку било врло видљиво и утицајно, са једне, али је, са друге стране, изазвало жесток отпор партијских форума који су овакво деловање часописа оценили као антисамоуправно и политички неприхватљиво, угрозивши на тај начин и саму егзистенцију часописа.

Прва последица је била у томе што је јасно поручено да присуство антисамоуправних снага, а то значи „опозиционих” филозофа и писаца у часопису није дозвољено. Тако је, може се слободно рећи, ауторска и кртичка компонента оријентације часописа, о којој је било говора, „играла само једно лето” и онда под присилом уступила место некој врсти неутралне и лојалне оријентације која ће постојати али неће „мутити воду”. Треба такође приметити да оваква оријентација није наишла ни на какав отпор већег дела редакције, савета и шире јавности. Томислав Н. Цветковић је остао главни и одговорни уредник, а Хранислав Ракић и Миодраг Стефановић, чланови редакције.

Године 1973. редакција у саставу Томислав Н. Цветковић (главни и одговорни уредник), Миодраг Стефановић, Хранислав Ракић, Жарко Радовановић,

Бора Здравковић, Вили Хубач и Душан Јањић припремили су јубиларни број *Нашег стварања* и тим четворобројем обележили двадесетогодишњицу постојања часописа. Истовремено, то је био крај мандата ове редакције. Тим се, заправо, завршила још једна фаза у развоју овог лесковачког гласила.

У петом броју за ту годину, који носи ознаку септембар-октобар 1973. објављена је на уводном месту белешка „Уз опроштај“ у којој се каже да је *часопис добио Октобарску награду града Лесковца*, али да овде није реч о награди „већ о људима који су радили у редакцији читаву деценију живота” и то „без икакве материјалне надокнаде или награде”.

(...) Наше стварање престало је да излази после бр. 1-2 за 1994. годину, непосредно по обележавању 40. годишњице излажења. Није било притисака споља, часопис се, да тако кажем, истрошио изнутра и бар за тренутак изгубио свој разлог за постојање. Уместо *Нашег стварања*, на тај начин нестало, појавио се *Освит* и попунио празнину која би настала у историји лесковачке периодике.

После паузе од неколико година, тадашњи директор Дома културе, садашњег Лесковачког културног центра, Олгица Петровић, се zaloжила за обнову часописа. Успела је да часопис обнови свој живот у 1997. години. За уредника је позвала др Светислав Павићевића, естетичара и социолога културе из Београда; који је припремио четири броја часописа. Тако је година 1997. година поновног рађања *Нашег стварања*.

Доласком Димитрија Тасића на место главног и одговорног уредника, часопис улази у своју нову фазу и достиже у пракси врхунце који је некадашња редакција из 1967. године замишљала, тачније сневала.

(...) Ипак, многобројни проблеми, пре свега материјалне природе, оптерећују часопис; било је неспоразума између издавача и уредништва, тако да је часопис направио нову паузу у излажењу у 2001. години, а за 2002. морао је да буде штампан као четвороброј.

Часопис за књижевност, уметност и културу *Наше стварање* излази дуже од шест деценија (од 1953. године). Године 2015. уз назнаку LXII, појавили су бројеви 1-2/2015 и 3-4/2015, а годину дана раније (2014) изашао је четвороброј 1-4/2014. Сви ови бројеви промовисани су јануара 2016. године у Лесковачком културном центру, који је и издавач. У тим бројевима часописа наведено је да је редакција радила у саставу: Душан Јањић, Никола Цветковић, Тихомир Петровић, Радмила Жугић, Биљана Мићић, Маре Каранфиловић и Драган Радовић (главни и одговорни уредник). Такође стоји напомен да часопис годишње излази четири пута и да се штампа у тиражу од 300 примерака.

Оно што је за историју часописа важно, истакнуто је да су до сада главни и одговорни уредници били: Владимир Каменовић (1953 – 1957), Драган Ничић (1957 – 1958), Томислав Н. Цветковић (1961 – 1973), Борислав Здравковић (1973 – 1979), Слободан А. Младеновић (1980 – 1993), Светислав Павићевић (1997), Димитрије Тасић (1998 – 2005 и 2007 – 2008), Верица Баторевић – Божовић (2006), Јован Пејчић (2009 – 2011), а од тада главни и одговорни уредник је Драган Радовић.

У Лесковачком културном центру септембра 2016. године представљен је двоброј часописа *Наше стварање* за период јануар – јун 2016. У својој 63. години излажења, часопис је успео да се појави на време, што није било случај са претходних бројевима због финансијских проблема. Овај број часописа уредила је редакција: Душан Јањић, Никола Цветковић, Тихомир Петровић, Радмила Жугић, Биљана Мићић, Маре Каранфиловић, Дејан Ђорђевић и Драган Радовића (главни и одговорни уредник).⁹⁸

-
- ⁹⁸Према библиографским подацима проф. Душана Јањића, у *Наше стварњу* објављени су следећи његови прилози: Лотреамон: Уз стогодишњицу смрти великог песника, *Наше стварање*, Лесковац, 1-2, 1970, стр. 51-56; Вуково дело у Европи. Покушај поређења рецепције, *Наше стварање*, Лесковац, 3-4, 1988, 123-136; Михаило Павловић: Од погледа до текста, *Наше стварање*, Лесковац, 1-2, 1988, 175-178; Поезија Васка Попе у преводу на француски

ЛЕСКОВАЧКИ ЗБОРНИК

Настао неколико година после оснивања Народног музеја у Лесковцу и првих публикација, у виду мањих монографија и политичких брошура, *Лесковачки зборник*, почев од далеке 1961. године, значио је пун заокрет у стручном, научном и уопште интелектуалном стваралаштву не само у ужем, професионалном раду Народног музеја у Лесковцу, чији је орган био, већ и по ширем

језик, *Наше стварање*, Лесковац, 1-2, 1991, стр. 62-70; Ристо Лаиновић: Творци и тумачи, *Наше стварање*, Лесковац, 1-2, 1991, стр. 144-146; Париске инспирације Десанке Максимовић, *Наше стварање*, Лесковац, 1-2, 1998, стр. 70-80; Искрпна анализа књижевних српско-француских веза. Михаило Павловић: Српске теме у француском роману XX века, *Наше стварање*, Лесковац, бр. 1-4, 2002, стр. 190-193; Богатство приповедачке инспирације (Друго око. Француска прича XX века, избор и превод: Ристо Лаиновић, Ниш, 2003), *Наше стварање*, Лесковац, бр. 4, 2003, стр. 221-224; „Мали есеји“ Николаја Тимченка, *Наше стварање* 4-1/2004-5, Лесковац, стр. 420-424; Стеван Владислав Каћански у Лесковцу, *Наше стварање*, 4-1/2004-5, Лесковац, стр. 511-520; У част Алена Боскеа. Једна песма Васка Попе у белгијском часопису „Marginales“, *Наше стварање*, Лесковац, 2006, стр. 54-56; Проблеми превођења са дијалекта, *Наше стварање*, Лесковац, 2007, стр. 81-85; Превођење са жаром. Бранко Миљковић као преводилац француске поезије, *Наше стварање*, Лесковац, 3-4, 2008, стр. 163-166; Димитрије Момировић - Вуков кореспондент, пореклом из Лесковца, *Наше стварање*, 1-2, 2009, стр.174-181; Николај Тимченко као публицист, *Наше стварање*, Лесковац, 2010, 3-4, стр. 210-216; Николај Тимченко и француска књижевност, *Наше стварање*, 3-4, 2012, стр. 226-241; Лесковачки кнез Момир Стојановић у историографији и књижевности, *Лесковачки зборник*, 2013, стр.65-76; Као заграбљена вода на грлу извора (Тихомир Петровић, Срећа се радом стиче. Пословице о раду, *Наше стварање*, 1-2, 2013, стр. 202-203; У трагању за бићем правог филма, *Наше стварање*, Лесковац, 6, 1969, стр. 362-364; Уметничка позиција филма, *Наше стварање*, Лесковац, бр. 5-6, 1970, стр. 49-54; Југословенски аматерски филм данас, *Наше стварање*, Лесковац, бр. 1, 1973, стр. 250-254;

друштвеном значају за добар део јужно моравског региона.⁹⁹

Лесковачки зборник настојао је већ од првог броја да – одлуком управе музеја и уређивачком политиком свог уредника – превазиђе уске и прагматичке околности локалне културно-историјске и текуће друштвено-политичке актуелности (што је била општа карактеристика за часописе и другу периодичку тога времена) и да са својом - могло би се рећи – *историјском мисијом*, улогом и делатношћу, много доприне у области истраживачког рада научне, културне и друштвене прошлости лесковачко-јужноморавског подручја.¹⁰⁰

Лесковцу је 10. маја 1985. године одржан скуп посвећен 25. годишњици излажења *Лесковачког зборника*. У целој 1960. години, рекао је на том састанку Хранислав Ракић, главни и одговорни уредник, саветовали смо се, разговарали, на крају 11. априла 1961. године на састанку Савета Народног музеја одлучили да покренемо *Лесковачки зборник* и пошто смо већ имали неке припремљене радове отштампамо за 1961. годину први број *Лесковачког зборника*.¹⁰¹

Прва редакција у саставу: Хранислав Ракић, уредник, Драгутин Ђорђевић, Стојан Николић, Драгић Станковић. Радмила Стојановић и Миодраг Стефановић урадила је 15 бројева *Лесковачког зборника*. Свакога маја, на Дан музеја, промовише се *Лесковачки зборник*.

-
- ⁹⁹Према библиографским подацима, проф. др Душан Јањић у *Лесковачком зборнику* објавио је следеће радове: Друштво пријатеља Француске у Лесковцу између два светска рата, *Лесковачки зборник* (радови са научног скупа: „Културно-историјска баштина југоисточне Србије“, Лесковац, 2003, стр. 254-260; Почети изучавања француског језика у Лесковцу, *Лесковачки зборник* XLVI, 2006, стр. 141-146; Ами Буе о Лесковцу и његовој околини, *Лесковачки зборник*, Лесковац, XLVII, 2007, стр. 303-310; Књижевни рад Димитрија Момировића Стојановића, *Лесковачки зборник*, 2010, стр. 159-168; Руске и француске теме у делу Сретена Динића, *Лесковачки зборник*, 2011, стр. 235-254; Величко Живановић као културни делатник, *Лесковачки зборник*, 2012, стр. 139-148; Лесковачки кнез Момир Стојановић у историографији и књижевности, *Лесковачки зборник*, 2013, стр.65-76; Клуб љубитеља филма у Лесковцу, *Лесковачки зборник*, 2009, стр. 301-316;

¹⁰⁰ Владимир Стојанчевић, „После четрдесет година“, XL, 2000, стр. 5-12.

¹⁰¹ Видети опширније *Лесковачки зборник* бр. XXVI, 1986, стр. 489-506.

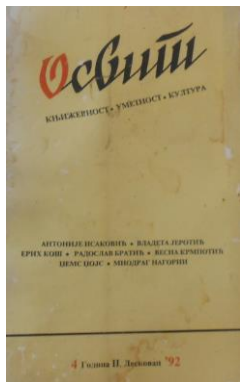
До сада је изашло 57 свезака. Проф. др Душан Јањић био је, иначе, члан редакције *Лесковачког зборника* од 2008. до 2016. године.

Чини се да се један од разлога дуговечности *Лесковачког зборника* крије и у особинама Лесковчана. О томе какви су Лесковчани писао је Драгољуб Трајковић (*Лесковачки зборник* 18, 1978, стр. 25).¹⁰²

ОСВИТ

Први број *Освета*, часописа за књижевност, уметност и културу Издавачке куће *Наша реч* из Лесковца појавио се јуна 1991. године.¹⁰³

Главни уредник свих бројева часописа, до престанка излагања, био је књижевник Саша Хаџи Танчић а одговорни уредник Михајло Дедић. У импресуму првог броја стоји: Уредништво: Михајло Дедић, одговорни уредник, Душан Јањић, Тихомир Петровић, Срђан Марковић, Саша Хаџи Танчић, главни уредник, лектор Николај Тимченко, технички уредник Гмитар Обрадовић, коректор Вили

¹⁰² Драгољуб Трајковић подсећа да је књижевник и политичар Мита Ракић, отац песника Милана Ракића, пропутовао наше крајеве одмах по њиховом ослобађању од Турака и о њима и њиховом становништву објавио врло занимљиве забелешке. О нашим прецима, поред осталог, рекао је и ово: „Лесковчани су, иначе, врсни људи, добри радници и трговци, и одлични устаници за јавне, грађанске послове. Они су имали своју школу, и плаћали учитељима добру плату. Када је наша војска у децембру 1877. године опколила Ниш, родољубиви Лесковчани умали су на оружје и сами овладали својим градом и ослободили од Турака околину своју. Међутим, један човек који се родио на Ветерници, и у њему провео најбоље године свога живота и рада, није био тако одушевљен својим земљацима не зато што с њима није био исте вере или расе. Он каже: „Кад се о неком рекне да је *прави Лесковчанин*, то он сигурно није заслужио особинама које се стављају у први ред људских врлина.“ (Ж. Конфино, *Лесковачки гласник*, 5. октобар 1930).

¹⁰³ *Освит* - књижевност, уметност, култура, година I, 1, мај – јун 1991.

Хубач. Означено је да ће се *Освит* појављивати шест пута годишње у двомесечним свескама.¹⁰⁴

У првом броју редакцијског текста „Олуја и дроздов пев” дато је објашњење појаве *Освита*. Ево шта је записано: „Почињемо олујом“. Наиме, песничким циклусом под насловом „Олуја” живог класика наше књижевности Миодрага Павловића отворили смо прве странице прве свеске првог годишта *Освита*. Под овим поетским знаком, који у природи има стварна дејства изненадног ваздушног кретања, а у друштвеном животу симболику силине промена, метафорично речено, обзнањује се уређивачка поетика ове нове публикације за књижевност, уметност и културу.

Један други песник (Бранко Миљковић) је рекао *ко не слуша песму, слушаће олују*.

(...) *Освит* жели да чује олују и дроздов пев као истовремени дозив века на помолу, чији се освит слуги у окриљу овог старог века на измаку.

(...) Један од посебних доприноса наше публикације, томе следствено, може бити испитивање односа центра према унутрашњости, при чему, наравно, мислимо на такав однос у култури. Очита је несталност и слабост центра према унутрашњости, са њиховим опсесијама узејамне нетрпељивости, све тврђим артеријама за природан проток сарадње до потпуне искључи вости. Иако у такозваној унутрашњости, *Освит* је на правој страни, на страни књижевности, уметности и културе, како иначе стоји у његовом заглављу.

(...) Уз поприлично кашњење, октобра 1999. године појавиће се *последњи број* (заправо двоброј 23/24 *Освита*). За нама је осам година од појаве *Освита* у локалној средини коју је надмашио. Од 1991. године

¹⁰⁴ Михајло Дедић је у то време био директор и главни и одговорни уредник недељника *Наша реч*. Проф. др Душан Јањић, према библиографским подацима самог аутора, у Освиту је објавио следеће прилоге: „Рембо или параболa о неминовности песничког краја. Поводом књиге „Феномен Рембо“ Николе Бертолина“, *Освит*, Лесковац, бр. 5-6, 1992, стр. 123-127; Луј-Клод де Сен-Мартен: Митологија (La mythologie) (превод), *Освит*, Лесковац, бр. 15, 1996, стр. 8-13;

југословенска културна јавност са уважавањем га је прихватала као свеже и аутентично часописно штиво. Није нам да вреднујемо, мада други кажу да је стварно рељефно и сугестивно допунио духовни, књижевни, уметнички и културни мозаик Лесковца и југа Србије, и југословенски часописни простор. Утолико ми је теже било да се одлучим да захвалим на досадашњој сарадњи и пожелим часопису и његовом издавачу успешан наставак рада; а сматрам да је то и моја дужност као главног уредника у два четворогодишња мандата. Бићу слободан да о овом личном гесту известим и оснивача, СО Лесковац, чија је потпора веома актуелна данас, као и у тренутку појаве *Освета*.¹⁰⁵

-
- ¹⁰⁵Писмо Саше Хаџи Танчића под насловом: „Директору, главном и одговорном уреднику Наше речи“ и одговорном уреднику *Освета*, поштовани господине Дедићу!

ЛЕСКОВАЧКА КЊИЖЕВНА КРИТИКА И НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО

Књижевном критиком у Лесковцу, поред неколико доктора наука (*проф. др Душан Јањић, проф. др Тихомир Петровић, проф. др Никола Цветковић, проф. др Живана Стојковића*) успешно су се бавили и *Николај Тимченко, Станко Борђевић, Драган Тасић, мр Јован Пејчић, Јовица Борђевић, мр Димитрије Тасић, Јовица Стојановић, мр Биљана Мичић, Владимир Мичић* и други аутори, који су се афирмисали као писци „завичајног лесковачког круга“.

Велики број запажених критика објавили су *Драгољуб Трајковић* (познат у културној јавности града као аутор изузетно значајне студије *Преглед лесковачког књижевног стваралаштва, 1973*), *Мирослав Миловановић* (приређивач најбоље и најпознатије збирке песама лесковачких аутора *Песмопис, 1977*), *Томислав Н. Цветковић, Саша Хаџи Танчић, Драган Радовић, Властимир Вељковић, Станко Миљковић, Светолик Станковић, Љубиша Динчић, Саша Станковић, Верица Баторевић Божовић, Данило Коџић* и други писци.

%

Ево кратко приказа најприсутнијих књижевних критичара, који су дали значајан допринос афирмацији лесковачког стваралаштва.

ЈОВИЦА ЂОРЂЕВИЋ - Јовица Ђорђевић рођен је у Грделици, 1949. године. Дипломирани филолог. Био је главни и одговорни уредник лесковачког недељника „Наша реч”. Бавио се књижевном критиком и објавио неколико запажених прилога у лесковачким часописима и другој периодици. Посебну пажњу посветио делима Љубише Динчића („Бела земља“) и др Добривоја Бошковића („Сагореле сени“).

СТАНКО ЂОРЂЕВИЋ - Станко Ђорђевић је рођен 27. септембра 1925. године у Доњем Буниброду недалеко од Лесковца. Школовање: Учитељска школа, виша педагошка, филозофски факултет (група за српскохрватски језик и књижевност). Објављене књиге: *Зезде проходалих птица*, Литера, Ниш, 1979. године, *Књижевне критике и студије*, Литера, Ниш, 1979. године и *Зора у недрима срца*, КК Глубочица, Лесковац, 1982. године. Године 1979. у издњу нишке „Литере“ појавила се изузетно занимљива књига професора Станка Ђорђевића „*Књижевне критике и студије*“, једна од ретких такве врсте у Лесковцу. У њој је посебну пажњу посветио лесковачким ствараоцима: *Сретен Динић* као драмски писац, *Борислав Здравковић* („Тренуци лирике“), *Томислав Н. Цветковић* („Отимања“, „Веку, ветру“, „Војвода Никола Скобаљић“), *Јоца Михајловић* („Раскалашне кише“), *Љуба Стојановић* („Од пакла до сунца“, „Глас из земље“, „Седми четвртак“), *Јосиф Стефановић* („Моји зелени токови“, „Партизанске приче“, „Горка земља“, „У строју револуције“), *Вукашин Цонић* („Далеки бели путеви“, „Укус земље“), *Михајло Дојчиновић* („Сунчеве реке, „Звездане кише“, „Шапат бреза“), *Бора Димитријевић* („Комад огледала“), *Божидар*

Митровић („Свирало уз рало“), Стојан Здравковић („Кад зелене врбе плачу“, „Девојка из моје улице“), Војислав Истатковић („Љубилиште“), Завичајни писци – („Добродошлица за птице“ – Лазар Миленковић, Станоје Станковић, Станимир Стојмировић, Бранимир Стаменковић, Божидар Митровић и Љубомир Живковић), Драган Здравковић („Снопоље“), Станимир Стојмировић („Другарско вече мртвих“), Мирослав Миловановић („Књижевно-критички фрагменти“).

МАРЕ С. КАРАНФИЛОВИЋ - Маре С Каранфиловић (девојачко Николовска), рођена је 11. априла 1968. године у Скопљу. Дипломирала је на Филолошком факултету у Скопљу и стекла звање професор књижевности и српског језика. Ради у Текстилној школи у Лесковцу. Објављивале песме у часопису „Поглед у будућност” Пољопривредне школе, 2002. године, и у заједничкој збирци Глубочица између обала. Заједно са Ненадом Стаменковићем написала је рецензију романа Братислава Годоровића „У сенци времена”, а опширно писала о делу проф. др Тихомира Петровића „Реторика“.

МИРОСЛАВ ЛУКИЋ - Мирослав Лукић је рођен 1937. године у Бериљу, недалеко од Прокупља, где је завршио гимназију. Вишу педагошку школу завшава у Нишу, да би потом на Филолошком факултету у Скопљу дипломирао на Одсеку југословенске књижевности и српскохрватског језика. Године 1961. долази у Лесковац и ради као професор у ОШ „Васа Пелагић”. По оснивању Радио Лесковца најпре је ангажован као лектор – акцентолог, а затим изабран за директора и главног и одговорног

уредника. Године 1976. постављен је за управника Народног позоришта у Лесковцу, где је допринео да Народно позориште доживи свој пуни уметнички процват, освајајући низ значајних републичких награда. Своје организаторске способности доказао је и у Народној библиотеци у Лесковцу, у којој је као директор радио од 1985-2001. године, понајпре на популарисању писане речи и ангажовањем низа значајних аутора из друштвених и егзактних наука. Добитник је многих друштвених признања, од којих је најзначајнија Октобарска награда Лесковца. Посебно писао о делу Жељка Хубача „Ближи небу“.

МИРОСЛАВ МИЛОВАНОВИЋ - Мирослав Миловановић, професор српског језика, препознатљив је у лесковачкој културној јавности по антологијској збирци песама „*Песмопис*“ (лесковачки песници 1945-1975), која се појавила 1977. године и сматра се најбољом збирком песничког стваралаштва Лесковца. Аутор је и књиге „*Књижевно-критички фрагменти*“ (Обелиск, Београд, 1970) у којој је представио тридесетак аутора међу којима и познате лесковачке ствараоце – Бору Здравковића, Јоцу Михајловића и Љубу Стојановића.

БИЉАНА МИЧИЋ - Биљана Мичић (1978, Параћин) – студије српског језика и књижевности завршила је на Студијског групи за српски језик и књижевност Филозофског факултета у Нишу 2001. године. Магистарску тезу под насловом „*Поезима и поетика Милана Дединца*“ одбранила је 2012. године. Бави се књижевом критиком и есејистиком. Од 2009. до 2011. године била је у уредништву часописа *Наше стварање*. Године 2010. београдска

Алтера објавила је у библиотеци „Калем“ њену књигу *Под језиком, над говодом: Огледи о Настасијевићу и Цунићу*. Године 2012. са Владимиром Мичићем приредила је књигу изабраних радова Николаја Тимченка о Андрићу и Црњанском – „*Између стврности и егзистенције*.“

ВЛАДИМИР МИЧИЋ - Владимир Мичић (1975, Ниш) – књижевни критичар и есејист. Објављивао у књижевном магазину, Књижевном листу, Нашем стварању и Помаку. Написао запажене прилоге и Николају Тимченку.

БОРКИЦА МИЛОВАНОВИЋ - Боркица Миловановић је рођена 15. априла 1947. године у Свођу, општина Власотинце. Професор. Уредила више литерарних свезака поезије „*Глубочица између обала*” и уредник је дванаест књига поезије у издању КК „Глубочица”. Била је члан редакције Нашег стварања и двадесет година секретар. Објављивала у заједничким збиркама и часописима. Објавила је и збирку песама „*У сенци чаровања*”. Од 2000. године председник је КК Глубочица. Написала више књижевних рецензија и монографију о Књижевном клубу Глубочица.

ПРОФ. ДР ДУШАН ЈАЊИЋ - Душан Јањић (Скопље, 3. децембар 1937). Дипломирао је на *Филолошком факултету* (романистика) у Београду (1961) и на *Правном факултету* у Нишу (1968). Магистарске студије завршио је на Филолошком факултету у Београду (1976), специјалистичке у Паризу на Институту ВЕЛС (1979/80); *докторирао* на Филолошком факултету у Београду (1986). Проф. др Душан Јањић носилац је француског одликовања *Витез рада Академских Палми*,

добитник награде „Златна франкороманистика“, књижевне награде „Николај Тимченко“. Магистарски рад Душана А. Јањића „Позориште Рожеа Мартела ди Гара“, који је одбранио 1976. године (142 стране), а потом и докторска дисертација „Југословенске књижевности у француским књижевним часописима после Другог светског рата“, одбрањена 1986. године (550 страна), наишле су на изванредан пријем стручне јавности.

ПРОФ. ДР ТИХОМИР ПЕТРОВИЋ - Тихомир Петровић је рођен 1949. године у Бошњацу код Лесковца. Професор је на Педагошком факултету у Сомбору. Основну школу похађао у родном месту (1956-1964), гимназију у Лесковцу (1964-1968), вишу педагошку школу у Нишу (1969-1971). Филолошки факултет Универзитета у Београду похађао је као ванредни студент (1972-1976). Магистрирао је на Филолошком факултету у Београду, на смеру Наука о књижевности са темом „Погледи Велибора Глигорића на књижевност реалистичке оријентације“ (1986). Докторску тезу под називом „Књижевна критика о српској књижевности за децу“ одбранио је на истом факултету (1990). Професор Петровић пише књижевну критику и кратку прозу. Добио је награда за најбољи магистарски рад 1986. на Филолошком факултету у Београду; добитник Повеље Културно-просветне заједнице општине Лесковац за књижевни рад (1991); награда Змајевих дечјих игара из Новог Сада за 2002. годину, Нови Сад, Међународни центар књижевности за децу, Змајеве дечје игре.

Објавио је, између остаог, следеће књиге: *Велибор Глигорић о реализму*, Београд 1993; *Огледи*

и критике из књижевности, Врање 1994; *Народна књижевност за децу*, Нови Сад 1997; *Машта и игра*, Ниш 1998; *Школски писци*, Врање 1999; *Новосадски песнички круг писаца за децу*, Нови Сад 2001; *Историја књижевности за децу*, Врање 2001; *Библиографија Момчила Златановића*, Врање 2002, *Умеће говорења*, Врање 2003, *Основна школа у Бошњацу*, Лесковац 2003, *Књижевност за децу – Теорија*, Учитељски факултет Сомбор 2005; *Реторика*, Сомбор, Учитељски факултет 2006, *Антологија српске поезије за децу*, Учитељски факултет Собор 2006, *Увод у књижевност* 2006.

Професор др Тихомир Петровић објавио је и „*Књижевне записе I*“ и „*Књижевне записе II*“ у којима је знатну пажњу посветио и лесковачким ствараоцима. У првој књизи „*Књижевних записа*“ објављени су осврти или приказе дела неколико лесковачких писаца: Боре Здравковића, Томислава Н. Цветковића, Данила Коцића, Јована Пејчића и Душана Јањића. У другој књизи „*Књижевних записа*“ Петровић пише о у одељку „*Лесковачки књижевни круг*“ о Драгану Тасићу, Љиљани Јањић, Данилу Коцићу, Станку Миљковићу, Милану Божовићу, Груји Петковићу, Јосифу Стефановићу и Верици Баторовић Божовић.

ЈОВАН ПЕЈЧИЋ - Јован Пејчић је рођен 4. јануара 1951. године у Бошњацу код Лесковца. Гимназију је завршио у Лесковцу. Дипломирао је магистрирао на Филолошком факултету у Београду. Књижевни је критичар, историчар књижевности и есејист. На Филозофском факултету у Нишу предаје српску поезију и српску критику XX века. Живи у Београду. Објавио је књиге: *Тајна и крст* (Београд 1994), *Облик и реч критике* (Београд 1994), *Заснови Григорија*

Возаровића (Београд 1995), *Култура и памћење*, (Београд 1998), *Милан Ракић на Косову* (Београд 1998) и *Простори књижевног духа* (Ниш 1998). Његов приређивачко – критичарски рад обухвата и *Књигу о Светом Сави* (заједно са С. Нешићем и Н. Ћосићем, Београд 1996), *Историју нове српске књижевности* Јована Скерлића (Београд 1997) и кратке списе *Зеница трагизма Јустина Поповића* (Ниш 1998). Пејчић је, између осталог, добитник награде „Геца Кон“.

ЈОВИЦА СТАМЕНКОВИЋ - Јовица Стаменковић је рођен 1974. године у Пироту. Апсолвент је српског језика и књижевности на Филозофском факултету у Косовској Митровици. Аутор је бројних приповедака, прича, есеја, приказа и чланака објављених у лесковачким листовима и часописима: „Наша реч“, „Помак“ и „Наше стварање“. Секретар је Управног одбора Удружења писаца Лесковца. Живи у Лесковцу. Стаменковић је аутор веома запаженог књиге есеја „*Одбрана Црњанског*“, „*Ноћа вештица*“ и бројних приказа у српским часописима и лесковачким новинама „Тачка“ у којима је показао неспорни критичарски дар.

МАРИЈА СТОЈАНОВИЋ - Марија Стојановић је рођена у Лесковцу 1979. године. Живи у Вучју. После завршене Медицинске школе у Лесковцу, дипломирала је на Филозофском факултету у Нишу (Група за српски језик и књижевност). Бави се књижевном критиком. Радове објављује у лесковачком „Помаку“ и Српском југу“. Аутор је књиге *Постигнућа* у којој је обједињено 16 књижевнокритичких текстова посвећених савремереном српском прозном стваралаштву.

Концепција књиге одређена је поднасловом (*Један писац, једна књига*) – сваки од текстова посвећен је конкретној књизи, или одређеном аспекту дела које се разматра. Различиту природу текста одредиле су различите интенције са којима ауторка приступа одређеној књизи – једни имају форму осврта, други форму приказа, а неки се приближавају жанру есеја. Радови откривају духовне преокупације ауторке: предмет њеног интересовања јесу писци који представљају стожере српске књижевности и њене врхунске домете, затим аутори који су на неки начин постављали нове смернице у развојном току српске књижевности, или они ствараоци који су се наметнули актуелношћу свога стваралаштва.

МИЛЕНА СТОЈАНОВИЋ - Милена Стојановић је рођена 1974. године у Лесковцу. Филозофски факултет (Група за српски језик и књижевност) завршила је у Нишу, а магистрирала на Филолошком факултету у Београду. Од 1997. године била је стипендиста Министарства за науку и технологију и сарађивала на Институту за српски језик САНУ и Институту за књижевност и уметност, где је стално запослена на пројекту Теорија књижевности. Као добитник стипендије Сасакава фондације у току 2000. године, похађала је предавања на париском универзитету Sorbonne Nouvell (Paris III). Позију, есеје и критичке текстове објављивала у књижевним часописима (Стил, Наш језик, Књижевност, Свеске, Градина, Багдала, Помак, Наше стварање). Објавила књиге песама: „Дуга пред огледалом” (Гимназија, Лесковац 1993), студију „Књижевни врт Борислава Пекића” (Институт за књижевност и уметност - „Мали Немо”, Београд – Панчево 2004) и књигу есеја „Поглед на пишчев радни сто” („Мали Немо,

Панчево). Бави се књижевном теоријом и критиком. Члан је Друштва књижевника Војводине. Уредник је часописа „Свеске”, ревије „Sveske-ArtTEch” и у Издавачкој кући „Mali Nemo”.

ЈОВИЦА СТОЈАНОВИЋ - Јовица Стојановић је књижевни критичар и антрополог, рођен у Бошњацу, а већ тридесет година живи и ради у Београду. Аутор је књига „Љубав и смрт“, „Анатомије живота“ (о самоубиству), „Одевена животиња“ (антропологја моде), „Силовање“, „Старост“, „Секс и култура“, „Култура и психијатрија“, „Женска агресивност“, „Речник антрополошких сумњи“, „Женска „љубав и сексуалност“. Писао је о лесковачким ствараоцима, посебно о делу Радета Јовића (Ђефли тефтер), Станку Миљковићу (Рашки сликар), Новици Величковићу (Светла на моја сећања)

ДУШАН СТОШИЋ - Истакнути српски стваралац, аутор *осам књига* – три су из области физике, а остале из других области: филозофије и књижевне критике, углавном. А ту су и бројни радови (филозофски, књижевно-критички, научни) објављени у низу часописа и листова, већим делом из Београда. Као житељ Лесковца стекао је име истакнутог филозофа, али и дисидента, што га је, претпостављам, и одвукло из Лесковца. Одселио се у Београд 1972. године, али са Лесковцем није прекидао везу до дана данашњег. Стошић је опширно писао о Саши Хаџи Танчићу и проф. др Душану Јањићу.

ДИМИТРИЈЕ ТАСИЋ - Димитрије Тасић, књижевни критичар. Рођен 1938. у Рашкој. Био

уредник *Студента*, главни и одговорни уредник књижевног листа *Видици*, уредник ТВ емисија *Лектура* и *Културни додатак* ТВ Београд, главни и одговорни уредник БИГЗ-а. Уредник часописа *Наше стварање*. Живи и ради у Београду. Димитрије Тасић, дуго и врло успешно је уређивао лесковачко *Наше стварање*, али је у том мукотрпном послу имао и доста проблема, па је, коначно, са те дужности отишао – незадовољан! Опширно је писао о делу Првољуба Пејатовића и Николаја Тимченка, али и другим лесковачким ствараоцима.

ДРАГАН ТАСИЋ - Драган Тасић је рођен 1962. године у Грделици, школовао се у Лесковцу и Београду. Завршио је Општу књижевност са теоријом књижевности на Филолошком факултету у Београду. Објављивао песме, есеје и критике у београдским, лесковачким и другим часописима. Штапао књиге „*Зачарана кутија*”, 1990. и „*Престо псоглава*”, 2000. године. Удружење писаца општине Лесковац објавило је Драгану Тасићу „*Књижевне акценра*“ (2004), а две године касније појавила се у издању Филекса из Лесковца његова нова књига есеја „*Завичајни круг и српске теме*“. Збирку песама „*Силазак речним путем*“ објавио је у издању Филекса 2008. године. Добитник је награде „Николај Тимченко“ за студију *Књижевни акценти*.

ЖИВОЈИН ТАСИЋ - Живојин Тасић је рођен у Лесковцу 1956. године. Завршио Филошки факултет у Београду (Група за општу књижевност) и специјализацију за редиговање и лекторисање. Опширно је писао о раду проф. др Тихомира

Петровића (Књижевни записи), проф. др Живана Стојковића (Криво огледало).

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО - Николај Тимченко је рођен 6. децембра 1934. године у Лесковцу и у Лесковцу је проживео цели свој век, посвећен до краја стварању – књижевном, филозофском, културном. После завршених студија у Београду, Тимченко је једну годину провео као професор у Пољопривредној школи у Лесковцу, а потом је, све до пензионисања, радио као лектор у градским народним новинама, у „Нашој речи”, у којима је више година, из недеље у недељу, објављивао књижевну и позоришну критику. Опширно је писао о позоришном животу у Лесковцу (Лесковачко позориште до 1941).

У Лесковцу је 19. маја 2006. године у Камерној сали Лесковачког културног центра представљена *Задужбина Николај Тимченко*. За живота, Николај Тимченко објавио је књиге: *Фрагменти из историје Лесковачког позоришта 1, 1896-1941* (Лесковац 1967), *Песник и завичај, Белешке о бивању човека у литератури* (Крушевац 1969), *Записи о песнику. О поезији Васка Поне* (Крушевац 1972), *Фрагменти из историје Лесковачког позоришта 2 1970-1980* (Лесковац 1981), *Народни музеј у Лесковцу 1948-1983* (Лесковац 1983). Библиографија штампаних радова Николаја Тимченка веома је обимна. То недвосмислено показује „Библиографија Николаја Тимченка“, књига Дејана Вукићевића, коју је почетком децембра 2008. године објавили Задужбина и Лесковчаки културни центар. У њој, Тимченко се као аутор појављује 1.161 пут, док су о њему и његовом делу до сада објављена педесетак радова.

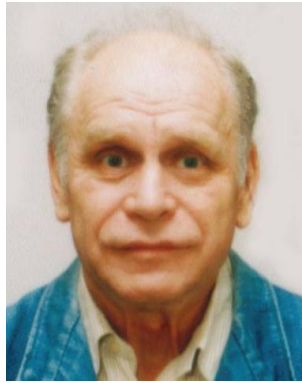
ВЕЛИМИР ВИЛИ ХУБАЧ - Велимир Вили Хубач је рођен у Винковцима 1934. Гимназију је завршио у Лесковцу и већ тада је почео да се бави новинарством као сарадник „Наше речи”, а од 1955. године је професионални новинар „Наше речи”. Хубач је објавио књиге: „Голоруки” (са Милорадом Чејовићем), „Текстици лесковачког басена”, монографије о познатом глумцу Драгану Димитријевићу и Фејату Сејдићу и др. У „Гласу Истре”, у тридесет наставака објављен му је роман за децу „Дјечаџи са риве”, а у Зеници, у Нашој ријечи, у 20 наставака појавио се његов *фељтон и тамошем позоришту*.

ПРОФ. ДР НИКОЛА ЦВЕТКОВИЋ - Никола Цветковић, есејист, песник, књижевни историчар, научни и педагошки радник, рођен је 21. јуна 1939. године у Лесковцу, где је завршио основну школу и гимназију. Дипломирао је на Филолошком факултету у Београду на Групи за југословенску и општу књижевност. На истом факултету редовно је похађао наставу на трећем степену (Група за историју књижевности), где је магистрирао 1973. године са тезом „Поетика Милана Дединца”; и докторирао 1981. године са тезом „Песничко стваралаштво и поетика Милоша Црњанског”. За више од четири деценије бављења књижевно-критичким, научним и списатељским радом *публиковао је више од 550 библиографских јединица*. (Библиографија радова наставника Универзитета” (1990 - 1995), књ. IV, Крагујевац, 1996. године). Живи у Београду.

Уместо закључка

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО: ЖИВОТ И МИСАО - ХРЕСТОМАТИЈА И КОМЕНТАРИ

Обимно и разноврсно научно и књижевно дело Николај Тимченка захтева пажљив, озбиљан научни приступ добрих зналаца српске, француске и европске књижевности, што се, ван сумње, не би могло да каже за аутора ове књиге, али усудио сам се да је напишем свестан величине и значаја рада Николаја Тимченка поводом десете годишњице од његове смрти.

Како сам написао на почетку двотомне студије (својеврсне хрестоматије) *Лесковачки писци – трагови и трагања* (Лесковац 2015, 2016) ово дело рађало се из протеста, али уз много наде, јер сам хтео, иако свестан своје недовољне упућености у све тајне лесковачке литературе и недовољног знања у писању оваквих књига, да се као човек овог *временског теснаца*, макар делимично, одужим вредним, упорним људима, који су живели у другом *временском простору*. Истовремено настала је из жеље да прибележим, макар узглед, у фрагментима, који камичак сјаја о људима, писцима, и не само њима, који и данас стварају каткад потпуно заборављени или врло мало признати у средини којој су поклонили најлепше године и своје најлепше снове.

Књига о Николају Тимченку, једном од најобразованијих стваралаца нашега доба, писана је са надом да ће неким послужити као подстрек да се лате тог заносног, лепог трагања за нечим што се зове – *литература*.

Књига *Николај Тимченко: живот и мисао - хрестоматија и коментари* није, наравно, само моје дело. Могло би се рећи да је и понајмање моја рукотворина. Ако се пажљиво чита, а верујем да ће је многи тако и читати, лако се може уочити, као на брисаном простору, да ми је у овом подухвату богата литература била највећи савезник.¹⁰⁶

На крају, било би сигурно добро (бар као оправдање) цитирати проф. др Тихомира Петровића (*Историја српске књижевности за децу*): „Ако се могла поткрасти понека омашка, која нас по људској слабости несустало прати, онда то, поред осталог, није знак пристрасности или мањкавости субјективне природе (разлози свакако леже и у томе, и сваки је изговор слаб), него само потврда чињенице да је – на оваквом послу и на једном овако несрећеном пољу – тешко начинити дело у целини успело у својој замисли, чак и да су на располагању претходне предрадње и опширна испитивања.¹⁰⁷

Ипак, без лажне скромности могао бих да закључим да сам у овој књизи, макар делимице, омогућио још потпунији увид у обимно, изузетно вредно, дело Николаја Тимченка чије је стваралаштво подстицајно за нова истраживања, упоран и систематски рад историчара српске и лесковачке књижевности књижевних критичара, публициста и других уметника нашега савременог литерарног и свеколиког уметничког тренутка.

Данило Коцић

-
- ¹⁰⁶ Шта значи хрестоматија? Проучавање онога што највише вреди знати, избор узорних места разних писаца, узорних чланака (нарочито за учење језика); избор филозофских књижевних дела.
 - ¹⁰⁷Тихомир Петровић, *Историја српске књижевности за децу*, Учитељски факултет Врање, прво издање 2001. стр. 547.

О АУТОРУ

Данило Коцић и његово дело –
оцена критичара – извод)

Данило Коцић (4. септембра 1949. село Дадинцу, Власотинце), дипломирани правник и професор. Као стипендиста Косова и Метохије био је професор српског језика и Устава СФРЈ у Гимназији „Браћа Рибар“ (Исток, Косово и Метохија) и Гимназији „Стеван Јаковљевић“ (Власотинце).

Коцић је био новинар и уредник у приштинском дневном листу *Јединство* 1977/1978. године, а затим је три деценије радио као новинар - дописник *Политике* из Лесковца и југа Србије. Један је од оснивача (био је и председник) Удружења писаца Лесковца и стални сарадник гласила *Помак*. Члан је Удружења новинара Србије и Удружења књижевника у домовини расејању.

%

КЊИЖЕВНИ РАД: РОМАНИ: *Изабрани живот* (Лесковац 1997), *Изабрана тишина* (Лесковац 2000), *Изабрани дани* (Лесковац 2012), *Измаглице* - трилогија (Лесковац 2016); ЗБИРКЕ ПЕСАМА, ПРИЧА И АФОРИЗАМА: *Чудна лађа*, песме (Лесковац 1987), *Дневник на распусту*, песме (Лесковац 2002), *Говор камена*, песме (Лесковац 2004), *Песма жени*, песме (Власотинце 2007), *Невреме* – приче из завичаја (Лесковац 2016), *Аутобиографија – време сенки*, I део (Лесковац 2016), *Афо(к)ризми и друге (не)згоде*, (Лесковац 2017), *Афоризми са тужне пруге, I* (Лесковац 2018); *Афоризми са тужне пруге II* (Лесковац 2018);

%

СТУДИЈЕ И ПУБЛИКАЦИЈЕ: *Лесковачки писци – трагови и трагања*, I-II (Лесковац 2015, 2016), *Лесковачки песници – панорама лесковачког песништва 1944 – 2014* (Лесковац 2015), *Изабрани списи – сликање меморије* (романи, приче, песме, Лесковац 2016), *Хумор у делима писаца лесковачког краја* (Лесковац 2016), *Говор Лесковца и југа Србије* (Лесковац 2016), *Проф. др Душан Јањић: живот и мисао – хрестоматија и коментари* (Лесковац 2017), *Проф. др*

Тихомир Петровић, живот и мисао – хрестоматија и коментари (Лесковац 2017), *Проф. др Драгомир Радовановић: живот и мисао – хрестоматија и коментари* (Лесковац 2017), *Др Добривоје Бошковић: живот и мисао – хрестоматија и коментари* (Лесковац 2017), *Говор Лесковца и југа Србије међу дијалектима српског језика* (Лесковац 2021), *Лесковачки писци и њихово доба*, друго измењено и допуњено издање на више од 1.100 страна великог формата (Лесковац 2021), *Др Добривоје Бошковић: живот и мисао – хрестоматија и коментари* (друго издање, Лесковац 2022), *Драган Радовић: живот и мисао – хрестоматија и коментари* (Лесковац 2022), *Бора Здравковић: Живот и мисао* (Лесковац 2023).

Данило Коцић је својим књижевним стваралаштвом стао у први ред лесковачко-власотиначке литературе. Песник и прозни писац, представља се као свестрани стваралац (више романа, збирки песама, критичар и историчар књижевности).¹⁰⁸

* ¹⁰⁸ Мр Лука Крстић, „Власотиначка песничка панорама“, приказ, *Кућа од расцветалих жеља*, збирка песама власотиначких аутора, Фондација даровитих „Христифор Црниловић – Кица“, Власотинце, 2007, стр. 208-209. *Напомена*: Мр Лука Крстић, одличан писац, био је изванредан гимназијски професор, који је предавао и мојој генерацији далеке 1965/66. године.

ИЗАБРАНИ ЖИВОТ - У роману *Изабрани живот (Из Бележска мојих дана)*, који је његов прозни првенац, Данило Коцић користи своје богато народно искуство, а то значи познавање животне свакодневице и детаље који чине њену реалност.¹⁰⁹

(...) Своје опредељење да исприча једну животну, реалистичну причу, Коцић је остварио послуживши се досетком, која му је омогућила да у нарацију унесе потребну иронијску дистанцу и знатно обогати раван свог казивања. Наиме, он је свом јунаку – наратору наменио улогу лика који је изабрао да умре у један одређени дан и да онда из гроба исприча све оно што је видео на сопственој сахрани и што је записивао у белешкама свога живота, тј. да изведе једну ретроспекцију прошлих догађаја, дакле да као „мртв“ буде и потпуно слободан у својим сећањима на оно што се догађало. И његова прича тече без застоја и длаке на језику. (...) Рукопис је испуњен сочним, добро пронађеним детаљима који карактеришу људе и догађаје и представљају са мало речи менталитет ликова о којима се се говори и карактер власти и система који је владао земљом, људима и догађајима. (...) Писац је понегде исувише експлицитан, има нешто и понављања и непотребног карикирања, што значи да иронија која је увек добро оружје оваквог начина казивања прелази у карикатуру која ипак не може да се оправда ако се гледа из велике књижевне структуре и поруке која треба да произађе из ње саме.

У сваком случају, рукопис Данила Коцића заслужује да угледа светло дана и биће освежење наше завичајне књижевности која је досад догађаје који су у овом роману

¹⁰⁹ У роману *Изабрани живот*, који се појавио као прва књига у едицији романа лесковачке „Наше речи“ 1997. године (редакција: Михајло Дедић, уредник, Саша Хаџи Танчић и Велимир Хубач), Роман је изазвао значајну пажњу критике; објавило више занимљивих осврта у лесковачкој периодици, али и у Културном додатку *Политике*.

предмет пажње представљала у другачијем, рекло би се исувише „идеалном”, а то значи нереалном светлу.¹¹⁰

На почетку романа *Изабрани живот (Из Бележска мојих дана)* објављени су, као мото стихови чувеног лесковачког песника Борислава Боре Здравковића:

*Није моја, туђа је ова јесен:
ја и живот мој још се нисмо срели.
И када ћутим над собом наднесен,
то неко други моје речи вели.“*

%

ИЗАБРАНА ТИШИНА - Амбициозно писан роман, који је дело искусног новинара и аутора, између осталог, једног успелог романа (*Изабрани живот*, „Наша реч“, Лесковац 1997) описује догађај који би се временски, као и претходни, могао ситуирати у нашу ближу прошлост. Али, за разлику од претходног, у овом роману нема ироније и хумора којим је писац „олакшавао” опис једног времена и догађаја у селу из којег су и јунаци овог романа.¹¹¹

Роман *Изабрана тишина (Случај новинара Косте Даниловића)* писан је у озбиљном тону, без присенке ироније и без дистанце; у њему преовлађују трагика и патња, као резултат извесних спољашњих околности и деловања неких порива у људима. Можда је било потребно направити извесне стилске исправке и, нарочито, сажимања, али и у овом руху роман је, мада донекле натопљен размишљањима и изношењем патњи и бола, остављајући утисак извесне тежине и једноличности, у појединим деловима импресиван.

Зато ово дело Данила Коцића заслужује сваку пажњу и, пре свега, читаоце. У сваком случају, и без икакве интервенције, роман Д. Коцића представља литерарни текст који знатно обогаћује завичајну књижевност. Коцић, у тим оквирима,

¹¹⁰ Николај Тимченко, Извор из рецензије, *Изабрани живот*, „Наша реч“, Лесковац 1997. године

¹¹¹ Николај Тимченко, новинар и публициста, филозов и велики зналац српске, али и светске литературе, аутор је рецензије романа *Изабрана тишина (Случај новинара Косте Даниловића)*, Удружење писаца општине Лесковац, 2000. године. *Политика* је 2000. године објавила у петнестав наставака најбоље странице тога дела.

придружујући се општим тенденцијама у савременој српској књижевности (Селенић, Жика Павловић) још једном поврћује своју особујност тиме што битно проширује и тематске и идејне димензије завичајне литературе.”

%

Недавно је из штампе изашао нови роман Данила Коцића *Изабрана тишина*.¹¹²

Ако ћемо овај Коцићев роман посматрати као целину, он је најпре снажан искорак ка квалитету у односу на први роман *Изабрани живот*, а ова оцена обезбеђује му право место у савременој српској литератури.

Писан сјајним стилем, уз богато коришћење лексичке грађе, прави је изазов за читаоце модерне литературе. Ако се свему томе дода и чињеница да је фино психолошки изнијансиран, она му свакако треба поћи у сусрет.

Коцићев роман *Изабрана тишина* је тако структурално урађен да се не да препричати. У суштини, он је једна снажна метафора о људској усамљености, пуној бола и патњи, вешто урамљеној, у једно не тако далеко време, када су победници били господари људских судбина, а сви остали били под сумњом и истрагом.

(...) Очито је да је Коцићев циљ био да овим романом озбиљно загризе у савремену српску литературу. Колико је у томе успео показаће један од неумољивих судија – време! Можда би Коцићева књига била врло близу одреднице - „одличан роман” да у својој структури има причу, у смислу интриге.

(...) У Коцићевом роману, више је него сигурно, има и аутобиографских података, и то још једна ствар која може да се свиди. Бољи познаваоци културних и политичких прилика засигурно ће лако открити идентитет правих јунака, оних из живота. То нормално књизи не умањује вредност. Напротив, та луцидна Коцићева метафора, испричана изабраним језиком тишине, разлог је више да се прочита *Изабрана тишина*. Данило Коцић је својом књигом знатно обогатио не само завичајну, већ и српску књижевност.¹¹³

¹¹² Станко Миљковић, „Тишина једног романа“, *Записи у времену*, Лесковац 2002, стр. 77-78. *Напомена*: део критичког осврта објављеног у *Политици* маја 2000. године.

¹¹³ О роману *Изабрана тишина* писао је и есејист, професор књижевности Драган Тасић. Тај приказ је објављен у књизи *Завичајни круг и српске теме* („Филекс“, Лесковац 2006) под насловом „Лирски роман Данила Коцића“.

ИЗАБРАНИ ДАНИ - Радња овог завичајно-психолошког романа догађа се у Забрђу, селу виноградара, селу „мионог колорита“, у другој половини двадесетог века. Фабула јединствена по току радње, подељена је у осамнаест целина, циклуса, изабраних дана.¹¹⁴

Породицу Петровић, оца Станоја, мајку Милицу (син Јован је отишао на фронт), у невреме, када је гром ударио „свом силином преполовио храстово дрво изнад школе“, у свануће, буди ударање „по прљави окнима куће“. Милица, унезверена као звер, буди се и запомаже. Станоје, тек преболео, узима пушку, сањиво се закашља и пита тог „непознатог створа“ да каже шта жели. И Милица дрхтећи пита: „Ко си и шта те натера да дођеш у ово недоба?“

То је Петар из Црне Баре.

Пошто га је Милица препознала, уводи га у кућу, поставља сто са сиром, ракијом и погачом. Пале лампу.

Станоје и Милица страхују да Петар доноси лоше вести са фронта на коме је и њихов син Јован. Те ноћи све је било у знаку људског нестајања. Над забрђем непогода. Забрђанска река нарасла је са рупских брда и излила се из корита.

Прозбори Петар зубатим гласом: „Нећу богме сести док ти не истоварим своју муку, макар овако преко реда!“

Осамнаестог изабраног дана у Забрђу пада снег. Невреме. Браћа, Предраг и Ненад, разговарају, пију добро домаће вино и прелиставају очев рукопис.

Овим ремек делом, писац Данило Коцић је литерарно овековечио Забрђе, родно Дадинце, за сва времена. Завичај је немир који храни осећања! Завичај је део идентитета самог писца! Завичај је простор на коме су трагови незаборава! Писац открива непознате лепоте свога завичаја! И док описује

¹¹⁴ Станко Ђорђевић, „Изабрани дани“, приказ, *Наша реч*, Лесковац, 8. октобра 2015.

речима свој завичај, писац тај исти простор види као естетску слику!

Шта је квалитет романа *Изабрани дани*? Љубав према завичају без мистификације! Фабула романа нас враћа у доба младост и радости, у родитељски дом. Садржај романа заслужује да се екранизује!

Данило Коцић, новинар широких видика, писац речи које говоре, по образовању професор књижевности, дипломирани правник, аутор бројних књижевних дела (осам књига), огледао се и у лирици и епици, историчар књижевности, критичар, глосолог, племић поетике која блиста линвистичким сјајем у храму епике, естетика по оку које открива скривене лепоте. Стилизовани искази, приповедања, чак и епска мирноћа, упечатљиво сведоче да је писац Данило Коцић литерарно обликовао рељеф свога завичаја.

%

Томислав Стевановић, новинар и књижевни критичар из Лесковца, по проглашењу романа *Изабрани снови* за најбољи роман на анонимном књижевном конкурс у Лесковачког „Филекса“ у *Нашој речи* написао следећи осврт: „Дугогодишњи дописник *Политике*, правник и професор књижевности Данило Коцић, добитник је прве награде на другом годишњем конкурс у најмлађе издавачке куће „Филекс“ из Лесковца. По оцени стручног жирија, његов роман *Изабрани снови* је освојио прво место, као што је и збирка песама „Записи о боли и слово о самоћи“, аутора Милета Петровића из Источног Сарајева. Жири је имао прилике да прегледа двадесетак рукописа и исто толико збирки песама приспелих на овогодишњи књижевни конкурс. Иначе, Данило Коцић је, по мишљењу критике, већ је објавио престижне збирке песама *Говор камена*, *Чудна лађа* и *Дневник на распусту*, као и сада већ трилогију романа *Изабрани живот*, *Изабрана тишина* и *Изабрани снови*. Текст романа је изванредан, а приступ теми једноставан, и сигурни смо, биће врло прихватљив код најшире читалачке публике у нашем граду, као наставак већ објављене трилогије.¹¹⁵

* ¹¹⁵ Роман се појавио 2012. године у издању “Народне библиотеке Десанка Максимовић” из Власотинца и „Удружења писаца“ Лесковца. Иначе, жири за избор романа на „Филексовом“ конкурс били су: Саша Хаџи Танчић, професор, књижевник, Дејан Ђорђевић, професор и књижевник и Радисав Филиповић, власник издавачке куће „Филекс“.

Место Забрђе постаје вишеслојна метафора универзалне отуђености, напуштености, мрака и чамотиње, заблуда и лутања, трајних немира и унутрашњих мрачних сила.

ЧУДНА ЛАЂА – *Чудна лађа* се истиче богатством мотива, разноврсношћу, па и свежином стихова. Сцене и слике у песмама су ненаметљиве, све је природно и из самог живота.

У појединим песмама јавља се епска црта, односно оне су помало приче. Као такве подсећају на нашу класичну поезију за децу. У збирци има и таквих песама и стихова који, заиста, припадају модерној поезији за децу.

Ово је прва збирка песама Данила Коцића, па је сасвим разумљиво што у њој има и неке несавршености, што се понекад осећа несклад у повезивању строфа, што се јави по која сувишна реч итд... Укратко, пред нама је лепа збирка песама за децу коју ће млађи читаоци, верујемо, примити са радошћу.¹¹⁶

%

ДНЕВНИК НА РАСПУСТУ - Детињство као највиша вредност живота и једина светла тачка у човековој свести све више заокупља пажњу нове наше књижевности као поетски најпривлачније раздобље људског доба. Слободна игра и машта привилегован је мотив, пре свега за децу и младе.¹¹⁷

Новинар по животном опредељењу, професор и правник по образовању, а песник (*Чудна лађа*) и писац романа (*Изабрани живот и Изабрани дани*), Данило Коцић за мотив своје збирке *Дневник*

* ¹¹⁶ Др Момчило Златановић, Бора Здравковић, рецензија, *Чудна лађа*, песме за децу, “Културни центар“, Лесковац. Главни и одговорни уредник издања мр Слободан Младеновић. Илустрације урадио Миодраг Нагорни, а технички уредили Михајло Дедић и Владимир Величковић.

* ¹¹⁷ Др Тихомир Петровић, *Дневник на распусту*, рецензија, “Удружење писаца општине Лесковац“, Лесковац 2002. годне. Књига, илустрована одличним прилозима Миодрага Величковића, познатог карикатуристе из Лесковца, привукла је пажњу критике и јавности.

на *распусту* узима ђачко доба, деци – читаоцима драгу и блиску тему.

Ма и летимичан поглед на стихове о ђачким јединицама, двојкама, тројкама, четворкама и петицама, о „помиловању” које тражи јединица, потом на коло песама под насловом „Мама коза”, закључно са темом за сценско извођење „Већање” – што све, заправо, чини садржину збирке – открива ведрину и ауторов хумористичко – игрив тон (оно што је стајна тачка и полазиште стваралаца готово свих генерација од, рецимо, Змаја, можда и његових претходника, преко А. Вуча, Д. Максимовић, Б. Топића и Д. Радовића, све до наших данашњих познатих дечјих песника).

Везујући игру и машту за ђачко – ђачке оцене – и петице и јединице као терет који ђаци носе о врату – Коцић се сасвим приближио дечјем бићу и психологији, његовој замисли и осетљивости.

Заснивајући свој исказ на машти као највишој естетској категорији, стављајући хумор у функцију игре, аутор разиграва читаочеву машту, ритам и дах њихов, доноси му и дарује потско задовољство и чисту естетску забаву.

Певао је, истина, помало конвенционално, старинским звуком, без посебно нових језичких склопова, речи и синтагме; водио „љути бој за риму” не би ли се одупро наративности која расплињава ритам и било радње – па, ипак, стихови о школском дневнику и учитељевим оценама не оскудевају у свежини, сликовитости, мелодичности и уметничкој лепоти.

Збирка *Дневник на распусту*, по свему, припада модерној поезији за децу и младе. Атрибут модерна поезија долази, у ствари, од растерећења стихова традиционалне дечје тематичке, биља и звериња, и сличних истрошених мотива.

(...) У својим најбољим примерима, када се аутор приближио равнотежи између богатства мисли естетских елемената, остварен је модеран стих, ако не радовићевког, а оно тартаљевског типа.

Држећи се поетског правила: не бити упрошћено досетљив, не претерати без разлога, не смејати се сувише гласно, Коцић је, уз неке нужне ограде, сачинио ритамски и мелодијски правилно организоване стихове, лаке и течне стихове достојне праве дечје поезије.

Драмски колаж „Већање“ већма аутора препоручује као уметника врло сигурне руке. Динамични мотив, заплетеност радње, драмским беокузима, лако наглашена акциона

усмереност, комични контрасти, психолошка тензија, дијалог, једном речи занимљива садржина хумористичко-потенцијала, окреће малог читаоца позитивним емоцијама, освежава га и релаксира. Чини се, овај текст жанра, узгред буди речено, оскудева књижевност и само позориште за децу као најхуманији и најприроднији вид постојања театра као уметности, уопште, најдирљивија манифестација дечје уметности – показује Коцића као књижевника продуктивне маште и сензибилитета.

У хладној, прецизној оцени, збирку једноставног језика и простог срца *Дневник на распусту* красе све одлике наше поезије, која не излази из оквира традиционалне поетике дечје литературе у ужем смислу речи.

Неоспорно занимљиве садржине, проткана лепршавим, жарујућим хумором, састављена са одређеном културом и укусом, Коцићева књига песама завређује труд младих као и одраслих читалаца.

%

ПЕСМА ЖЕНИ – Песничка збирка Данила Коцића припада, жанровски узето, љубавној поезији, најкарактеристичној врсти лирике и најчитанијем изразу осећања. Тема Коцићеве поезије је, дакле, љубав као једна од насушних и најважнијих човекових потреба. Љубав је највеликодушнија и најнесебичнија у природи, у исто време, највиши квалитет живота. Следствено томе, жена је централно - тематска Коцићева инспирација. У његовој визији, жена није ословни услов постојања човековог живота већ симбол љубави и недостижна вилинска лепота. Она није посуда ужитака, као што ни љубав није немир и жар тела и срца. Љубавна осећања остварена су на складан и продуктиван начин. Пажљиво инсконструисаном имагинацијом (имагинација је упориште ауторове поетске концепције) и креативним превазилажењем ограничења, Коцић нуди јасан израз своје осећању и јасан облик замасима своје визије. Његова поетика је у незамућеним, игривим сликама и контролисаном заносу, у уметничкој речи иза које стоје умни напор, уздржаност и опрезност. Индивидуалност израза је у уметничкој организацији и поетском искоришћавању језика.

Песник стоји изнад грађе и њоме се слободно игра. Лудистичка оријентација, чиста игра која укључује у себе

стваралачки импулс, проналази дух, машту, случајност, спонтаност, изненађење, варирање, оживљавање, занос, илузију, забаву у основи је ауторовог поступка и стваралачке интелигенције. Коцићева поезија о јачини и врелини осећања је сва у интерогативно – екскламативној форми. Ритам је, наиме, најзначајнија њена црта; ритам је снага и енергија која повезује све речи у једну целину. Коцићеве речи имају свој одзвук, као што стих има своју интонацију и гласовно гигање. као у поезији уопште, песников ритмички организован стих повећава склад садржини и форме: ритмичност, музикализација речи увлачи у магијски свет звучање речи, гласова и писмена. Акустички стилизована реч стварау читаоцу емотивну предиспозицију за доживљавање мотива, нуди осећања сазвучја и одушевљења. Маштене песничке слике Данила Коцића доживљавају се као естетски ужитак. Коцићев стих у читаоцу буди лепо, изазива у њему поетско расположење, у функцији је распламсавања животног жара. Шарм поезије је у звучном и топлим гласу, у ведрини којом је обавијен стих.

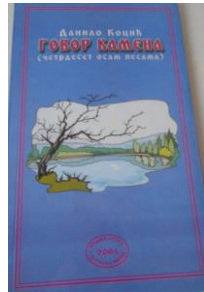
Дело слика језички и ритмички изатканих, испевано чипкасто прозирно, заправо је песникова игра интелекта и маште. Оно је, као и свако добро уметничко дело, од остварења која оплемењују човеков дух и изазивају радост. Љубав као симбол живота, напуштање поетске конвенције стандардне лекције, изналажење јато досетки нових имена, стилско домишљавање, игра у кајовском смислу речи, обриси романтичарско-споменарско, топлина гласа, све то, чине Коцићеву поему племенитом у литерарном значењу речи.

Коцићево поетско дело започето из сразмерно високе ноте, од првих стихова *Дал ћеш мени опет доћи? Да сањамо целе ноћи*, до последњег стиха *Моја мала љубишнице, магленнице, безгрешнице/ Дал ћеш мени опет доћи* одражава ниво тонске писмености, склад мисли, значење и ритам.¹¹⁸

%

* ¹¹⁸ Проф. др Тихомир Петровић, рецензија, “Игра интелекта и маште“, *Песма жени*, ауторско издање и Фондација даровитих „Христифор Црниловић“, Власотинце 2007, стр. 83-85. *Напомена*: Уредник издања: Србољуб Такић, песник из Власотинца.

ГОВОР КАМЕНА - Поезија Данила Коцића је лишена сваке фабуле, сликања догађаја и других захтева версификације; те класичне версифика турске особине аутор је подредио унутрашњој страни, збивањима и ритму у самом себи и личностима са којима комуницира.¹¹⁹

Ћутање у његовој песми има често већи значај и учинак од говорења, психолошке паузе су акције. У њој је све атмосфера и штимунг. Изгубљеност и беспомоћност људи Коцић нам не казује већ удахњује. То ми осећамо као јесењи ветар, као кишу, као елементарну непогоду, као пејзаж у коме смо се и сами нашли. Тај поетски штимунг је потекст који се рашчлањава у емоцији и остаје у нама као шум ноћи, као зближавање са његовим патњама. Његов свет чине завичајни људи. Они су увек са рукама испружених животу, недоживљеном, а слућеном, чији дарови увек падају мимо њих. У својој и њиховој промашености, песник нам открива и њихове немире, страхове и своју пољуљану веру у бољи, радоснији живот. У том животном, а туробном пределу песникове душе доминантно место заузима неколико људских судбина са хтењима и разочарањима у свом бивствовању. Ту је, пре свега, отац чијег се лика дотиче са великим пијететом, али и друге њему драге и занимљиве личности родног краја.

Данило Коцић, професор и правник по образовању, а новинар по опредељењу, књижевни таленат је показао у збиркама песама за децу *Чудна лађа*, *Дневник на распусту* и романима *Изабрани живот* и *Изабрана тишина*. Овога пута се успешно опробао у песмама за одрасле које ће бити пријатно изненађење за оне који воле модеран песнички израз.¹²⁰

* ¹¹⁹ Борислав Здравковић, рецензија, Данило Коцић, *Говор камена (четрдесет осам песама)*, ауторско и издање „Удружења писаца Лесковца“, Лесковац 2004.

* ¹²⁰ Збирка *Говор камена (четрдесет осам песама)*, ауторско и издање Удружења писаца, Лесковац 2004. (уредник проф. др Душан Јањић, председник Удружења писаца).

%

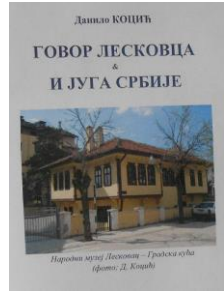
ГОВОР ЛЕСКОВЦА И ЈУГА СРБИЈЕ

- Језик којим људи међу собом опште и споразумевају се, који једни другима исказују своје мисли, осећања и расположења, није ништа друго већ низ веза појединих речи. То је сасвим једноставна и позната истина за коју не треба никаквих посебних доказа.¹²¹

(...) Обично се узима да српскохрватски језик има три основна или главна дијалекта и то: *штокавски*, *чакавски* и *кајкавски*, који су ове називе добили према томе како у њима гласи упитна заменица *што* (одн. *шта*). Овај облик те речи има само у говорима првог од набројена три дијалекта, у другом она гласи *ча*, а у трећем *кај*. А сваки од тих дијалеката има опет по већи број говора у понечему различитих међу собом.¹²²

(...) Најстарији штокавски говори протежу се правцем југозапад – североисток од призренског краја до Тимока, те се зову *призренско-тимочки говори*. Они захватају источну и јужну Србију између горе означене јужне и источне границе штокавског дијалекта према Републици Македонији и Бугарској и северозападне његове границе, источно од Зајечар, иде нешто јужније од овога града, преко планине Тупижнице, Ртња и Буковника (на запад) до Сталаћа, а одавде скреће на југ између Малог и Великог Јастрепца, иде према Прокупљу и Куршумлији и даље пролази источно од Приштине на Косову. Одавде та граница опет скреће, сад према југозападу, преко вароши Липљан и планине Голеша силази у Подрим, обухвата призренски крај и допире до Ђаковице.¹²³

Говор Лесковца (и околине) спада у призренско-јужноморавски говорни тип призренско-тимочног дијалекта. Као такав он се налази у корену српске дијалектологије као науке. Једино у Вуковом осврту на српске народне говоре нема помена о лесковачком говору, као што нема ни говора

* ¹²¹ Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик*, II, „Научна књига“, Београд 1969, стр. 1.

* ¹²² М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик*, I, „Научна књига“, Београд, 1970, стр. 7.

* ¹²³ М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик*, I, „Научна књига“, Београд 1970. стр. 11.

југоисточне Србије уопште. Вук, као што знамо, није познавао говоре источне и јужне Србије и они нису нашли своје место у његовој подели српских народних говора. Он, нажалост, у свом Речнику под одредницом Торлак даје тумачење да је то “*човјек који нити говори чисто српски ни бугарски*”, што је – обично у негативном контексту и са лошом намером – често цитирано место из Вуковог речника.¹²⁴

Своје место лесковачки говор налази већ у раду норвешког слависте Олафа Броха – *Дијалекти најјужније Србије*. Олаф Брох је Лесковац сврстао у говоре моравске долине, којима по њему припадају врањски и лесковачко-власотиначки говор.

Оснивач српске дијалектологије у правом смислу – Александар Белић – уврстио је говор овога града у своје обимно дело *Дијалекти источне и јучне Србије*, те је тако лесковачки говор предмет проучавања дијалектологије још од самих њених почетака, а то значи од 1905, када је А. Белић објавио своју обимну монографију.

Лесковачки говор у фонетском смисли карактеришу ударни акценат и полуглас (у лингвистици се обележава са њ) (*лъкѣѣк, чѣкалица, петѣл...*). Остали гласови се углавном изговарају као и у књижевном језику, осим гласа ч који се изговара меко (*појаву називају цокањем*). У морфолошком смислу, главна карактеристика је постојање само два падежа: номинатива и падежа за све друге облике именских речи (*casus generalis*). Глаголи немају инфинитив, а код неких глагола има специфичних облика (работив, певав, бегав...). Карактеристичне су и заменице (*ги, га, гу, њума, њојзим*)... Особена је и компарација придева, која иде са предлозима (*убав, поубав, наујубав*). У овом говору се компарирају и именице (*човек, почовек, најчовек*). На лесковачком говору написана је вредна књижевно и лингвистички релевантна литература, а сакупљен је драгоцен лексички и фолклорни материјал.

СТАРА АКЦЕНТОЛОГИЈА – За илустрацију говора Лесковца и југа Србије (уз обележене акценте) наводимо

* ¹²⁴ Јордан Марковић, „Лесковачки говор и српска дијалектологија“, *Наше стварање*, Лесковац 2007.

примере из *Речника говора јабланичног краја* Радмиле Жугић:¹²⁵

- Идòмо ја и Тòма у Лескòвац, купимо на унùке млòго ùбаве аљинке на крнèри.
- Понèси амрèл, мож заврне, видиш да се облàчи.
- Бàбе послè у сабòр у àк плàдне, па разапèле амрèли.
- Млòго ву досàђује тај кàмењ у жљùч, ће мòра да ìде на аперàцију.
- Изучија се ùбаво да свира рамунìку, рамунìкаш на мèсто.
- Донèси артишке да подлòжим òгањ!
- Од овòј бèло брашно нèма арчèње до Велигден. Млòго се даја на арчèње, а ништа нèће рабòти.
- Нèмам атър ништа да рабòтим, нèмам за кугà да се мучим, децà ми се по свèт растикàла.
- Сабрàле се бàбе пред капију, седив у èндек и орàтив.
- Немòј се млòго бàвиш у Лебàне, детè ће се разбùди па ће плàче!

ХУМОР У ДЕЛИМА ЛЕСКОВАЧКИХ ПИСАЦА - Ова књига је (не)потпуна, али се надам занимљива панорама анегдота, досетки, хумора и шала, које су се могле чути минулих деценија и векова, а прибележене су у књигама лесковачких аутора. Томислав Н. Цветковић¹²⁶ познати песник, приповедач

* ¹²⁵ Радмила Жугић, *Речник говора јабланичног краја*, „Српски дијалектолошки збирник LI“, Београд 2005..

* ¹²⁶ Томислав Н. Цветковић (1933 – 2010) – рођен је у Горњем Синковцу, надамак Лесковца. Основну школу је похађао у Турековцу, гимназију у Лесковцу, Филозофски факултет у Скопљу, Високу школу друштвено политичких наука у Београду. Објавио је пет књига поезије: *Отимања*, „Наша реч“, Лесковац, 1968, *Веку ветру*, „Стражилово“, Нови Сад, 1974, *Хисарски одзиви*, „Слово љубве“, Београд, 1979, *Земно бреме*, „Градина“, Ниш, 1984, *Увир*, „Књижевна заједница“, Нови Сад, 1991. године. Цветковић је објавио две збирке прича: *Пукотине*, „Запис“, УКС, Београд, 1979, *Фотографија изнад кревета*, „Просвета“, Београд, 1996. године; *Лесковац – црвени град*, романсирану монографију (у коауторство), „Народни музеј“, Лесковац, 1989. године. Аутор је историјске драме *Војвода Никола Скобаљић* и прве послератне драматизације романа *Нечиста крв* Борисава Станковића и нове верзије *Доживљаја Николетине Бурсаћа*, Добитник је Октобарске награде и Медаље града Лесковца, Златне значке културе и Вукове награда Културно-просветне заједнице Србије.

и драмски писац, каже да Лесковац није имао Стевана Сремца, ни Бору Станковића, али је имао Симу Бунића, писца, глумца, редитеља, управника лесковачке позоришне трупе „Заједница“, првог драматурга романа *Зона Замфирова*, која је први пут изведена 1910. године у Јагодини (последњи пут са нашла на сцени лесковачког Народног позоришта 1994/95. године), аутора комедије *Дочек краља Милана у Лесковцу* (1912). Поменимо и Сретена Динића, аутора комедије „*Наша работа*“, Лесковчанина др Жака Конфина, аутора, поред осталих, комедије „*Луда болест љубомора*“, те незаборавне комаде *Лесковчанин у Паризу* Наталије Арсеновић Драгомировић, прве жене комедиографа у српској књижевности.

Значајна имена међу лесковачких писцима који су се бавили хумором су Добривоје Каписазовић, аутор књиге *Лесковачке чараламе и заврзламе*. Записивачи различитих згода и „незгода“ Лесковчана били су Лесковчани свих професија: Драгомир С. Радовановић, Момчило М. Миленковић, Зоран Давинић, из Власотинца, Раде Јовић, Гордана Томић Радојевић, а ту су и Сава Димитријевић, Миодраг Стојановић Дунђер, Миодраг Величковић и други.

Лесковац је протеклих деценија имао и врсне казиваче, а има их и данас. Томислав Цветковић наводи имена Божицара Ђорђевића - Боце Кукара, адвоката Благоја Манића, Добривоја Каписазовића, Вељу Ивановића, Драги Буре, а међу сјајним казивачима лесковачких шала био је и сам Томислав Н. Цветковић. Лесковац је надасве имао духа да уочи и уобличи духовите ситуације, да се подсмехне ономе што подсмех заслужују, да извргне руглу оно што је руглу потребније, све с намером да разгали и разведри, а не да повреди.

А УТОБИОГРАФИЈА – ВРЕМЕ СЕНКИ (I)

Ово је истинита, документарна прича о „изгубљеним илузијама“, о животу који је био суров; леп, узбудљив, али и монотон, као и сваки други живот.¹²⁷

Ово је истовремено и нека врста мога дневника, јер се у човековој души, повремено, уз наду да ће наредни дани бити много лепши, рађа туга, та силна бољка од које се често побољева за сва времена!

Ма колико ће се некимa учинити да у овој причи има понешто од литературе, праве литературе, све је писано са једном жељом – да се не заборави оно што би морало да се памти и за дане када се креће у „вечиту тишину.“

Ако у људским невољама, кроз које сви пролазимо, има некога лека, то је уверење да је све ипак могло да буде много, много горе. Због тога, како ће се видети, у мојој причи нема, надам се, горчине, нема ни жеље за било којом врстом реваншизма. Све је испричано да би се извукла поука, ако из оваквих и сличних случајева поуке имају смисла!

Знам да ће неке ова истинита прича растужити и истовремено разочарати, да ће друге натерати на промишљање и неку врсту „добронамерне осуде“, али ово и не пишем да би се задовољила туђа очекивања и властита сујета, него једноставно да би се казало како иза обичних дана има и узбудљивих тренутака за вечито

¹²⁷ *Наш живот* то је, у раних

сујетом ла. И ш од мено

завршетак вечитог нестајања...“ (Д. Коцић: *Изабрани живот*)

памћење!

Недно лице ове приче није измишљено; сви догађаји су забележени објективно, онолико колико људски разум допушта и око главне личности осећа. Јер, зна се, наша објективност је увек у знаку наших осенчаних боја стварности. И ма колико се чинило да смо све добро видели и попамтили, други људи ту исту прошлост виде другачије, можда много боље од нас, сигурно и непристрасније.

Ово је тужна прича о *(не)промашеној младости*, о изгубљеним пријатељима, о погрешно изабраном позиву. Све је, дакле, ту: и прошлост, и оптужница и бројни сведоци. Довољно је то разлога да се ова невелика књига посматра другачије, можда критичније, да се види бар онај најважнији исечак људске драме који је свему претходио и који је довео до коначног расплета!

У неким другим, бољим временима, прича једног провинцијског новинара ће, засигурно, добити нове, можда узбудљивије странице. За сада остаје аутору да одслушне глас оних који су имали довољно времена и стрпљења да прочитају ову књигу, која се може сматрати и као део личног дневника.

Време, тај наумољиви, љути судија, брише и лепе успомене и варљиве тренутке; доноси нека нова сећања и живот чини подножљиво тужним. Ти неумитни тренуци прошлости, разоткривају и наше очигледне слабости, наша разочарања и увек присутну наду!

Мој свет нису били људи политике. Чак сам презирао ту позу коју она њима доноси. То је, у ствари, вештачко стање духа, неприродно трајање времена. Већини политика приличи као лоше римована песма и неуспела карикатура. Тога постају свесни када се одрезује од пијанства што им је политичка моћ доносила. Једноставно, схвате колико им је политичка моћ доносила привилегија и од њих стварала „*лажне величине*“. Тек када сиђу са тог „*замишеног политичког трона своје слике*“ многи схвате колико су били грешни, колико су неправди учинили и колико је у њиховом окружењу било лажног сјаја. Али, тада све постаје касно и болно! Само остаје време да се човек каје, ако може да схвати туже животе и туђу тугу!

Неки од тзв. „*великих политичара*“ су – када се реално посматра живот – били само „*маргина маргине*“, неважна

нотица у евиденцији моћника! Били су ту јер је требало извршити задатак; требало је спровести идеју у коју ни сами нису веровали. Ту су били јер им је годило да буду важни у свом огледалу. Губећи осећај за реалност, полако су постали прошлост своје прошлости!

Та стална жудња да се влада, тај осећај како ће се тиме освојити неки далеки сан детињства, човекова је слабост, људска мука и можда највеће проклетство.

Знам из искуства оних који су постали „*политичка прошлост*“ да су пуни рана; знам да међу њима има подоста оних који би те ране хтели да залече поновним повратком на политичку арену, али је много, много више оних који се више не би хтели да греју том ватрицом!

За мале, локалне, најчешће недовољно образоване политичаре (не само формално образоване), светла ТВ камера, присуство касетофона и мегнетофона, као и новинара – био је њихов давнашњи сан. То је, у ствари, почетак заблуде и почетак краја њихове стварне личности. То је њихово друго огледало; тај лажни подсмех који ће их, сасвим сигурно, одвести до оне друге стране реке – до провалије!

Тај лажни свет политичара – силно обебеђење, скупочена возила, мобилни телефоно, сталне поруке, заказани састанак за последњи дан тек започетог месеца, новинари који се врзају и траже интервјуе – мора да делује гадљиво, поготово у времену опште беде и моралне кризе!

У ту искривљену слику стварности (ТВ је само њен исечак) новинари – бар већина њих – покушавају да уђу и тако, каткад свесно, али много пута и несвесно, постају део фолклора који се мора да смучи обичним људима.

Гледао сам и слушао многе моје колеге који су са неком одважном позом одлазили на састанке, пратили расправу, или, пак, на конференцијама за новинаре постављали питања која су најчешће била до те мере бесмислена да их је могао само да постави – неписмени основац!

Било је и питања у којима се разоткривало јасно додворавање, али и оних када је новинар хтео да покаже сву своју обавештеност и мудрост и тако губио осећај реалности. Због тога сам ретко постављао питања, а када сам то чинио осећао сам неку мучнину у себи, неку невероватну презривост и истовремено дубоко осећање стида!

Новинарство је, порастом опште моралне беде, морало да изгуби сваки свој сјај. У новинарске „*кружоке*“ ушли су и

људи без икаквог знања о том послу, често полуобразовани (нису прочитали ни обавезну школску лектуру), и што је најважније, спремни да посао којим се баве „*продају*“ за део сјаја „*политичких грабљивица*“. Много је примера новинара – удворица и моралних криминалаца, а мало је новинара којима се треба поклонити!

Ако је тачно да је новинарство леп посао који би требало што пре напустити, остаје питање којим сам се и сам суочавао свих ових година тешке борбе у *Политици*: „Зашто сам остао привржен томе послу!?“

Има, у ствари, питања на која се тешко могу дати прави, ваљани одговори. Има и питања на која, једноставно, не треба одговарати, јер би сваки одговор био – подругљивање животу! То је и овога пута случај. Можда сам се и ја свих ових година подругљивао своме задатаком трајању!?

Уосталом, ако бих хтео да будем сасвим искрен, мени ниједна друга ваљана шанса није дата. Нико, иако сам знао многе људе када су били изузетно моћни, није ми предложио неки други, бољи, уноснији посао! Нико ми није дао шансу да се даље школујем, да постанем једнога дана, можда, и доктор наука! Ја сам био, у ствари, део оне реке коме нико није дао никакву прилику! И зато – ма колико све изгледао чудно – био сам захвалан свим тим моћним лицима. Био сам поносан што су ме заборавили. За њих су неки други људи били вреднији пажње, а ја сам из прикрајка – како је то, ваљда, новинарска школа тражила – све то посматрао, бележио и – смејао се! Смех ме је, у ствари, лечио од туге, од неправди; он ми је показао да у животу има много вреднијих ствари од уносног посла!

Због тога у мојој души нема никвог јада. У ствари, ја верујем да постоји нешто што нас једноставно нагони да будемо такви какви јесмо! Тај људски ген, то још неодгонетнуто чудо, то је јаче од туђих жеља.

Дабоме, у животу има и суморних, чудних баналности, али и има и ону ведру црту која нас нагони да истрајавамо. И зато, када ми је било најтеже, док су ме прогањали, веровао сам да постоји спасење. Латио сам се бољег, лепшег посла – написао сам романе *Избрани живот* и *Избрана тишина*...

Фебруара 2000 године *Политика* је у 15 наставака објавила најзанимивије странице *Избране тишине*. Био је то мој коначни тријунф, велика победа над моћницима и њиховим сатрапима!

У роману је, у ствари, описана та вечита, тешка борба са моћницима. Ту је и кристално јасна порука да силници морају једнога дана бити побеђени. Па то је неумитност природних законитости и живота. Тако нас учи пролазност и „учитељица живота“.

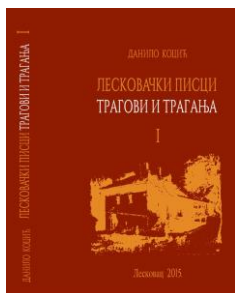
„Исписујем живот жудним речима, а каткад ми се чини да оне немају никаквог смисла. И то је, уверавам себе, још једна голема заблуда која ме прати можда још од раних дана када сам почео да бележим почетак свога памћења и истовремено завршетак вечитог нестајања...“

Изабрани живот је мој бунт и – ништа друго! И ове странице су мој крик над животом, над судбином која нас прати док се не будемо спремили, по неумитности природних законитости, да отпутујемо у „вечиту тишину“.

Ово није крај, јер је у ствари, сваки крај почетак неке нове, можда још узбудљивије приче. Ово је само свршетак једног ружног сна у коме сам успео да се изборим против свога другог, непознатог створа. Не, не ликујем што сам победио, јер је, знам добро, свака победа само један трен, можда једна илузија више. И зато не осећам тријумф, али се надам! А нада је једина формула која нас брани од заборава и нагони да проживимо неки други, можда бољи живот!

%

ЛЕСКОВАЧКИ ПИСЦИ – ТРАГОВИ И ТРАГАЊА - После више пута најављиване и одлагане промоције дела *Лесковачки писци – трагови и трагања*, издатог 2015. године у виду двотомне студије, ево, коначно представљамо ову врло необичну и по много чему изузетну књигу која има несумљив значај за културу Лесковца и околине. Њен аутор је Данило Коцић, наш угледни писац, професор књижевности и дипломирани правник, дугогодишњи истакнути новинар „Политике“, али, по вокацији, и књижевник који се огледао у готово свим литерарним жанровима – као

романсијер, приповедач, песник, књижевни критичар. Овим својим делом, он се исказује и као респектабилни историчар књижевности.¹²⁸

Књига је, рекох, необична, најпре, по своме обиму. Овако волуминозно дело у овој области, у нашој средини, признајем, нисам видео. Први том има, тако, око 800 страна, други близу 600. У питању је, дакле, један веома занимљив и амбициозан подухват који представља прави подвиг у завичајној издавачкој делатности. Оно што се, ипак, чини очигледним, то је огроман ауторов труд уложен у писање историје лесковачке књижевности, историографије и публицистике.

Ваљало је, најпре, проучити релевантну литературу у овој области, прикупити расположиве податке о животу и стваралаштву бројних писаца, а њих је овде билизу две стотине, ишчитати, колико је то било могуће, њихова дела, пратити редовно домаћу периодику, али и одјеке о књигама наших писаца у часописима изван Лесковаца.

С друге стране, Коцићева двотомна књига је изузетна пре свега по томе што попуњава, како се то каже, зјапећу празнину у сагледавању укупног, једно и по вековног, лесковачког стваралаштва у домену књижевности, историографије и публицистике. Наш аутор помиње, додуше, с дужним поштовањем, *Преглед лесковачког књижевног стваралаштва* Драгољуба Трајковићева из 1973. године у издању „Нашег стварања“, преглед који је, нема сумње, вредан прилог проучавању домаће литерарне историје, али који се, са својих 127 страница текста, не може упоредити са Коцићевим свеобухватним захватом који поред књижевног укључује и друге области.

Први задатак који се пред њим постављао био је како распоредити прикупљену грађу, како извршити поделу, на које целине, поглавља. Да ли посебно издвојити поезију, прозу, драму, па потом књижевно-научне врсте (књижевну критику и историју књижевности), да ли редослед писаца спровести по некаквим временским одсецима или према азбучном реду?

Мислим да је аутор студије успешно решио овај изузетно тежак проблем, односно да је нашао право решење за нимало

* ¹²⁸ Комплетно излагање проф. др Душана Јањића на промоцији првог издања двотомне студије Данила Коцића *Лесковачки писци – трагови и трагања* (Лесковац 2015) и *Панораме лесковачког песништва* (Лесковац 2015), Лесковачки културни центар, 24. март 2016. године..

лаке дилеме. Први том почиње поглављем *Кратка историја Лесковца*, чије место у књизи није спорно јер даје некакав историјски контекст развоја града до отприлике Првог светског рата и у коме је дат интересантан одељак о лесковачком говору. После тог поглавља зачиње се тема о лесковачкој књижевности, најпре пре Другог светског рата, а потом долази део о послератној књижевности, који је најобимнији у читавој књизи. Први том се завршава поглављем „Заједничке збирке лесковачких писаца“.

Други том обухвата најпре књижевну критику, потом следи поглавље под називом „Лесковачки историчари и публицисти“, да би се, коначно, завршио одељком „Панорама лесковачке периодике“, почев од *Нашег стварања* до *Think tank*.

На почетку и једног и другог поглавља налазе се ауторова уводна реч, названа „Уместо уводника“, у којој се образлажу побуде, разлози за писање књиге, који је њен циљ, као и поступак примене у њено састављању. Поглављима, пак, претходе, њихови садржаји, а најчешће су то кратке биографије писаца који су у овој студији представљени према азбучном реду, што је, мислим, и најцелисходније у овом случају. Књига је, иначе, као свако озбиљно дело овакве врсте, снабдевено потребним регистром. На самом крају је текст рецензије и кратка белешка о аутору.

Студија Данила Коцића покреће низ питања. Почев од самог наслова: „*трагови и трагања*“. За неке је то израз превелике ауторове скромности, само као уочавање путева према којима треба полазити. За друге, међу њима сам и ја, то је позив да се само непрестаним трајањима, истраживањима, може остварити целовитији увид у меритум ствари. Може се поставити и питање зашто је један писац сврстан у ову или ону категорију а бавио се разним облицима стварања. На пример, Драган Тасић је одличан књижевни критичар, али је и врстан песник, или Никола Цветковић, да не набрајам друге. Наравно, то је ствар ауторове процене; налази се сигурно понекад на муци, али држао се опредељења да се писац може обратити само у једном поглављу, у области којом се претежно бавио (што је опет ствар процене), с тим да се ту прикаже, ипак, целокупан пишчев рад, што је Коцић редовно чинио. Једна од недоумица је, свакако, и да ли је место рођења довољан разлог да се неко може сматрати лесковачким писцем.

Највише дилема има, можда, око метода, поступка у проучавању писаца. Уочљива је, наиме, у књизи велика присутност цитата, цитирања других аутора у освртима, приказима у периодици и другде о конкретним делима наших писаца. Који је она удео нашег састављача студије, приупитаће се неко!? Ову, назови, дилему разрешио је сам Данило Коцић у уводнику на почетку књиге. Он признаје да његова књига није само његово дело, да му је богата литература била највећи савезник, али додаје он, „трагање, одабир литературе, процена вредности сваког податка, критички осврт на време, људе и догађаје“, дело су самог аутора књиге. Мислим да се можемо сложити са њим. Коришћење туђих текстова у презентовању стваралаштва појединих писаца легитиман је приступ. Што да не. Нека се види шта је и ко је све писао о издатим књигама лесковачких писаца.

Сложио бих се и са још једном Коцићевом оценом: да има вероватно понешто пропуштено у његовом делу. Да, има пропуста. Ја сам уочио да су неке ствари заобиђене. Има и грешака, највише оних ситнијих, техничке природе, а како их не би било када је овако обимну књигу аутор писао сам самцијат, без лектора, коректора, без ичије финансијске подршке. Али, без обзира на све, ипак, минорне, чак неминовне пропусте, књига која је пред нама дргоцен је документ, чија се вредност и домет не могу оспоравати. Она је и подстицајна, незаобилазна за све будуће истраживаче на овом пољу. На пример, за компаративна испитивања, анализе. Замислите, рецимо, књигу „*Књижевност Југа Србије*“. Може ли се она написати без увида у материјал, прикупљен и изложен у делу Данила Коцића!

За мене је, најзад, питање над питањима како то да одговорни чиниоци у Лесковцу нису препознали значај ове књиге за културну историју нашега града и нису одобрили потребна средства за њено штампање, тако да она, на жалост, има само своје електронско издање.

Остаје ми још да кажем нешто о другој књизи која иде уз *Лесковачке писце – трагови и трагања*. Реч је о збирци *Панорама лесковачког песништва*, својеврсној допуни текстова о песницима из првог и другог тома претходне књиге. Састављач није, наравно, пао у искушење да збирку песама назове антологијом, што било претенциозно, већ јој је дао сасвим прикладан, одговарајући назив. Треба, свакако, поменути да *Панорама*... претходи слична збирка песама

Песмопис, коју је сачинио Мирослав Миловановић 1977. године. Но она, уз дужно поштовање њене вредности, по броју песника и песама, двоструко је танушнија од Коцићеве књиге. У *Панора лесковачког песништва* заступљено је 112 песника, неко са једном две, три песме, неко са знатно више (највише песама имају Борислав Здравковић и Михајло Дојчиновић: по 16), некеме је дато више простора, некеме мање. Но, избор песама је само лична ствар састављача, његовог односа, његове процене. Овде можда вреди цитирати став чувеног француског песника *Пола Елијара*: „Најбољи избор песама је онај који се прави за самога себе“. Ову Елијарову мисао цитирао је и наш *Зоран Мишић*, аутор знамените *Антологије српске поезије*, који у њеном предговору даје и ово: „Да ли је могуће и замислити добру антологију сложену од песама које састављач не воли? И није ли свака антологија индивидуална креација, огледало личности свога творца, као свака друга књига“. Уз све разлике између антологије и збирке, ово *mutatis mutandis* важи, вероватно, и за избор песама *Панорама лесковачког песништва*. У сваком случају, овом својом књигом и, уопште, целим својим делом о лесковачким писцима, Данило Коцић потврдио је да у културни овога краја Србије заузима једно од највреднијих места.

АФОРИЗИМИ ДАНИЛА КОЦИЋА - Познато је име Данила Коцића на културној сцени Лесковац, али и шире. Доказани је писац песама и романа, а нарочито студије *Лесковачки писци - трагови и трагања* због које ће његово име бити упамћено у књижевној јавности за сва времена. Вредан, обдарен даром запажања и писања опробао се на још једном пољу као стваралац.¹²⁹

* ¹²⁹ Драгомир С. Радовановић, Данило Коцић на новом стваралашком пољу“, *Афо(к)ризми и и друге (не)згоде*, рецензија. Драгомир С. Радовановић рођен је 7. априла 1948. године у Кацабаћу, општина Бојник, Магистрирао је на Економском факултету у Нишу, а докторирао на Економском факултету у Скопљу. Најплоднији лесковачки писац. Објавио више од 220 књига и добитник великог броја књижевних награда. Активно је почео да се бави књижевним радом од 1987. године. Био је оснивач и одговорни уредник *Лесковачке мућкалице*, српског часописа за хумор и сатиру. Сврстан је у књигу *Ко је ко у хумору и сатири Југославије, Лексикону писаца просветних*

Први пут се пред читалачком публиком појављује збирком афоризама под насловом *Афо(к)ризми и друге (не)згоде* у ауторском, али и издању Удружења писаца Лесковца, чије је председник био и дао огроман допринос његовом раду.

Без обзира што му је ово прва збирка, он није ново лице на афористичкој сцени. Био је запажени стваралац и у овој области још поодавно, јер су његове афоризме објављивали многи, поред којих и *Политика*, када су често проглашавани афоризмима недеље.

Ја се тридесетак година бавим афористиком, читам туђе и пишем своје афоризме. Наш, српски афоризам, тренутно је најјачи у свету, као што је готово одувек и био. Само једно кратко време, Пољска је била испред нас захваљујући Јиржију Лецу, а сада смо поново неприкосновени. И не само по квалитету, него и по квантитету. Некада се релативно мали број људи бавио писањем афоризама, а сада их има много. И бар на основу онога што пратим, могу рећи да се ради о врло талентованим афористичарима.

Ако могу да се ставе неке примедбе, или да мени нешто смета, те сигурно нису теме и појаве о којима се пише него јачина или убојитост појединих афоризама.

О афоризмима је дато пуно дефиниција, па га и сам аутор објашњава у свом поговору. Афоризам је врло кратка форма и изражава мисао, жигосе појаве, показује обрте у једној или две реченице. Згодни су и ефектни за читање, али не и за писање. Рећи у само једној реченици све, није нимало лако. А поновити то у једној књизи чак око 500 пута, колико једна просечна збирка садржи афоризама, више је од уметности. Бавећи се афоризмима ја сам и експериментисао. Сваки, или готово сваки афоризам, може да се претвори у виц, анегдоту, песму, причу, па чак и роман са поентом која је у том афоризму исказана!

Књига афоризама Данила Коцића *Афо(к)ризми и друге (не)згоде* подељена је у два дела. У првом су афоризми, а у другом афокризми и незгоде мога краја и то на завичајном језику или на нашем дијалекту.

Аутор се дотакао свих занимљивих тема и очигледно је да иза себе има огромно искуство и дар запажања. Његови афоризми имају све одлике доброг афоризма. Међутим, као и код свих афористичара, нису сви подједнаке јачине што је и

нормално. Има ту блиставих афоризама, али и оних просечних, па чак и испод просечних. Стиче се утисак да су они ту да попуне књигу, а суштина је, бар по мом искуству, што, упркос својим критеријумима, не можете да их сами класификујете, јер су сви они ваше дело, као ваша деца.

Следећи проблем је у томе када нешто одбацам као испотпросечно, моје колеге кажу да је изнад просечно и обрнуто. У томе је, дакле, главни проблем, у примању и схватању афоризама и тумачење његове поруке.

Други део књиге занимљив је покушај да се на једном месту, на нашем дијалекту, проговори о нама самима. Аутор и сам наглашава да је ту реч о *Афи(к)ризмима и другим (не)згодана мога краја*. Дакле, овде нису само афоризми него ту има мисли, изрека, вицева чак. Цртице су углавном занимљиве и одржавају стање духа људи притиснутих муком у ово тешко време.

Дакле, имамо пред собом књигу у којој се наш познати писац Данило Коцић исказује као добар афористичар и у којој покушава да на симпатичан начин приказује згоде и незгоде у нашој средини, јер је очигледно да гаји љубав према нашем човеку.

Трка аутора Данила Коцића није била узалудан. Добили смо још једну добру књигу о нашем крају која ће оставити трага и о којој ће се причати и у другим крајевима.

Мислим да ће и најстрожи читаоци наћи доста тога што ће их одушевити, као што ће и недобронамерни наћи нешто што ће нападати. Али, то је судбина и сваке књиге и сваког аутора. Ауторово је да ради а на читаоцима је да оцењују.

Можда би било боље да је аутор написао две књиге, једну чистих афоризама а другу са (не)згодама, рећи ће неки, а можда је овако боље, рећи ће други, што није много ни битно. Битно је да пред собом имамо нову књигу из нашег краја које читаоце не може оставити равнодушним.

У сваком случају, књига аутора Данила Коцића, познатог писца и надам се ускоро и члана Удружења књижевника Србије, заслужује пажњу, а коначни суд ће, као о свакој књизи, дати читаоци.

Ако сам, као искусни афористичар, задовољан књигом, сматрам да ће и читаоци бити задовољни!

АФРОДИЗИЈАК ДУХА И ИГРА УМА

- Славни енглески мислилац Франсис Бекон говорио је да је „афоризам највиша форма духа и стилског умећа, ослобођена свих поштапалица и контекстуалног баласта – непосредно проницање у саму суштину, што могу да досегну једино најумнији и најобдаренији појединци“.¹³⁰

Књига аутора Данила Коцића, умешно и духовито изабраног наслова, *Афоризми са тужне пруге* потврђује оправданост Беконовог става, јер пред нама је самосвојно, концизно, отрежњујуће, јетко и критичко дело које је настало као слатки плод горких размишљања, попут овог: „На списку подобних није било мог имена. То ми је једини успех у животу!“ Коцић своје језичке минијатуре успешно гради на хумору и парадоксу, сажимајући у само неколико речи мисли велике ширине, као, на пример; „Одело чини човека. А понекад и власт!“ Хумор оплемењује и релаксира духовите истине о тешким и непријатним, па и мучним темама, од којих се не може и не треба бежати. („Код

* ¹³⁰ Александра Чотрића „Афродизијак дума и игра ума, рецензија *Афоризми са тужне пруге* (Лесковац 2017). Александар Чотрић (Лозница, 25. септембар 1966), српски афористичар, правник и народни посланик. Афоризме објављује од 1984. године у новинама и часописима. Хумористичко-сатиричне приче пише од 2003. Писао је у *Српској речи* од 1992. до 2005. године сатиричну колумну „Пета колона“. Његови афоризми, приче и песме превођени су на енглески, пољски, немачки, француски, словеначки, мађарски, румунски, шпански, македонски, руски, албански, словачки, чешки, шведски, бугарски, русински, италијански, португалски, каталонски и арапски језик. Члан је Удружења књижевника Србије и припадник Београдског афористичког круга. Живи и ради у Београду. Објавио велики број књига афоризама и заступљен у бројним антологијама. Чотрић је добитник награде „Радоје Домановић“ Удружења књижевника Србије за најбољу књигу афоризама (1993) и за сатиричне приче (2004), „Вибове“ награде листа „Политика“ (2003), „Јован Хаџи Костић“ листа „Вечерње новости“ (2006) и бројних међународних награда и признања.

нас ће бити одржано треће фестивалско вече, јер за прво и друго није било заинтересованих гледалаца!“).

Зато су Коцићеви афоризми својеврсни афродизијак духа и игра ума. („Конечно једна добра вест. Данас нема вести!“). Уосталом, Оскар Вајлд поручио је да би „историја света данас била сасвим другачија, да се прачовек знао смејати“. Друга специфичност Коцићевих афоризама јесте парадокс као потпуни раскорак између уводног дела афоризма и његове поенте, односно између привидног, површинског слоја значења афоризма и његовог дубинског, суштинског значења. („Сама пресуда није изненађење. Судије су на време обавештене како да гласају!“).

„Онај ко може да пише афоризме, не треба да троши своје време пишући трактате“, закључио је аустријски књижевник Карл Краус, који је, као и Коцић, велики део своје каријере био новинар. Коцић је овом књигом одлучио да читаоцима, уместо чињеничне истине, што је одликовало његов новинарски рад, подари ону уметничку истину - трајну и универзалну. Опет ћемо позвати у помоћ Краусов цитат, по којем се „афоризам никада не подудара са истином - или је пола истине или истина и по“. Иако је Габриел Лауб тврдио да „афоризам садржи пола истине, што је за књижевно дело необично висок проценат“, рецензент сматра да је Коцић забележио велики број афоризама који су истина и по, којима веома успешно полемише са „истинитим лажима“ које нам се обилно и свакодневно сервирају на политичком и медијском „менију“. За илустрацију наводимо: „За бављење политиком нису потребне квалификације. Пожељно је да се говоре истините лажи!“; „Без обзира какве догађаје описује, открива истините лажи. А то је довољно да посумњамо у своје схватање времена!“; „Полиција није кривотворила чињенице. Само је дописала истините лажи како би испунила план!“.

Коцић активно тумачи стварност налазећи инспирацију у свему што га окружује и провоцира, али и у ономе што открива у себи. („Поверовао сам да је ужасна вест о мени истинита док нисам прелистао новине!“). Стваралац политичку реторику успешно демонтира и подвргава сатиричној вивисекцији. („Ако ме подржите, обећавам више планова него на свим претходним изборима заједно!“). Коцићу је својствена перманентна концентрација. Руски писац Михаил Генин сматрао да је „афоризам лако написати, али га је тешко осмислити“. Наш афористичар, држећи себе у стваралачкој тензији, стално осмишљава духовите и поучне

мисли и не дозвољава да му промакну ниједна значајна тема и ниједан велики проблем. Као интелектуалац високих моралних ставова, писац одговара изазовима времена и на књижевни начин бави се судбином народа и државе. („Рушење бивше државе било је мирно. Само је крвави рат био неизбежан!“). Коцићеви афоризми прожети су цинизмом, они су зачин живота и одликују их стилска лепота и кондензована цитатност. („Ко не гласа за нас, може слободно да се пакује. Али, нека не рачуна да ће нешто да понесе!“).

За аутора књиге *Афоризми са тужне пруге* нема табу тема. Он смело проговара о најкрупнијим недостацима свих досадашњих власти и њених протагониста, посебно уочавајући и критикујући несклад између обећаног и (не)оствареног: „Обећали су немогуће, а онда су се предомислили, јер није време да се то сада оствари!“

Данило Коцић створио је дело за које можемо рећи да је „додир високе мисли и проживљеног искуства“ у којом је, на срећу свих који воле сатиру и афористику, исписан велики број „романа у неколико речи“, односно „мисли које рађају речи“.

%

ДОБРИ ЧОВЕК ТИХЕ РЕЗИГНАЦИЈЕ

У предговору књиге *Некролог за једну чаршију* Зуке Џумхура, Иво Андрић је написао да аутор књиге припада оној врсти људи каја тка на више разбоја. Ласкам себи, надам се оправдано, да познајем Данила Коцића и његов рад на књижевном пољу, али и његов пут кроз живот и све оно чиме се бавио и што је претурио преко главе. Отуда ми слобода да устврдим да је он један од људи који ткају на више разбоја.

Стекавши диплому професора књижевности сматрао је да му она није довољна, па се запутио на правни факултет и стекао још једну диплому на којој је писало да је дипломирани правник. Док су његови вршњаци једва отаљавали по један факултет, задовољивши се постигнутим, Данило је исткао своје интелектуално ткање на два различита разбоја.

Бавиће се најпре професуром, подучавајући младе људе књижевности и лепој писаној речи. Потом ће постати новинар приштинског *Јединства*. На конкурс *Политике* за дописника

из Лесковца, без премца, добиће то место. Мукотрпан новинарски посао, у времену кад се на новине и новинаре гледало из посебног угла и посебном паском, зарађивао је Данило *хлеб свој насушени*. И овде није стао, задовољивши се статусом дописника и амбицијом да дочека пензију на том послу.

Његови текстови у *Политоци* увек су били високо су оцењивали уредници, а код читалаца изазивали посебно интересовање. Јер, Данилу Коцићу, дописнику, увек се веровало. Знао је Данило, још на почетку новинарске каријере, да савременом читаоцу није лако продати рог за свећу. Пазио се таквога манира као од ватре живе.

Просторије дописништва *Политике*, за време Даниловог столовања, било је стециште лесковачке интелектуалне елите. Свакодневно су долазили песници, приповедачи, романописци, новинари локалног, али и дописници београдских листова. Била је то једна духовна и интелектуална оаза слободномислећих људи. Показаће се, нажалост, да то изазива подозривост, па и отворену мржњу према Данилу и биће сврстан у *опозиционаре*, што је значило први корак ка остајању без посла и хлеба насушног. Слободномислећи и радознао човек који је на свет око себе гледао широм отворених очију, није могао да се задовољи само писањем за *Политику*.

Образован, elokвентан, ненаметљив, увек некако у другом плану као појава и личност, а заправо будан за све што се догађа око њега, будан као ретко ко други из новинарске бранше, почеће да се бави литературом. Оном озбиљном, пуном уметничког духа и стила. Онако како је то радио Бранимир Ћосић тридестих година прошлога века, романом *Покошено поље*, или Ранко Маринковић у свом култном роману *Киклоп*.

Настају његови романи, заправо трилогија, *Изабрани живот*, *Изабрана тишина* и *Изабрани дани*. У овом тексту нећемо се посебно бавити овим романима, јер они траже озбиљну и опсежну студију много позванијих од аутора овог текста. Но, веома је важно истаћи генезу настајања ове изврсне трилогије модерног романа. Модерног по форми, језику и стилу.

Новинар Данило Коцић, у једном тренутку, не својом вољом, још мање кривицом, нашао се у улози Кафкиног јунака Јозефа К. Због једног сасвим бенигног текста, прочитаног наопако, како се, иначе, у то време читало све што

је настало као плод писања. Од новина и часописа до књига и позоришних комада. Неко је негде, *тамо где треба*, новинарски текст Данила Коцића оценио злонамерним, тенденциозним, са намерама опасним по систем и вредностима система. Све се сводило на сујету неколицине људи који су се, бог зна због чега и како, препознали у том тексту. Кренула је хајка на Данила, са свим последицама које хајка носи са собом. Треба му отети посао, избацити га из стана оцрнити га као човека. Није довољно неког победити, макар то била и нечасна победа. Треба га понизити. Законитости су то које у Србији трају већ више од века и по.

Против моћних и бахатих, силних и заштићених положајима и функцијама у друштву, новинар и двоструки факултетлија, није имао никакво ефикасније оружје. А онда се досетио! Почеће да пише, али не за новине чије се писаније заборавља већ сутра, писаће много озбиљније текстове. Излиће све своје муке и јаде на папир, отштампати их и ставити између корица. Настаће изврсна трилогија савремених романа о страдању, наказној страни моћи и моћника, отпору којег треба пружити сили власти и властодржаца, макар изгледи на успех били минимални. Показало се ко зна по који пут, *свако зло има и своје добро*. Оно што карактерише ову, рекосмо већ, изврсну прозу, то је смирено казивање аутора, чак и кад говори о најтежим страдањима својег јунака, тачније, о својим страдањима. Има у тим романима кафкијанства, али има и духа Хесеових јунака попут Харија Халера и Синклерових казивања о Максу Демијану.

Завршивши ово ткање на другом разбоју, Данило Коцић осећа, и још више од тога, он мора да пређе на још финије ткање за трећим разбојем. Поезија! Настаће две дивне збиркле поезије за децу, *Чудна лађа* и *Дневник на распусту*.

Готово пола века бавим се писањем поезије, успешно или не, нека о томе говоре други. Оно што никада нисам смео, тачније речено нисам умео у поезији, то је писање дечје поезије. Напросто немам дара за ту врсту поезије. Уосталом, опште је место у историји књижевности да су за децу писали само највећи песници. Змај, Душко Радовић, Ћопић и други. Далеко сам од њих као звезда Алциона од Земље. Но, Данило Коцић је и на овом разбоју исткао најфинија ткања за најмлађе читаоце. За оне који још нису осетили све суровости човековог опстојања под усудним му небом, за оне чија су срца још чиста а погледи бистри и које је немогуће преварити.

Имао је Данило Коцић да каже поезијом много тога и старијима. У временима нимало наклоњеним поезији (сви пишу поезију нико је не чита), кад је штампање књига поезије, али и прозе, права вратоломија и подвиг, јер је аутор препуштен себи и својој довитљивости, појавиле су се његове две збирке, *Говор камена* и *Песма жени*. Показало се да и у овој врсти поезије наступа песник потпуно заокруженог песничког стила, самосвојан и независан од свакојаквих школа и помодних праваца, којима теже углавном недаровити песници, па своју недаровитост проглашавају разним правцима и измима.

Ако сте помислили да је овде стао, преварили сте се. На срећу завичајне, пре свега, али и српске књижевности. Прелази Данило Коцић за четврти разбој.

Појавила се двотомна књига на око две хиљаде страница, *Лесковачки писци, трагови и трагања, I – II*. Лесковац 2015, 2016; *Панорама лесковачког песништва (1944 - 2014)*, Лесковац 2015. Подухватио се аутор огромног посла, као нико пре њега, питање је да ли ће се наћи ико и после њега, да систематизује и сакупи на једном месту све што је написано и објављено у периоду од седамдесет година у лесковачком књижевном миљеу. Задивљује, пре свега, снага и упорност коју је Данило Коцић уложио у ово, слободно се може рећи капитално дело, да истражи и пронађе сваку песму и њеног аутора, иако су многи одавно престали да пишу. О сваком аутору написао је кратку биографију и приказ његове поезије. Да се разумемо, Данило не пресуђује, он не багателише и не уздиже ниједног аутора. Он само прилежно бележи, мудро свестан чињенице да ће време дати најбољу оцену и поезији и песницима. Приметно је да аутор ове *Панораме* пише са великом љубављу и ретком људском топлину о сваком аутору. Слободно могу да кажем, Данило Коцић је један од оне веома ретке врсте људи који за сваког нађу лепу реч. Он, напросто плени људском добротом и племенитошћу, тим данас ретким особинама код већине људи. Кад у будућности неко буде писао о њему, молим да ову чињеницу никако не заборави. Уме Данило да похвали и оно што је тешко хвалити. Зашто? Да ли је то његова слабост и попустљивост са циљем да се не замери никоме. Не! Он ће у сваком тексту, у сваком аутору, тражити оно најбоље, оно што му се допада. На овом месту подсећа ме на онај део писма које пише Бранко Ћопић, Зији Диздаревићу, у којем каже да и када пише о оној другој, противничкој страни, он не жели да је омаловажи и повреди.

Иоле упућенији читалац овога текста сетиће се о чему говорим. Ето, такав је Данило! Својим писањем о другима настојаће да их подржи и охрабри да истрају. Тако раде само људи свесни својих вредности и способности. Нема у Данилу сујете, суревњивости, малициозности ни злобе према икоме. Невероватно је колико тај човек уме да се радује туђим успесима и да их подржава. Данас у временима сујете и опште јагме за престижом, *јанајакањем* сваке, али увек најгоре врсте.

Остаје и пети разбој Даниловог интелектуалног и стваралачког ткања. АФОРИЗМИ!

Нимало није случајно што се Данило Коцић окренуо афоризму као књижевној форми, да би се опробао и на том разбоју. Афоризам је експлозија духа. То је онај динамит духа који је сакривен дубоко у уму и души афористичара, за који се не зна када ће и којим поводом експлодирати. Једном приликом сам рекао, то понављам и сада, најдуже се пишу кратке приче. Колико ли је тек потребно времена да би се написао добар афоризам. Наглашавам, добар афоризам. Зашто? Због тога што се данас под формом афоризма објављује много тога што није ни у најдаљем сродству са афоризмом. Афоризам није штос, досетка, кафански виц. Афоризам је најсажетија форма књижевног изражавања. У њему су садржане приповетке, драме и романи, ако је афористичар довољно виспрен, образован, елоквентан и на крају духовит. Није сваки духовити човек афористичар, као што ни афористичар не мора да буде духовит на онај колоквијални начин. Козер се битно разликује од афористичара. То многи никако да разликују, на штету афоризма.

Афоризам мора да експлодира у ушима читалаца и истовремено буде лек за њихову душу. Без тих двеју особина афоризам је само добра досетка, шала или виц. Основне карактеристике доброг афоризма су, језгровитост, мисаоност, духовност и актуелност. Ово је једини калуп којег афоризам допушта. Сви остали калупи афоризму нису занимљиви и добар афористичар не држи до њих.

Да афоризам мора да делује лековито није случајно речено. У старој Хелади постојали су у писаном облику кратки медицински савети под називом *Афоризми*. Саставио их је нико други до Хипократ, лекар и оснивач медицинске науке коме сваки свршени студент медицинског факултета полаже заклетву.

Афоризам је горка и опора воћка, као сваки медикамент, за моћнике свих фела и боја. Властодршци су најсурењивији према афоризму, јер су му најчешћа мета. Аутор овога текста памти време кад су о једном афоризму расправљали највиши партијски и државни функционери. Радило се о афоризму Растка Закића: *Куда нас воде модни креатори?*

Модни креатори су се врло брзи, и рекао бих тачно, препознали у том афоризму. Настала је хајка најмоћнијих хајкача, на незааштићену *звер* несрећног афористичара. Одавно су нестали хајкачи, чујем да је афористичар отпутовао на далеке путе са којих се још нико није вратио, остао је афоризам. Јер, афоризам не само да је горка и опора воћка, он је и веома отпорна, жилава биљка коју је немогуће уништити, ма ко да је уништава. Још није пронађена ни сабља која ће сасећи ни хемикалија која ће уништити добар афоризам. Не да се та *воћка чудновата*, има незгодну нарав да остаје у колективном памћењу људи.

Али, зато је афоризам за обичног човека посланица, духовна и душевна храна, вентил сигурности кроз који излазе све фрустрације и сувишни притисци којима је огромна већина људи изложена. Нескромно ћу се похвалити да сам још као средњошколац веома често мењао доручак за добар хумористичко – сатирични часопис, а имена сатиричара памтим и данас, иако је отада прошло више од пола века. Имена оних који су прогањали сатиричаре нико више и не памти. Тако треба, време, тај најмоћнији судија, све доведе на праву меру.

Сатира, афоризам посебно, представљају со једнога народа. Народ који нема добре сатиричаре и посебно афористичаре, духовно је блутов као јело без соли. О томе се најчешће мало води рачуна. Чак је и у болшевичком СССР – у сатира успела да се пробије кроз ледене окове стаљинизма, у ликовима и делу Иљфа и Петрова. Афоризам и сатира најбољи су *аеросол* за прочишћавање атмосфере у друштву и држави. Све приче о слободи, демократији, људским правима, само су млађење празне сламе, ако нема добре сатире. Смешно је до гротеске да земље које највише држе придику о слободи и демократији, те људским правима као врхунцу слободе, не могу и немају чиме да се похвале на пољу сатире и афоризма.

Афоризми Данила Коцића никако нису исмевање и ругање нашој стварности. Његови афоризми покушај су лечења стварности финим медикаментима речи. Добродушно је то

подсмевање мудраца који је закорачио у извесне године, *овај грдни свијет испитао, отрови мучаишу искапио*, па своје огромно животно и интелектуално искуство на најкраћи и најефектнији начин преноси млађима. Све са надом да му тај посао неће бити узалудан.

Речи су то које долазе од забринутог интелектуалца, а та је забринутост по својој форми Сартровско – Камијевска забринутост. У томе видим највећу вредност афоризама Данила Коцића. Његов афоризам није виц, није шаљиво збитије кафанске провенијенције, које се прича уз пиће и страначка надгорњавања; од читаоца захтева доста умније промишљање и тумачење. У прилог оваквом тврђењу наводим само неколико афоризама, по крајње личном избору:

- *Кренуо сам никуда и на своју срећу стигао до циља!*
- *Имао сам три наде. Две су ми украли. А какво је време, и остале ће нестати!*
- *Хаос није наред. То је само другачији поредак ствари!*
- *Борићу се за ово мало што јесам и што – нисам!*
- *Добродошао сам у свој живот. Ако ми дозволе да уђем!*
- *Резултат је нерешен. Сви смо поражени!*
- *Изабрао сам нову веру. Више никоме не верујем!*

Из ово неколико афоризама, а углавном су и сви остали слични по форми, духу и садржају, испренији читалац ће непогрешиво осетити тиху резигнацију и благи цинизам аутора. Укратко, да цитирамо Данила Киша, *горки талог искуства*. Поново се враћамо на ранију констатацију да је добар афоризам исто што и добар седатив, за осетљиве душе.

Често слушам и читам о уједначености афоризама код неких афористичара. Да ли су сви афоризми на истом нивоу, ваљда се то хоће рећи? Нисам присталица таквог тумачења афоризама. Хајне на једном месту каже да само ђифтински дух узима кантар и мери оно што је створио дух. Заиста је бесмислено говорити на тај начин о афоризмима Данила Коцића. Сваки афоризам носи своју поруку, свој експлозив који чека да експлодира у читаоцу. Од инвентивности читаоца зависи да ли ће доћи до експлозије или не. Уверио сам се да многи читаоци често не разумеју афоризам, али зато воли да га коментаришу, на свој начин, свакако. Можда то није лоше, јер је у духу и сагласју са апстрактним

сликарством, које има једну велику предност у односу на класичну уметност, свако може да га протумачи на свој начин.

Афоризме Данила Коцића треба читати смирено, аналитички, без пристрастија, осврнувши се око себе, да би се сагледала стварност која нас окружује. Мислим да његови афоризми испуњавају још један веома важан услов доброг афоризма: *саопштити поруку на парадоксалан начин, уз асоцијације које ће читаоца натерати да поново узме књигу Афоризми са тужне пруге* Данила Коцића.

Нека нам буде допуштено на крају, не без разлога, да истакнемо важну чињеницу, која каже да су о афоризмима Данила Коцића писали, веома похвално, професор доктор Драгомир С. Радовановић, лесковачки афористичар, и Александар Чотрић, афористичар из Београдског афористичког круга.

Са највећим задовољством могу да констатује како је Данило Коцић, поред студија књижевности и права, дипломирао на још једној високој школи – *ЛЕЦЕЈУ*, код најуваженијег ментора афористике, Станислава Жежи Леца. Са највишом оценом. У образложењу, закључио бих на крају да је Коцић свој лиризам из поезије и прозе унео и у афоризме које нам нуди у овој књизи.¹³¹

* ¹³¹ Данило Коцић: Светолик Станковић: „Добри човек тихе резигнације“, рецензија, *Афоризми са тужне пруге*, Удружење писаца Лесковац, ауторско издање, (Лесковац 2018). *Напомена*: Светолик Станковић рођен је 5. јануара 1945. године у Бабичком, од оца Илије и мајке Љубице. Живи у складу са својом поезијом и нескладу са временом у којем се по злу случајно нашао. Све остале податке о себи сматра безначајним. Свет сам, не својом вољом, угледао једног мразовитог јануарског дана 1945. године уз асистенцију баба Милике, на рогожи, у соби коју су звали „голема соба“ и служила је, углавном, за дочек гостију. Мајка Љубица још није била навршила двадесет година. КЊИЖЕВНИ РАД: *Последња лука* (Удружење писаца општине Лесковац 2003); *Залудна молитва* (АМА, Лесковац 2007); *Гласови и сенке из „Добре главе“* (Удружење писаца Лесковца, Медија центар Лесковац 2013). *Последње путовање Јосифа Миљина*, збирка прича (Друштво за афирмацију културе „Пресинг“ – Младеновац“ 2016), *Сидонијин поглед* (о Исидори Секулић), „Пресинг“ – Младеновац 2017.

САДРЖАЈ

1. Николај Тимченко – увод и литература (5)
2. Николај Тимченко о Лесковцу (41)
3. Николај Тимченко о Д. Стошићу (45)
4. Николај Тимченко и Удружење писаца (51)
5. Књижевност и догма (54)
6. Николај Тимченко: Књижевна баштина (56)
7. Смисао приповедања Николаја Тимченка (60)
8. Николај Тимченко као публициста (62)
9. Никола Милошевић о Николају Тимченку (67)
10. Саша Хаџи Танчић: Једна песма Н. Тимченка (70)
11. Проф. др Душан Јањић и Николај Тимченко – кратка историја лесковачке публицистике (77)
12. Књижевна критика и Николај Тимченко (132)
13. Уместо закључка (145)
14. О аутору (147)